

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**MEHMET HAMDİ EYÜBOĞLU YAZMALARININ
ÖRNEKLENMESİNİN SANAT EĞİTİMİNDE
(İLKÖĞRETİM 6. VE 8. SINIF DÜZEYİNDE)
DENEYSEL GÖSTERGELERİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

İnci BULUT

İstanbul,2009

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**MEHMET HAMDİ EYÜBOĞLU YAZMALARININ
ÖRNEKLENMESİNİN SANAT EĞİTİMİNDE
(İLKÖĞRETİM 6. VE 8. SINIF DÜZEYİNDE)
DENEYSEL GÖSTERGELERİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

İnci BULUT

Danışman: Prof. Dr. Ahmet ÖZOL

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İnci BULUT tarafından hazırlanan MEHMET HAMDİ EYÜBOĞLU YAZMALARININ ÖRNEKLENMESİNİN SANAT EĞİTİMİNDE (İLKÖĞRETİM 6. VE 8. SINIF DÜZEYİNDE) DENEYSEL GÖSTERGELERİ başlıklı bu çalışma, 09.07.2009 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmzalar

Danışman

Prof. Dr. Ahmet ÖZOL

Üye

Prof. Dr. Ayşe ÖZEL

Üye

Prof. Dr. Sefer ADA

ÖNSÖZ

Gelişen teknolojiyle birlikte unutulmaya yüz tutan geleneksel bir halk sanatıdır yazmacılık sanatı. Makineleşme ile birlikte el emeği yavaş yavaş ortadan kalkmış, geleneksel bir sanat olan yazmacılık sanatı, zarafetini, canlılığını, yaşanmışlığını yansıtmaktan mahrum bırakılmıştır.

Mehmet Hamdi Eyüboğlu, Babası Bedri Rahmi Eyüboğlu'ndan devraldığı yazmacılık geleneğini sürdüren nadir kişilerden biriydi. Bedri Rahmi Eyüboğlu, her zaman farklı arayışlar içinde olan çok yönlü ve üretken bir sanatçıydı. Eserlerinde Anadolu motiflerini sıklıkla işlemiş ve her zaman resim sanatını halka yaklaştırmaya çalışmıştır. Yazmacılık sanatının resim sanatıyla benzeyen taraflarını keşfeden Bedri Rahmi Eyüboğlu, bu sanatı kendi sanatçı kimliğiyle bütünleştirerek farklı bir yorum getirmiştir. Geometrik soyutlamalarla Anadolu kültürüne ait öğeleri stilize ederek oluşturduğu motifler, Anadolu kültürünü, yaşamını, kimliğini yansıtır. Kendine has ve modern üslubu içinde, yalın bir anlatıma sahip olan sanatçı Türk kültürünü, azami sadelik içinde en ince detaylarıyla yansıtabilmiştir.

Mehmet Hamdi Eyüboğlu, yazmacılık sanatını yaşamının son anlarına kadar sürdürmüştür. Eyüboğlu ailesinin geleneksel bir sanatı haline dönüşen yazmacılık sanatını, Mehmet Hamdi Eyüboğlu'ndan sonra oğlu Rahmi Eyüboğlu sürdürecektir. Böylece kaybolmaya yüz tutmuş yazmacılık sanatı, bu şekilde varlığını sürdürecektir.

Mehmet Hamdi Eyüboğlu Yazmalarının geleneksel kültürü yansıması ve bir o kadar modern bir çizgide olması, okul çağındaki öğrenciler için bulunmaz bir niteliktir. Mehmet Hamdi Eyüboğlu Yazmalarını tanıyan öğrenciler, Türk kültürüne ait bu sanatı yakından inceleme fırsatı bulurken, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun modern ve özgür üslubu onlara kılavuzluk etmiş, sahip olduğumuz değerlerin farkındalığını yaşamışlardır. Yaptıkları çalışma yaratıcılarını geliştirirken onlara kendilerini ifade edecek yepyeni bir ufuk açmıştır.

Öğrencilerin uygulama sürecinde yaptıkları perdeler ve masa örtüleri sınıf ortamlarında kullanılmıştır. Öğrencilerin sınıf ortamı, bir anda sanatsal bir mekâna dönüşmüştür. Her köşede el emeğini hisseden ve bir iş yapmış olmanın heyecanını duyan öğrenciler, kendilerini ifade ettikleri ve özgün fikirleriyle yola çıktıkları bu çalışmada ortaya çıkan eserlerin mutluluğunu yaşarak gurur duymuşlardır.

Tez çalışmam sırasında bana yol gösteren tez danışmanım Prof. Dr. Ahmet Özol'a, beni atölyesinde ağırlayan ve her yönden destekleyerek bütün bilgi ve birikimini paylaşan fakat ne yazık ki tezimin savunma aşamasında yaşama veda eden Mehmet Hamdi Eyüboğlu'na, çalışma sürecinde etkinliklerimizi destekleyen Çekmeköy Gönüllüleri Derneği'ne, azimle ve hevesle çalışan sevgili öğrencilerime teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
RESİM LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR.....	x
ÖZET.....	xi
ABSTRACT	xii
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.0. PROBLEMLER	2
2.0. ALT PROBLEMLER.....	2
3.0. AMAÇ	3
4.0. ÖNEM	3
5.0. SAYILTILAR.....	4
6.0. SINIRLILIKLAR.....	4
BÖLÜM II. YAZMA SANATI VE TARİHSEL GELİŞİMİ	5
2. 1. YAZMA NEDİR.....	5
2. 2. YAZMA SANATININ TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDEKİ GELİŞİMİ	5
2. 3. YAZMA SANATININ TARİHSEL SÜRECİNDE GÖRÜLEN DESEN ÖZELLİKLERİ.....	7
BÖLÜM III. TÜRK YAZMA SANATINA GENEL BAKIŞ	9
3. 1. ORTA ANADOLU (TOKAT BÖLGESİ) YAZMALARI	9
3. 2. KARADENİZ BÖLGESİ (KASTAMONU VE BARTIN) YAZMALARI.....	10
3. 3. GÜNEYDOĞU ANADOLU (GAZİANTEP VE DOL.) YAZMALARI	11
3. 4. GÜNEY ANADOLU BÖLGESİ YAZMALARI.....	12
3. 5. MARMARA BÖLGESİ (İSTANBUL) YAZMALARI.....	12
BÖLÜM IV. TÜRK YAZMA SANATININ ÖZELLİKLERİ	15
4. 1. TÜRK YAZMA SANATININ RENK VE BOYA ÖZELLİKLERİ	15
4. 2. TÜRK YAZMA SANATININ TEKNİK ÖZELLİKLERİ	16
4. 2. 1. Yazma Kalıpları.....	16
4. 2. 2. Kalem İşi Yazma	17
4. 2. 3. Kalıpla Kalem Yazma.....	17
4. 2. 4. Kalıpla Yazma	17

BÖLÜM V. TÜRK YAZMACILIK SANATINDA MEHMET HAMDİ EYÜBOĞLU'NUN YERİ	19
5. 1. MEHMET HAMDİ EYÜBOĞLU'NUN HAYATI.....	19
5. 2. BEDRİ RAHMİ EYÜBOĞLU'NUN HAYATI VE SANATÇI KİŞİLİĞİ	22
5. 3. BEDRİ RAHMİ EYÜBOĞLU'DAN GEÇEN YAZMA GELENEĞİ.....	28

BÖLÜM VI. KALAMIŞ YAZMALARININ ÖZELLİKLERİ	31
6.1. KALAMIŞ YAZMALRININ TEKNİK ÖZELLİKLERİ.....	31
6. 1. 1. Kalıp ve Tezgâh Özellikleri	31
6. 1. 2. Boya Özellikleri.....	34
6. 1. 3. Kumaş Özellikleri.....	34
6. 1. 4. Baskı Aşaması	34
6. 1. 5. Yıkama Aşaması.....	37
6. 1. 6. Renklendirme Aşaması	38
6. 2. KALAMIŞ YAZMALARININ MOTİFSEL ÖZELLİKLERİ.....	40
6.2. 1. Bedri Rahmi Eyüboğlu Motifleri.....	40
6. 2. 1. 1. İnsan Figürlü Motifler	42
6. 2. 1. 2. Hayvan Figürlü Motifler.....	54
6. 2. 1. 3. Bitki Formundaki Motifler	57
6. 2. 1. 4. İstanbul Tasviri Motifler.....	59
6. 2. 2. Eren Eyüboğlu Motifleri	61
6. 2. 3. Mehmet Hamdi Eyüboğlu Motifleri	65
6. 3. KALAMIŞ YAZMALARININ KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ.....	68
6. 3. 1. Dairesel Kompozisyonlar	68
6. 3. 2. Yoğun Motifli Kompozisyonlar	70
6. 3. 3. Kenar Bordürlü Kompozisyonlar.....	71
6. 3. 4. Geometrik Kompozisyonlar	72
6. 3. 5. Serbest Kompozisyonlar	74
6. 4. KALAMIŞ YAZMALARININ RENK ÖZELLİKLERİ	75

**BÖLÜM VII. YAZMACILIK SANATI UYGULANACAK OKULLAR İÇİN
ÖĞRENCİLERİN YAŞ GRUBU ÖZELLİKLERİ80**

7. 1. 12–14 YAŞ GRUBU ÖĞRENCİLERİNİN BEDENSEL, ZİHİNSEL VE
PSİKOLOJİK ÖZELLİKLERİ80
7. 2. 12–14 YAŞ GRUBU ÖĞRENCİLERİNİN RESİMSEL ÖZELLİKLERİ81

**BÖLÜM VIII. İLKÖĞRETİM 6. VE 8. SINIFLARDA GÖRSEL SANATLAR
DERSİ PROGRAM KAPSAMININ İNCELENMESİ.....82**

8. 1. İLKÖĞRETİM 6. VE 8. SINIFLARDA GÖRSEL SANATLAR DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMININ KAPSAMI.....82

BÖLÜM IX: YÖNTEM91

9. 1. ARAŞTIRMA MODELİ91
9. 2. EVREN VE ÖRNEKLEM91
9. 3. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ92
9. 4. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI.....92

**BÖLÜM X. İLKÖĞRETİM 6. VE 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GÖRSEL
SANATLAR DERSİNDEKİ YAZMA UYGULAMALARI VE
DEĞERLENDİRİLMESİ.....93**

10. 1. ETKİNLİK 1: MEHMET HAMDİ EYÜBOĞLU YAZMLARININ
İNCELENMESİ VE TANITILMASI93
10. 2. ETKİNLİK 2: YAZMA KALIBI OLUŞTURMA ÇALIŞMALARI.....95
10. 3. ETKİNLİK 3: KUMAŞ ÜZERİNE KALIPLA YAZMA UYGULAMA
ÇALIŞMALARI 101
10. 4. ETKİNLİK 4: BASILAN YAZMALARI RENKLENDİRME AŞAMASI.. 103
10. 5. UYGULAMA ÇALIŞMLARINDAN SONRA, ÖĞRENCİLERİN
YAZMACILIK SANATI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ..... 112
10. 5. 1. Öğrencilere Yöneltilen, Değerlendirmede Dikkate
Alınacak Sorular ve Yanıtları 112

BÖLÜM XI: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	123
KAYNAKÇA.....	127

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Tokat Yazması Örneği.....	9
Resim 2: Bartın Yazması (detay) Örneği	10
Resim 3: Gaziantep Yazması Örneği	11
Resim 4: Hatay Yazması (detay) Örneği.....	12
Resim 5: Kandilli Yazması Örneği	13
Resim 6: Üsküdar Yazması Örneği.....	14
Resim 7: Ahşap Kalıp Örneği (İstanbul Kandilli yazma kalıbı).....	16
Resim 8: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Romen Bluzlu Kız”	23
Resim 9: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Tunca Köprüsü”	24
Resim 10: Bedri Rahmi Eyüboğlu,” İğdeli Gelin Halayı”	24
Resim 11: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Kırmızılı Han Kahvesi”	27
Resim 12: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Bursalı”	28
Resim 13: Mehmet Hamdi Eyüboğlu Mühürü (Reis ül Nakkaşın Mehmet Hamdi) .	36
Resim 14: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Heybeli Köylü”	36
Resim 15: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Köylü Yüz”	42
Resim 16: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Yaşmaklı Köylü”	43
Resim 17: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Hamam”	44
Resim 18: Bedri Rahmi Eyüboğlu,” Karadut”	45
Resim 19: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Kız Kaçırma”	46
Resim 20: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Nü”	47
Resim 21: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Heybeli Köylü”	48
Resim 22: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Üç Deniz Kızı”	49
Resim 23: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “İbrikli”	50
Resim 24: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “İbrikli 2”	51
Resim 25: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “İbrikliler”	52

Resim 26: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Kuşlu Çocuk”	53
Resim 27 Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Balıklar”	54
Resim 28: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Eşek”	55
Resim 29: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Kediler”	56
Resim 30: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Üçlü”	57
Resim 31: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Bitkiler”	58
Resim 32: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Nar”	59
Resim 33: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Süleymaniye”	60
Resim 34: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “İstanbul”	60
Resim 35: Eren Eyüboğlu, “Heybeli Kadınlar”	61
Resim 36: Eren Eyüboğlu, “Heybeli Kadınlar”	61
Resim 37: Eren Eyüboğlu, “Heybeli Kadınlar”	62
Resim 38: Eren Eyüboğlu, “Heybeli Kadınlar”	62
Resim 39: Eren Eyüboğlu, “Ağaçların Keyfi”	63
Resim 40: Eren Eyüboğlu, “İstanbul”	64
Resim 41: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Çiçek”	65
Resim 42: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Meyve”	66
Resim 43: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Çiçek”	66
Resim 44: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Karanfil”	66
Resim 45: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Lale”	67
Resim 46: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Laleler”	67
Resim 47: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Kuşlu Çocuk”	68
Resim 48: Eren Eyüboğlu, “Balıklı”	69
Resim 49: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Harem, IV. Murat Tavanına Saygı”	69
Resim 50: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Ayşe Gelin”	70
Resim 51: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Balıklı Kompozisyon”	70

Resim 52: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “İğdeli Gelin”	71
Resim 53: Eren Eyüboğlu, “Balıklı Kompozisyon”	72
Resim 54: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Ayşe Gelin”	73
Resim 55: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Ana-Çocuk ve Köylüler”	73
Resim 57: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Üzümlü Kompozisyon”	74
Resim 58: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Laleli Kompozisyon”	75

KISALTMALAR

A.g.e. : Adı geçen eser

Bkz. : Bakınız

GSA : Güzel Sanatlar Akademisi

M. E. B : Milli Eğitim Bakanlığı

TBMM: : Türkiye Büyük Millet Meclisi

s. : Sayfa

S : Sayı

ÖZET

Bu tez çalışmasında ilköğretim görsel sanatlar derslerinde Mehmet Hamdi Eyüboğlu ve çağdaş çizgilerle birleşen geleneksel Türk Yazmacılığı'nın tanıtılması ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada ilk olarak Bedri Rahmi Eyüboğlu ve sanatı, sanatçının resimlerini motifleştirerek yaşattığı geleneksel Türk Yazmacılığı, bu geleneği günümüz şartlarında sürdüren ve geliştiren Mehmet Hamdi Eyüboğlu incelenecektir.

İkinci aşamada ilköğretim (6. ve 8. sınıf) öğrencilerinin fiziksel, zihinsel, psikolojik ve resimsel özellikleri gözetilerek, yazma tekniklerinin görsel sanatlar dersindeki uygulama ve işleniş biçimi değerlendirilirken; tekniğin geçmişten günümüze kullanım örnekleriyle sunulup tarihsel süreç içinde değerlendirilmesi yapılacak ve teknik olarak incelenecektir.

Tezin son aşamasında, öğrencilere Bedri Rahmi Eyüboğlu ve onun sanatını devam ettiren Mehmet Hamdi Eyüboğlu hakkında uygun bir sunuma yer verilecek ve bu sunum doğrultusunda kalıpla yazma tekniği kullanılarak alternatif malzeme ve uygulama alanı arayışları içinde özgün uygulamalar yapılacaktır.

ABSTRACT

This work studies Mehmet Hamdi Eyuboglu's visual art at the primary education and aims to introduce and evaluate the traditional Turkish Block - Printing that is converged with the modern lines.

The first section studies Bedri Rahmi Eyuboglu and his art, the way of putting his art into motifs while keeping the classic Turkish Block – Printing alive, and Mehmet Hamdi Eyuboglu who has improved and kept this tradition up to our times.

In the second section, some samples from the past to present will be revealed, this historical journey will be exposed and the technique will be provided while examining the study and the application techniques of the Block Writing into the visual art lectures by taking into account the primary school students physical, mental, psychological and artistic characteristics.

The final section is the on site presentation of Bedri Rahmi Eyuboglu, and Mehmet Hamdi Eyuboglu who has followed his art, and in accordance to this presentation the genuine Block-Printing applications will be carried out while searching for alternative materials and fields of this application.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Sanat toplumları var eden, yaşatan, yansıtan bir oluşumdur. Toplumun birikimini, duruşunu ve bakışını sergiler aynı zamanda. Sanat, sosyal yaşamın bir ürünüdür. İnsanı insan yapan duyguların dışavurumu, dile gelişi olan sanat, bu yüzdendir ki her insanın içinde saklı bir cevherdir. İşte bu cevher, ancak eğitimle işlenir ve bedenine kavuşan bir ruh gibi şekillenir. Toplumu oluşturan bireyler de ancak eğitim sayesinde sanatın aynasına bakarak onu anlamlandırabilir, yorumlayabilir, gerçek anlamda görebilir ve sevebilir. Aksi takdirde sanata ilgi duymaz ve üretici olarak katkıda bulunamaz.

Öğrencilerin, sanat derslerinden verim alabilmeleri için uygun şartların oluşturulması gerekir. Bunların başında öğrenciye yönelik tutum ve davranışlar gelir. Bunun için öğrencilerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik yapıları araştırılmalı ve göz önünde tutulmalıdır.

Bir ülkenin geleceğini oluşturacak olan çocuklarımız, nasıl eğitim alırlarsa o derecede kaliteli bir yaşam sürer ve doğru seçimlerle ülkeyi temsil ederler. Bir bireyin insan olarak sanata karşı tavrı, ilgisi, saygısı bireylerin meydana getireceği toplumun tüm dünya karşısındaki konumuna da yansır. Kısacası bireylere bazı değerleri kazandırmak ve toplumumuzun çağdaşlaşma seviyesini yükseltmek, sanat eğitiminin sayesinde gerçekleşir. İşte bu aşamada Batı'nın gölgesini takip eden değil, kendi değerlerimizi de önemseyen, önemseten bir yol izlenmesi gerekir. Bunun için de, kendi sanatçılarımızı ve sanatımızı tanıtarak milli kimliğimize, örfümüze, âdetimize sahip çıkan gençler yetiştirmek hedeflenmelidir. Türk Sanatı'nda, özellikle bir dönem bazı sanatçılarımız ulusal değerlerimizi kapsayan, örf ve adetlere sahip çıkarak modern bir biçim içinde kendi özünü yansıtmaya çalışmıştır. Bu sanatçılarımızdan biri olan Bedri Rahmi Eyüboğlu, yöresel ve ulusal nitelikli arayışlar içine girerek yaptığı çalışmalarıyla, sanat eğitimi içinde altı çizilmesi gereken bir tavır içine girmiştir.

Öğrenciye estetik beğeni kazandırılırken kendini ifade etmesine olanak sağlanmalıdır. Bu düşüncenin paralelinde farklı teknikler uygulanarak da,

öğrencinin kendini tekrar eden bir döngü içine girmeden, her an yeni bir yönünü keşfetmesi hedeflenmelidir.

Bu şekilde yaratıcılığı gelişen öğrenci kendini ifade etmenin özgün yollarını aramaya başlayacaktır.

Mehmet Hamdi Eyüboğlu yazmaları hakkında verilen bilgilerin paralelinde, öğrencilerin yapacak olduğu uygulama ile; öğrencilerin el becerileri gelişirken uygulama alanları için alternatif malzemeler araştırılarak, yaratıcı ve pratik düşünme becerileri de gelişme gösterecektir. Öğrenci hem bir sanat eseri yaratırcasına uygulamaya katılacak, hem de, olguları günlük yaşamına dâhil ederek sonuçları bizzat yaşacaktır.

1.0. PROBLEM

Geleneksel bir Türk sanatı olan Yazma Sanatı, günümüz şartlarında yerini baskı makinelerine bırakmış ve kaybolmaya yüz tutmuştur. Bedri Rahmi Eyüboğlu Yazma Sanatı'na farklı bir yorum getirmiş ve Mehmet Hamdi Eyüboğlu, bu sanatın bir gelenek halinde devam ettirmiştir. Mehmet Hamdi Eyüboğlu Yazmaları, hem geleneksel bir sanat olması, hem de Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun modern üslubunu yansıtmaması bakımından, orta öğretim düzeyindeki çocuklar için müfredat kapsamına alınması gereken bir konudur.

Orta öğretimde 6. ve 8. sınıflarda, müfredat kapsamı içine alındığında Yazma Sanatı uygulamalarının görsel sanatlar dersine katkısı ne olacaktır?

2.0. ALT PROBLEMLER

- İlköğretim öğrencileri Geleneksel Türk Yazma Sanatını nasıl tanıyacaklar?
- İlköğretim öğrencileri Bedri Rahmi Eyüboğlu ve Eren Eyüboğlu'nu nasıl tanıyacaklar?
- İlköğretim öğrencileri Mehmet Hamdi Eyüboğlu'nu nasıl tanıyacaklar?

- İlköğretim öğrencileri kendi resimlerinden yola çıkarak nasıl motifler oluşturacaklar?
- Yazma Teknikleri hangi uygun malzemelerle ilköğretimde uygulanır?
- Yazmaları normal resimden ayıran özellikler nelerdir?

3.0. AMAÇ

Bu araştırmada; ilköğretim 6.ve 8. sınıf sanat eğitiminde, babadan oğla geçen, bu şekilde yaşayan ve modernleşen geleneksel Türk sanatlarının öneminin vurgulanması ve geleneksel yazma tekniği ile yapılacak uygulamaların öğrencilere kazandıracak becerilerin gösterilmesi, farklı uygulama alanlarıyla öğrencilerin yaratıcılığının geliştirilmesi amaçlamaktadır.

Bir eser, karşısındaki izleyicinin fikrine ve bilgisine göre değer kazanır. Sanatı bilen ve tanıyan kişi ancak ondan zevk alır ve bu nedenle de ona ilgi gösterip sahip çıkar. Bedri Rahmi Eyüboğlu’nu, onun sanatına ve özüne sahip çıkan, tavrını tanıyan öğrenci, Mehmet Eyüboğlu’nun atölyesini tanırken de babadan oğla geçen ve bu sayede hala nefes alabilen bir geleneği tanıyacak, onu yaşarken zevk alacak ve böylelikle onu yaşatmış, can vermiş olacaktır. İşte bu çalışmayla; öğrencilere özüne geleneğine sahip çıkma, kendi sanatını tanıma, deneyleme fırsatı kazandırılması hedeflenmiştir.

Mehmet Eyüboğlu Yazmalarını öğrenen öğrencinin etrafındaki geleneksel eşyalara ve motiflere farklı bir açıdan bakarak tarihsel süreç içinde değerlendirebilmesi amaçlanırken, yapacağı çalışmadan haz alan öğrencinin sanata karşı duyarlı, hassas, yaratıcı yönlerinin geliştirilmesi göz önüne alınmıştır.

4.0. ÖNEM

Bu araştırma sonunda elde edilen bulgularla görsel sanatlar derslerinde Yazma Sanatının getireceği kazanımların altı çizilerek, öğretmenlerin bu yöndeki çalışmalara dikkati çekilerek, gerekli önemi vermeleri sağlanacaktır. Ayrıca bu tür

konuların girmesinin, Türkiye ‘deki sanat eğitiminin içeriğinin zenginleşmesine katkısı olacaktır.

5.0. SAYILTILAR

Araştırmada kullanılan kaynaklar, araştırma kapsamında yer alan konuları açıklayacak niteliktedir. Ayrıca bu kaynaklar, ulaşılamayan bazı önemli ve temel kaynaklar açısından bibliyografik bir nitelik taşımaktadır.

6. 0. SINIRLILIKLAR

- Bu araştırma ilköğretim öğrencilerinin görsel sanatlar derslerinde, geleneksel yazma çalışmalarının sanat eğitimindeki yerinin değerlendirilmesi ile sınırlıdır.
- Araştırma kapsamında yapılan uygulama çalışması, İstanbul Çekmeköy Gönülleri Derneği 2008 yaz okulu ilköğretim 6. ve 8. sınıf öğrencileriyle sınırlıdır.
- Bu araştırma iki yıllık (2007-2009) bir zaman dilimiyle sınırlıdır.
- Bu araştırma, , 2007–2008 ve 2008-2009 eğitim-öğretim yılında ulaşılabilen kaynaklarla sınırlıdır.

BÖLÜM II

YAZMA SANATI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. YAZMA NEDİR

“Yazma, kumaş üzerine elle resmedilerek veya tahta kalıplarla basılarak desenlendirilmiş kumaşlara verilen isimdir. Batı literatüründe Almanca (Zeugdruck), İngilizce (Block Printing), Fransızca (L’Estampage) olarak adlandırılan kalıp baskı sistemi bizde “Yazmacılık” adını alır. Görüldüğü gibi konu, adlandırılmasını kendi yapısından almaktadır“ (Kaya, 1974, s.9).

Yazma, Türk kültüründe yaygın bir sanat dalıdır. Yanı zamanda birer kullanım eşyası olan yazma örneklerine Anadolu’nun her yöresinde rastlamak mümkündür.

“Geleneksel bir sanat dalı olan yazmadan, yastık, sofr a örtüsü, sofr a bezi, yorgan yüzü, seccade, bohça, sofr a alt ı bezi, mendil, kavuk örtüsü ve başörtüsü gibi çok farklı kullanım eşyas ı yapılmıştır. Tülbent, organze, keten ve mermerşahi gibi pamuklu kumaşlara basılan yazmalar, önceleri “kalem” denen fırçayla yapılmış, kalıp daha sonraları kullanılmıştır. Fırçanın, kalemle yazı yazar gibi ustalık ve rahatlıkla kullanılması nedeniyle bu sanat dalına “yazmak” fiilinden gelen “yazmacılık” adı verilmiştir” (Girgök, 1997, s.1929).

2.2. YAZMA SANATININ TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDEKİ GELİŞİMİ

Yazmacılık sanatının başlangıç yerinin ve zamanının kesin olarak tespiti güçtür. Yazmacılık sanatının bir baskı tekniği olması, bu sanatın temellerini tarih öncesi çağlara kadar götürür. Yontma taş ve bronz dönemlerinde seramik kapkacağın üstüne basit damga ve tahta parçalarıyla yapılmış desen uygulamalarını bu tür baskı

biçiminin ilk örnekleri olarak gösterebiliriz. M.Ö. 7000 yılında, Hitit sanatına ait pişmiş kilden çok sayıda mühür ve damgaya rastlanmıştır. Bu mühürler ve Eski Mısır Skarabetleri (figürler ve sembollerin işlenmiş olduğu damga olarak kullanılan taşlar), Asur işi taş silindirleri Yunan, Roma devirlerine ait bronz ve çömlekçi damgaları erken dönemlerin resim baskı formlarıdır

Rusya'nın Kuban bölgesinde, M.Ö. 4. yy 'a ait bir savaşçı mezarında bulunan tabut örtüsü üzerindeki resimler yazmacılık tekniğinin doğrudan doğruya ilk örnekleridir. Halikarnassos 'lu tarihçi Herodotos (M.Ö. 5. yy), yapıtlarında, Hazar Denizi dolaylarında yaşayanların doğal bitkilerden elde ettikleri çeşitli renkteki boylarla kumaşları çizerek desenlediklerini ve bunlardan giysiler yaptıklarını yazmaktadır. Eski Mısırlılar kumaşı mumlama tekniğiyle desenlendirip boyamışlardır. Kumaşın fırça ile boyanması ve kalıpla basılarak desenlendirilmesi Mısır'da Abbasi ve Fatımilerde görülür. Kumaş üzerine uygulanan bu mühür ve baskı teknikleri Koptların (Mısırlılar) ilkel çağlarında kullanılmış daha sonra Avrupa'ya yayılmış ve özellikle Almaya'da gelişmiştir. Arles Psikoposu Aziz Ceacarius'un (M.S. 502-543) mezarında açık mavi fon üzerine beyaz desenli el baskısı bir kumaş bulunmuştur. Bu kumaş, rezerve baskının Avrupa kıtasındaki ilk örneğidir. Ortaçağda fresk resmi ustası Cennino Cennini "Libro dell arte o trattato della pittura"(Resim Sanatı Teknikleri) adlı kitabında kumaş üzerine baskı yaparak desenlendirmeyi etraflıca anlatırken tahta oyma kalıplardan da bahsetmiştir. Cennini'nin kitabında bahsettiği baskı tekniği bu günkü yazma tekniğinin aynıdır.

Avrupa'da tahta kalıpla baskı tekniğindeki ilk gelişmeler XI.-XII. Yüzyıllar arası Aşağı Ren Bölgesinde başlar. Ticaret yolu olan Ren Nehri'nin güney ve kuzey yörelerinde bu tür baskı kumaşlar çok tanınmıştır. Romanesk çağının sonunda Gotik ve Rönesans dönemlerinde Almanya'da pozitif (Tahta kalıpların doğrudan doğruya boyaya batırılarak kumaş üzerine basılmasına pozitif baskı deniyor.) basılmış kumaşlarla büyük çapta üretim yapıyordu. Rezerve (negatif) baskı ancak XVII. Yüzyılda tekrar ortaya çıktı. Bu pozitif baskılar İtalya'da, Fransa ve Hollanda'da dokunmuş simli kumaşların yerini almaktaydı. XVI. Yüzyılda ekonomik gücün artması ve orta sınıfın zenginleşmesiyle gösteriş merakı artmış, kadife ve ipek gibi

değerli dokümanlara yönelim başlamış, bu sebeple kalıpla baskı tekniğine eski ilgi kalmamıştır. XVII. yüzyıl’ da, Otuz Yıl Savaşlarının ardından sonra kalıpla baskı tekniği tekrar canlanmaya başlamıştır. Yazma tekniği ilerleyen yıllarda teknolojinin gelişmesiyle mekanik hale gelmiş ve tekstil endüstrisinin başlangıcı olmuştur. İlk baskı makinesi 1834 yılında Fransız M. Perrotine tarafından icat edilmiştir (Kaya, 1974, s. 9–30).

2. 3. YAZMA SANATININ TARİHSEL SÜRECİNDE GÖRÜLEN DESEN ÖZELLİKLERİ

Yunan tarihçisi Herodot’un tarihi çağları anlattığı yazılarında (M.Ö. 484–425) Hazar Denizi dolaylarında yaşayan kavimlerin doğal bitkilerden elde ettikleri boyalarla kumaş üzerinde hayvan figürleri çizerek bunlardan yapılmış giysileri kullandıkları yazmaktadır. Bu durum yazmacılık sanatının Orta Asya Türklerince milattan önceki dönemlerde bilindiğini gösteriyor.

1964 Yılında yapılan arkeolojik araştırmalarda bulunan mühür biçimindeki kalıplar, yazmacılığın tarihi ve ilk belirtileri açısından yararlı bilgiler vermektedir. Kazılardan çıkan mühür biçimindeki damgalar Hititler’de M.Ö. 7000 yıllarında, kalıpla baskı tekniğinin muhtemelen bilindiğini gösteriyor. Çatal Höyük kazılarında pişmiş kilden çok sayıda mühür damgaları bulunmuştur. Bunlar helezoni, meander ve dört yapraklı çiçek biçiminde görünürler. Bu kalıplarla kumaş üzerine baskı yapıldığı düşünülebileceği gibi, cilt üzerine dövme yapılabileceği de ihtimal dâhilindedir. Mühürler üstünde boya kalıntısı bulunmayışı, bunların kumaş baskısında kullanıldığını kanıtlar niteliktedir, çünkü bitkisel boyalar, kalıp üzerinde kısa bir zaman sonra solarak yok olurlar.

Anadolu’da devam eden yazmacılık sanatında açık ve hareketli hayvan figürlerine, özellikle geyik figürleri ile meydana gelmiş kompozisyonlara çokça rastlanır. M.Ö. 3000 ve 2000 yılları boyunca Eski Anadolu’da yaşayan kavimler medeniyetlerini Orta Anadolu’da kurmuşlardır. Bu bölge, medeniyet, sanat ve kültürün gelişiminde

merkez haline gelmiştir. Türkiye’de yazmacılık sanatı Orta Anadolu’da Tokat ‘da gelişmiştir. Tokat ili ve çevresinde yapılan yazmalar Selçuklu Sanatındaki geometriye paralellik gösterir.

Türk yazmacılık sanatının bu gün elimizde kalan örnekleri Osmanlı Döneminin XVI. XVII. , XVIII. , XIX. Yüzyıllarına ait örnekleridir. İstanbul yazmaları en güzel örneklerini XVII., XVIII., XIX. Yüzyıllar içinde vermiştir. Bu dönemde gerek desenlerin zarafeti, gerek renklerin haslığı ve güzelliği ile ün salmış olan İstanbul yazmaları bol miktarda Balkan ülkelerine ihraç edilirdi.

Yazmacılık, Avrupa kıtasında XII. Yüzyıldan sonra görölmeye başlar. Avrupa’daki ilk örnekler, desen ve kompozisyon açısından doğu egemenliği altındadır. Desenler genellikle siyah, altın ve gümüş rengi olarak dokuma kumaşların birer taklidi olarak kendini gösterir. Desenlerde floral (doğa örüntüsünden doğan) desenler ile meyve, özellikle nar ve kuş motifleri hâkimdir. Zamanla Avrupa’ da gelişen sanat akımlarının etkisiyle değişen ve kendine has özellikler kazanan yazmacılık doğu etkilerini tamamen kaybetmemiştir. Avrupa ‘da giyim eşyalarında kullanılan desenler, bizde çoğunlukla kıyafeti tamamlayıcı aksesuar ve bohça, yorgan yüzü, mendil gibi diğer kullanım eşyalarında kendini gösterir.

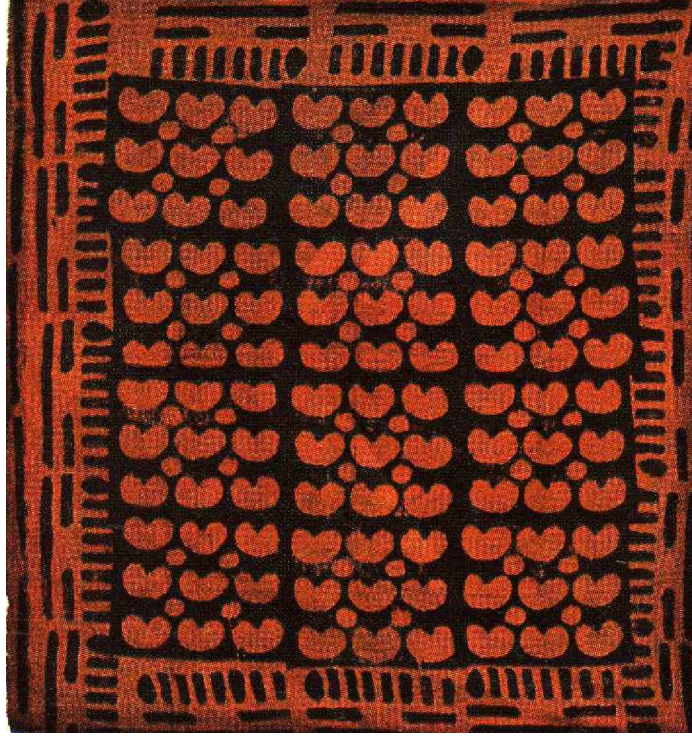
Dünyanın en eski medeniyetine sahip olan Çin uygarlığına ait olan yazmalarda kullanılan desenler, kullanım amaçları bakımından Türk yazmalarıyla en yakın ilişkisi olanlardır. Çin desenlerinde yüzeyde bir bütünlük göze çarpar. Çoğunlukla kuşlar, Phoenix (Anka kuşu), çiçek ve meyve motifi kullanılmıştır. İran yazmaları ise daha çok perde, sedir örtüsü, duvar panoları gibi dekoratif eşyalarda kendini gösterir. Türk yazmalarında görünen rahatlık ve serbest kompozisyon yerine İran yazmaları, kumaş yüzeyini hemen hemen hiç boşluk bırakmayacak şekilde doldurur. Aslan, kartal, tavus kuşu, güvercin ve geyik motifleri çok kullanılmıştır. Geleneksel Hindistan motiflerinden en yaygınları, meyve, çiçek, bitki, ağaç ve kuşlardır. Haçlı seferleri zamanında Avrupa’ya getirilen brokarlar (bir yüzü kabartma, kalın kumaş), nar desenleri bakımından çok zengindi. İtalya ve İspanya’da bu desenler çok kullanılmıştır (Kaya, 1974, s.31–40).

BÖLÜM III

TÜRK YAZMA SANATINA GENEL BAKIŞ

3. 1. ORTA ANADOLU (TOKAT BÖLGESİ) YAZMALARI

Tokat'da “ karakalem” ve “elvan” olmak üzere iki tip yazma basılmaktadır. Tokat yazmaları teknik yönden “kalıpla” yazma grubuna girerler. Desen ve kompozisyon yönünden Tokat yazmalarına doğal bir görünüş hâkimdir. Tokat yazmasının karakteristik yönü, desenin kumaş yüzeyini doldurmasıdır. Bu tip yazmalara “içi dolu” veya dokuz dallı denir. Tokat'ta içi dolu, Tokat beşlisi, kırmızı ve kahverengi Kayseri, siyah Çengelköy, kirazlı, elmalı, beyaz karakalem, siyah hürriyet adları verilen çeşitli desenlerde yazma basılmaktaydı (Kaya, 1974, s.75 – 78).

Resim 1: Tokat Yazması Örneği

3. 2. KARADENİZ BÖLGESİ (KASTAMONU VE BARTIN) YAZMALARI

Karadeniz Bölgesi Kastamonu yazmalarının belirgin özelliği kompozisyonun merkezden başlayarak dışa doğru geliştirilmesi ve daire biçimini almasıdır. Dairesel biçimdeki bu anlatım kaynağını İslam sanatından almaktadır. Kompozisyonlar genellikle hayvan figürlerinin ve geometrik elemanların merkezden kenara doğru geliştirilmesiyle tamamlanır. Orta Asya'dan Anadolu'ya geçen hayvan üslubunun Kastamonu yazmalarında yer bulduğunu görmekteyiz. Kastamonu yazmalarındaki kompozisyonlarda çoğunlukla geyik, at, kuş ve horoz figürlerine yer verilmiştir. Karadeniz Bölgesi'nde sahile doğru yaklaşıldığında; Bartın'da yapılan yazmalarda çiçeklerden oluşan kompozisyonlar görülmektedir. Bunlar koyu renk, genellikle siyah veya beyaz fon üzerine iri çiçeklerden meydana gelirler ve Bartın Yazmacılığını karakteristik desen ve kompozisyon özellikleriyle birlikte yansıtmaktadır. Karadeniz Bölgesi yazmaları Tokat Bölgesi'nde olduğu gibi kalıpla baskı sistemiyle basılmaktadır (Kaya, 1974, s.78 – 80).

Resim 2: Bartın Yazması (detay) Örneği

3. 3. GÜNEYDOĞU ANADOLU (GAZİANTEP VE DOL.) YAZMALARI

Gaziantep ve dolaylarında yapılan yazmalar o bölgede var olan diğer halk sanatlarıyla paralellik gösterir. Kenarlarda bordür kullanılan kompozisyonlarda merkez kısmında rozet biçiminde basılmış bir motif yer alırken kalan boşluklar şal motifleri ile tamamlanır. Şal motifleri el dokumacılında kullanılan motiflerdir (Kaya, 1974, s.80- 81).

Resim 3: Gaziantep Yazması Örneği

3. 4. GÜNEY ANADOLU BÖLGESİ YAZMALARI

Hatay ilinde bulunan yazma örnekleri eski dönemlerin yazmacılık sanatından günümüze kadar kalabilen en güzel örneklerdir. Bunlarda kompozisyon açısından ikat dokuma tekniğine benzerlik çok belirgin şekildedir. Çok dekoratif bir görünüme sahip olup aşındırma baskı tekniğinin de kullanıldı örnekler rastlanmaktadır (Kaya, 1974, s. 80).

Resim 4: Hatay Yazması (detay) Örneği

3. 5. MARMARA BÖLGESİ (İSTANBUL) YAZMALARI

İstanbul Yazmaları, boyalarının haslığı, malzemenin dayanıklılığı ile tanınmakla birlikte kullanılan renkler ve kompozisyon bütünlüğüyle Türk yazma sanatının en nadide örneklerini vermiştir. Klasik Osmanlı sanatı ve halk sanatı türlerinin desen ve kompozisyon özelliklerinden etkiler gösterir. Çini süslemelerinde sıkça rastlanan lale ve karanfil motifleri, değişik şekillerde yazmalarda kullanılmıştır. İstanbul'da; Boğaziçi-Kandilli, Yeniköy ve Üsküdar yörelerinde yapılan yazmalar desen ve

kompozisyon özellikleri olarak yazma sanatının en tipik örneklerini oluştururlar. Bu yazmalarda genellikle çiçekler yapraklarla bezenmiş olup bir sap üzerinde grup halinde veya serbestçe serpiştirilmiş olarak kumaşın bütün yüzeyine dağıtılmışlardır.

Çoğunlukla simetrik kompozisyonlar dikkati çeker. Bu kompozisyon içinde köşe motifleri bulunur, bunlar çoğu zaman rahatça ve birbirlerinden aralıklı olarak yerleştirilmişlerdir. Bu gün bir kısmını müzelerden, diğerlerini özel koleksiyonlardan bulabildiğimiz dokümanlara göre İstanbul Yazmaları:

Batik tekniğiyle renklendirilmiş sırma işlemeli başörtüleri ve yağlıklar,

Yas mendilleri,

Yorgan yüzleri,

Bohçalar,

Başörtüleri “yemeniler”,

Yastık yüzleri,

Seccadeler olmak üzere yedi grupta toplanabilir. (Kaya, 1974, s.81 – 99).

Resim 5: Kandilli Yazması Örneği

Resim 6: Üsküdar Yazması Örneği

Bahis olunan 17. ve 18. Yüzyıl İstanbul yazmalarının en güzel örnekleri Kenan Özbel'in Topkapı Müzesine hediye ettiği koleksiyonunda mevcuttur. Ayrıca hala hayatta olan Sabiha Tansuğ 'un koleksiyonunda da İstanbul Yazmalarının en güzel örnekleri görülebilir

BÖLÜM IV

TÜRK YAZMA SANATININ ÖZELLİKLERİ

4. 1. TÜRK YAZMA SANATININ RENK VE BOYA ÖZELLİKLERİ

Anadolu'nun her yöresinde halkın kendine özgü sağlam ve kaliteli bir renk anlayışı vardır. Klasik bir renk kültürü ve eğitimi almamalarına rağmen renklerin olgunluğu ve uyumu insanı şaşırtacak bir anlayıştır. Bu durum atalardan bu güne gelen kuşaktan kuşağa aktarılan bir kültürün ve zenginliğin sonucudur. Halk sanatındaki renk kullanımı yöreden yöreye değişim ve çeşitlilik gösterir. Örneğin; Tokat yazmalarında koyu renkler hâkimdir. Bunlar çok renkli olup, geleneğe bağlı bir renk armonisi içinde kendini gösterirler. Kastamonu yazmalarında siyah renk hâkimdir. Bartın yazmalarında ise fon renkleri siyah olurken bunlar renkli çiçeklerle desenlenir. Gaziantep ve dolaylarında yazmalarda siyah kırmızı ve sarı renk hâkimdir. Güney Anadolu bölgesi Hatay- Antakya dolaylarında, yazmalarda kırmızı, siyah ve beyaz renk hâkimdir. İstanbul yazmaları Anadolu yazmalarına göre renk bakımından daha çeşitli ve zengindir. En çok kullanılan renkler; sarı, bordo, güvez (mora çalan koyu kırmızı renk), lacivert, mavi, pembe ve tarçın renkleridir. Siyah renk kontur olarak her yazmada kendini gösteren başlıca bir özelliktir.

Geleneksel Yazma sanatında kullanılan has renkler doğal boyalardan yapılmıştır. Doğal boyalar bitkilerin çiçeklerinden, yapraklarından, kabuklarından, odunlarından ve köklerinden yapılır. Bitkisel çeşitlilik bakımından zengin olan ülkemizde sayısız bitkiye ve renge ulaşmak mümkündür. Yurdumuzda bitkilerden boya yapımı çok eskilere dayanmaktadır. Eski Türk mürekkepleri, aharları, ebru boyaları bitkisel boyalar olmakla birlikte halıcılık ve yazmacılık sanatında bitkisel boyalar kullanılmıştır. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte fabrikasyon üretilen kimyasal boyalar bitkisel boyaları kullanımını büyük ölçüde azaltmıştır. Ülkemizde ve yabancı ülkelerde, boya yapımında kullanılan bitkilerin bir kısmı şunlardır; armut ağacı, ayva ağacı, bakam ağacı, bakam(kırmızı), boyacı asperi, boyacı papatyası, cehri, ceviz ağacı, civit fidanı, civit otu, debbağ sumacı, doğu çınarı, ebegümeci,

haşhaş çiçeği, havaciva otu, ıspanak, ıhlamur ağacı, kadın tuzluğu, kestane ağacı, kızıl ağacı, kök boya(boyacı kökü) , meyan kökü(meyan otu), nar ağacı, nevrüz otu, palamut ağacı, sarı kök, sarı taş- yoncası, sığır kuyruğu, soğan, şeftali ağacı, safran, yabani gül, yarpuz, hayvansal boya (kırmızı),hayvansal boya(purpur) (Kaya, 1974, s. 52 – 61).

4. 2. TÜRK YAZMA SANATININ TEKNİK ÖZELLİKLERİ

4. 2. 1. Yazma Kalıpları

Yazma kalıpları genellikle tahta kalıplardır. Çok ince kontur baskısında kullanmak için metal kalıplarda yapılmıştır. Tahta kalıplar genellikle ıhlamur, çam, gürgen, ve ahlat ağacından oyulur. En yaygın ve kullanışlı olan ıhlamur ve gürgen ağaçlarıdır. Kalıplar özel bıçaklarla oyulduktan sonra balmumuna batırılır. Balmumunu iyice emen kalıp daha dayanıklı olur.

Resim 7: Ahşap Kalıp Örneği (İstanbul Kandilli yazma kalıbı)

4. 2. 2. Kalem İşi Yazma

“Kalem işi” yazmada, desen önce kalemle kâğıt üzerine resmedilir. Kumaş “gergef” adı verilen ayaklı çerçeve üzerine gerilir. Desen kumaşın altına konulup kâğıttan görüldüğü şekilde kopya edilmek suretiyle önce konturlar çizilir. Deseni kumaş üzerine geçirmede diğer bir metot da işlemecilikte olduğu gibi deseni “ silkme usulü” ile kumaşa geçirmektir.

Silkme Usulü: Kâğıt üzerine çizilmiş olan desen konturlarından iğne ile sık sık delinir. Bu delikler üzerinden tülbent bir torba içine konulmuş kömür tozu veya toz boya hafif hafif tamponlanmak suretiyle desen kâğıdın altında bulunan kumaşa geçirilmiş olur. Eskiden Boğaziçi’nde “ Kandilli’de “ yapılan bu tür yazmalar özellikle el yazmaları olarak ün salmışlardır. İstanbul’un diğer semtlerinde yapılan yazmalara “ kalıp-kalem” veya “kalıpla” yazma usulleri uygulanırdı. Kandilli kalem işi (elyazmalarını) kompozisyonlarındaki rahatlık ve serbestlik ile çizgilerindeki akıcılık bakımından hemen tanıyabilmek mümkündür. (Kaya, 1974, s. 62).

4. 2. 3. Kalıpla Kalem Yazma

“Kalıp-kalem” yazma sisteminde konturlar kalıpla basıldıktan sonra desendeki renkli kalacak kısımlar fırça aracı boyanır. Eski İstanbul yazmaları çoğunlukla bu tür baskı tekniğiyle basılmışlardır.

4. 2. 4. Kalıpla Yazma

“Kalıpla” yazma türündeki yazmalar, tahta üzerine oyulmuş kalıplarla desenlendirilerek gerçekleştirilirler. Kalıpların rölyef kısımları, desene göre önce siyah kontur olarak basılır. Desendeki diğer renklerin baskısı da yine kalıpla yapılır. Bu teknik, zamandan tasarruf sağlamsına rağmen, el ile desenlendirilmiş (kalem işi) yazmaların kalitesine varamaz. Kalem işi yazmaların güçlüğü görülerek biraz daha

kolaylaştırma metoduna girilmiş ve tahta kalıplarla baskı yapılması düşünülmüştür (Kaya, 1974, s. 62 – 65).

BÖLÜM V

TÜRK YAZMACILIK SANATINDA MEHMET HAMDİ EYÜBOĞLU'NUN YERİ

5.1. MEHMET HAMDİ EYÜBOĞLU'NUN HAYATI

Mehmet Hamdi Eyüboğlu, 1939 da İstanbul'da doğdu. İlkokula 1946'da Fındıklı Örnek İlkokulu'nda başladı.

1952'de ortaöğrenimine Fransız St. Joseph Lisesi'nde başlayan Mehmet Hamdi Eyüboğlu, 1957'de öğrenimine Kabataş Erkek Lisesinde devam etti. 1961 yılında Fransız bir Kanadalı olan Hugchette Bouffard'la evlendi. 1962 yılında Fairleigh Dickinson Üniversitesi'nden burs kazanarak Amerika'ya gitti ve Pazarlama ve İstatistik Bölümünde eğitim gördü. 1966 yılında mezun olan Mehmet Hamdi Eyüboğlu Türkiye 'ye geri döndü. 1969–1975 arası, sırasıyla Lisan, Roche ve Nasaş'ta araştırma ve pazarlama sorumluluklarında çalıştı.

Mehmet Hamdi Eyüboğlu 'nun sanata ilgisi çok genç yaşlarda başlamış olmasına rağmen, annesi ve babası özel bir çabayla onu sanat mesleğinden uzak tutmuştu. Bu yüzden ki Mehmet Hamdi Eyüboğlu 'nu farklı bir alanda eğitim görmesi için yönlendirmişlerdi. Fakat sanatçı bir ailenin çocuğu olan Mehmet Hamdi Eyüboğlu' nun sanattan uzak kalması elbette imkânsızdı. Annesi ve babasına birçok konuda yardımcı olurken sanatın tozu dumanı içine karışan Mehmet Hamdi Eyüboğlu 1951 yılında Maya Galerisi'nde açılan yazma sergisinin hazırlanışında çalışmış, ilk baskı ve boyamalarını yapmıştır.

Mehmet Hamdi Eyüboğlu, 1976 yılında, babası Bedri Rahmi Eyüboğlu 'nu kaybetti. Aynı yıl Kalamış 'da bir sel felaketi meydana gelir. Bu felaketten Eyüboğlu'ların evi de hasar görür. Bodrum katındaki 1.5 metrelik suyu boşaltan itfaiyecileri seyreden Mehmet Hamdi Eyüboğlu suyun üstünde yüzen Hanımyan ustanın 1950 lerde oyduğu ahşap

kalıpları görür. Bu olayı bir mesaj olarak algılayan Mehmet Hamdi Eyüboğlu annesini yanına taşıyarak yazma basmaya karar verir

Mehmet Hamdi Eyüboğlu'nun sanata ilgisi çok genç yaşlarda başlamış olmasına rağmen annesi ve babası onu sanat mesleğinden uzak tutmuştu. Onlara göre sanat çok engembeli bir yoldu. Mehmet Hamdi Eyüboğlu neden yazma bastığını şöyle anlatır:

“Çocukluğumda bir oyuncakımı diğerlerinden daha fazla severdim. Dürbüne benzeyen bu oyuncak her kıpırdığında gözlerime bambaşka renk ve biçim demetleri sunar, aklımı başımdan alırdı. Renk ve biçim ziyafeti bu oyuncakı içindeki prizma düzeni sayesinde tesadüfen ortaya çıkardı.

Ben yazma sanatında bu çocukluk oyuncakımın bana sağladığı sonsuz olanakları bu kez gayet iyi düşünüp, tasarlayarak bulduğuma inanıyorum. Bir kere yeni kalıp hazırlama yöntemlerini bulup, bunları öğrencilerimle paylaştım, bu çok önemli bir aşamaydı. Sonra, eski yazma ustalarımızın şaheserlerini baba dostu rahmetli Sayın Kenan Özbel Hoca'nın evinde kendisinden tanıma olanağı bularak geleneksel yazma ustalarını inceleme fırsatım oldu.

Kendi yazmalarımın boyasını istediğim kıvamda yapabilmeyi, Narlıkapı Kilisesi lojmanında oturan Rahmetli Serope Ustama borçluyum. Boya sorunlarımı da onun yardımıyla aşabildim. Geriye ak satıh üzerine yazma kalıpları ile yapılacak düzenlemeler kaldı. Bu konuda bana “sakın ha, sanat âlemine asla bulaşmayacaksın” diye sürekli baskı yapan ailemden gelen kromozomlar yardımcı oldular. Renk seçim konusunda da aynı kaynaktan faydalandım.” (Eyüboğlu, 2008)

Mehmet Hamdi Eyüboğlu, uzunca bir aradan sonra yeniden yazma sergisini açtı. Yazmalar Eyüboğlu'ların evinde tekrar basılmaya başlandı ve geleneksel yazma şenlikleri tekrar başladı. Her sene haziran ayının ilk hafta sonu evlerinin bahçesinde yapılan şenlikle bir yıl boyunca üretilen yazmalar halkla buluşuyordu. Atölyesinde yüzden fazla öğrenci yetiştiren Mehmet Hamdi Eyüboğlu, yazma sanatını yalnızca halka

buluşturmakla kalmıyor, bu sanatı gönülden öğrenmeyi isteyenleri cömertçe atölyesine kabul ederek, yazma sanatının kendinden sonra yaşamasını da katkıda bulunuyordu. Mehmet Hamdi Eyüboğlu'nun ölümünden sonra bu geleneği oğlu Rahmi Eyüboğlu sürdürecektir.

5. 2. BEDRİ RAHİMİ EYÜBOĞLU'NUN HAYATI VE SANATÇI KİŞİLİĞİ

Bedri Rahmi Eyüboğlu, 1911 yılında, Trabzon'un Görele ilçesinde, doğdu. Trabzon'daki öğrenimi sırasında resim öğretmeni Zeki Kocamemi'nin etkisiyle, 1929 yılında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi, Resim Bölümü 'ne girdi. Sırasıyla Nazmi Ziya Güran, İbrahim Çallı atölyelerinde çalışarak, iki yılsonunda Çallı atölyesinden mezun oldu. Çallı atölyesindeyken Van Gogh'un resimleriyle tanışan Bedri Rahmi, sanatçının resimlerini, kendi yaratılışına uygun bularak oldukça heyecanlanmıştı. .O yıllarda yaptığı resimlerde İbrahim Çallı'nın ve Hikmet Onat'ın yarattığı bir akım içine katılmış olsa da resimlerinde Van Gogh 'u hatırlatan tatlar vardı (Erol, 1984, s. 29).

Bedri Bahri Eyüboğlu 1931 de Fransa 'ya gitmiştir. Van Gogh 'dan sonra Gauguin de onu etkilemişti. “Gauguin, figürlerindeki çocuksu ve ilkelere özgü yalınlığıyla Bedri Rahmi'ye dost görünüyordu. Bedri'nin ilgisi eski ustalardan çok adları yeni duyulan, ya da henüz tanınmamış olan günün sanatçılarına dönüktü ” (Erol, 1984, s. 31).1932 'de ikinci kez Paris'e gittiğinde Lheote'un atölyesinde bir yıl kadar çalışmıştır ve 1933'te İstanbul 'a dönmüştür. Sanatçı Van Gogh ve Gauguin'den sonra G. Braque, Matisse, Chagall gibi batı dünyasının ustalarından etkilenmiştir. Bütün bu etkilenmelere karşılık sanatçının resimleri, özgün bir kişiliği ve mizacı yansıtmıştır. “Paris'te yaptığı resimlerinde eriştiği kişisel, çağdaş Batı sanatına özgü kaygılarla, doğulu havayı bağdaştırmıştır.”(Erol, 1984, s. 35).

Sanatçının 1931–1933 dönemi resimlerinde iki özellik dikkati çeker. Birincisi resimlerindeki tazeliştir. Bedri Rahmi, resimlerindeki tazelik konusundan şöyle bahseder: “Benim tablolarımda her şeyden önce tazelik bulunmasına çalışırım. Üzerinde yıllarca bile çalışsam insana “ bunu ben de yapardım” dedirtecek kadar sade olmasını,

yeni yapılmış, üzerinde uğraşılmamış hissini vermesini isterim. İkinci özellik ise resimlerindeki çocuksu tattır. Çocuksu tat ile özellikle kent folkloruna, halk ressamlarına özgü bir eda ile resmetmesi, taş baskısı öykü kitaplarından, fahnamelerden, Hurüfî levhalardan bir şeyler anımsatmasıdır(Erol, 1984, s. 36).

Katı geometrik düzenlerden uzak kalmaya çalışan sanatçının resimleri kübizmden etkiler taşımakla beraber doğuyu anımsatan birçok öğeyi de içinde barındırırdı. Bu dönemde kontur çizgilerini resimlerinde kullanan sanatçı, kolaj ve kurgusal çalışma yöntemlerine de uzak kalmadığını eserlerinde göstermiştir.

1934'te D Grubu'nun 4. sergisine resim vererek katılan sanatçı, son sergisine değin grup üyeliğini sürdürmüştür. D grubu sanatçıları, 1914 Kuşağı (Çallı Kuşağı) olarak da tanınan izlenimci ressamların resimde deseni yok eden anlayışlarına karşı çıkmışlar, desen yapısını ve küteselliğini yeniden kurmak için Rönesans ustalarına dönmeyi benimsemişler, ayrıca Akademiizm'e ve körü körüne doğa kopyacılığına da son vermeyi amaçlamışlardır. Kübizm'i nesneleri parçalamaktan çok geometrik biçimlendirme olarak değerlendirmek ve klasik anlayışın, kompozisyon, desen, geometrik yapı, ışık-gölge dağılımı ve biçim yalınlığını uygulamak gibi ilkelerinden oluşmuştur "(Dal, 1997, s. 573). D grubu, Avrupa'ya göre en az elli yıllık bir gecikme gösteren resim ve heykel anlayışımızı çağdaş Avrupa sanatının düzeyine çıkarmak gerektiğini savunuyordu.

Paris 'e ikinci gidişinde tanıştığı Romanyalı Eren' in çabasıyla 1935 ilk kişisel sergisini Bükreş 'te açan Bedri Rahmi 1936 'da Eren Eyüboğlu'yla evlenmiştir

"Bedri Rahmi'nin 1935- 1936 yılları arasında yaptığı resimlerde Van Gogh 'dan başka Matisse etkisi de görülür. 1936 yılında Sovyetler Birliği'ne götürülen Türk Ressam ve Heykel Sergisinde ilgi uyandıran "Romen Bluzlu, Düşünen Kız" portresi arabeski, düz, taze renkleri, resmin fonuna yerleştirilen bir minyatür figürüyle Bedri Rahmi'nin Matisse'e ve onun ötesinde doğu sanatına, minyatürlere olan eğilimini de ortaya koyar."(Erol, 1984, s. 48).

Resim 8: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Romen Bluzlu Kız”, Kâğıt Üzerine Guaş, 1935

1940’larda Matisse ve Dufy’e ilgisi artmış, doğu sanatını incelemeye başlamıştır. 1938 yılında Cumhuriyet Halk Partisi altı yıl sürecek olan ressamların yurt gezilerini başlatmıştır. Bu gezilerle ressamlarımız yurt doğasına, insanımıza, köy ve kent yaşamına, folklorumuza, tarihsel değerlerimize yönelmişlerdir. Bedri Rahmi, yurt gezilerinin etkisiyle yaptığı Anadolu görünümlü ve Anadolu’ya özgü konuları işleyen resimler yapmıştır.

Bedri Rahmi Eyüboğlu, yurt gezileriyle müzelerde ve salonlarda görüp beğendiği Türk süsleme sanatlarını, Anadolu kentlerinde, halkın arasında yaşarken, doğada, sokakta ve pazaryerlerinde yaşarken görme olanağını bulmuştur. Sanatçı, Açık-seçik bilgilere dayanmayan bir memleket sevgisinin köksüz ve verimsiz olduğunu söyler (Özsezgin, 1982, s. 17–19).

**Resim 9: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Tunca Köprüsü”, Tuval Üzerine Yağlı
Boya 1939, Anakara**

**Resim 10: Bedri Rahmi Eyüboğlu,” İğdeli Gelin Halayı”, Tuval Üzerine Yağlı
Boya, 1945, Çorum**

Bedri Rahmi Eyüboğlu, 1950 ‘lerde duvar resmi, mozaik, seramik ve gravüre yönelik çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. 1950’de Paris gezisinde İnsan Müzesini ziyaret eden sanatçı yurda döndüğünde yazma sanatının araştırmasına girer. 1951 ‘de Çengelköy yazma atölyelerini dolaşan, yazma ustalarıyla tanışan ve yazmacılığı

inceleyen Bedri Rahmi zanaata dönüşmüş olan yazma geleneğine kendi motiflerini ekler. 27 Mart 1951’de ilk yazma sergisini Maya galerisinde açar.

Bedri Rahmi Eyüboğlu, Yazma Sergisinden Bir Görünüm

1950 yılında, Kariye Camii düzenlemesini yaptı. Bizans mozaikleriyle ilgilenmeye başladı. 1951 yılında, “Küçük Sahne”yi süsledi. 1951 yılına kadar boya ile mozaik dokusunda resimler yaptı. 21 Mart 1951 tarihinde, ilk “Yazma Sergisi”ni açtı. Yeni Sabah gazetesinde yazmaya başladı. 1952 yılının Ocak ayından başlayarak 1958 yılına dek düzenli olarak Cumhuriyet gazetesinde yazdı. 1953 yılında Yazmaları ve özgün baskıları Philadelphia Print Club da sergilendi. 14 Eylül’de Times dergisi, sanatçıya iki renkli sayfa ayırdı. 1954 yılında Bedri Rahmi “Türk Tepsisi” adlı motifi ile Steuben Glass adlı bir firmanın tertiplediği yarışmada ödül kazandı ve motif kristale oyularak teşhir edildi.

1954–1957 yılları arasında Hilton ve Divan otellerinde ve KLM İstanbul merkezindeki panoları yaptı. Yugoslavya ve Hollanda hükümetleri tarafından davet edildi. 1955 yılında, TBMM yapısına konulacak resimleri seçecek kurulun başına getirildi. 1956 yılında, Sao Paulo Bienali’nde onur ödülü aldı. Aynı yıl “Canım Anadolu” adlı kitabı yayınlandı. Bedri Rahmi 1957 yılında Tokyo özgün baskı Bienaline katıldı ve “Üçü Birden” adlı kitabını yayınladı. Ve aynı yıl içinde

“Dokuma, Kilim, Yazma ve Nakış gibi Halk El Sanatları’ndaki motifleri özgün bir stil ile kaynaştırarak, mozaik çalışmalarına yöneldi. 1958 yılında Uluslararası Brüksel Sergisindeki Türk pavyonuna yaptığı 227 metrekairelik çalışmasıyla altın madalya aldı. 1959 yılında, Paris’te Nato merkezine 50 metrekairelik bir pano hazırladı.

1960–1970 yılları arasında yazarlığa ara verdi. 1961 yılında Amerika’ya gitti. Bu dönemde zengin renklerle soyut biçimlere yöneldi “1960 larda eserlerinde soyut non- figüratif bir anlayış hâkimdir.” (Ersoy, 2004, s.220) Görülmedik, bilinmedik renkler bulabilmek için denemeler yapmış; plastik tutkal - plastik boyalar – Kum – talaş ve buruşturulmuş Japon kâğıdı kullanmıştır. Kendisinin de kabul ettiği gibi ‘Amerika Dönemi’ sanatına başka bir boyut kazandırmıştır. Berkley’deki University of California iki yıl misafir profesörlük yaptı. 1961 Ağustos’da Unicef çocuklar yararına “Eşeğin Üzerinde Çocuklarını Taşıyan Anadolu Köylü Kadın” motifi Amerika’da kartpostal olarak basıldı. 1962 Aralık ayında New York Modern Art Müzesi “Zincir” adlı resmini satın aldı. 1963–1964 yıllarında Vakko fabrikası, Karaköy tatlıcılar, Manifaturacılar çarşısı panoları yanında çeşitli malzemeleri denedi. Son panosu Etap Otel girişinde ki “Güvercinler” dir. 1970 yılında, yeniden toplumsal içeriği ağır basan resimler yaptı. 1972 yılında, 33’üncü Devlet Resim ve Heykel Sergisi’nde birincilik ödülü aldı. 21 Eylül 1975 tarihinde yaşama veda etti (www.Bedrirahmi.com).

Yaşamı boyunca Anadolu kaynaklı halk sanatı örneklerine eğilen Bedri Rahmi, batı resminin teknik olanaklarını kullanarak Anadolu duyarlığını yansıtmak istemiştir. Sanatçı Anadolu kültürünün tek bir ögesiyle yetinmediği gibi çalışmalarını tek bir sanat türüyle de sınırlamamış, yağlıboya, oyma baskı, mozaik ve seramik en çok denediği alanlar olmuştur. Kullandığı renkler seçtiği halk sanatı örneklerinin canlılığını taşırlar. Tüm etkilenmelerine karşın Bedri Rahmi’nin resimlerinde halk örgeleri aynen kopya edilmemiştir. Onun amacı örgelerinin biçim ve renk zenginliğini, çağdaş teknikleri kullanarak bir bireşime ulaştırmaktır. Bu anlayışla yaptığı çalışmaları giderek renk ve çizginin soyutlama olanaklarını araştırmasıyla birlikte gelişmiştir. Halk sanatının zenginliğini çağdaş teknikle yaşatma ve özgün bir

Türk resmine ulaşma çabası içinde Bedri Rahmi'nin önemli bir yeri vardır. Uzun yıllar yönettiği GSA'deki atölyesinde pek çok öğrenci yetiştirmiştir. Sanatçının sanat anlayışını benimseyen öğrencileri 1947 yılında Onlar Grubunu kurarak Anadolu'nun geleneksel nakış öğeleriyle çağdaş batı resminin anlatım biçimlerini birleştirerek, doğadan ve yaşanan gerçek çevreden seçtikleri konuları yöresel bir dil ve çağdaş sanatın soyutlama anlayışıyla işlemiştir (Arslan, 1997, s. 1376).

Bedri rahmi Eyüboğlu “Şark; tezyini sanatların rakipsiz vatanıdır. Bizim memleketimiz, garplıların peinture dedikleri resim sanatından nasibini almamıştır. Fakat buna mukabil tezyini sanatların her kolunda garbın resim şaheserleri yanında iş çıkarmıştır. Çinilerimiz, dokumacılığımız, yazılarımız, döğmeciğimiz, oymacılığımız gibi mimarimizin yüzünü güldüren tezyini sanatlarımızla ne kadar özgünsek yerindedir “ sözleriyle Türk halk sanatlarını verdiği önemi dile getirmiştir. (Aktansoy, 2004, s. 29)

**Resim 11: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Kırmızılı Han Kahvesi”, Tuval Üzerine
Akrilik, 1975, İstanbul**

Resim 12: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Bursalı”, Kağıt Üzerine Guaş, 1945

5. 3. BEDRİ RAHMİ EYÜBOĞLU’NDAN GEÇEN YAZMA GELENEĞİ

Bedri Rahmi Eyüboğlu büyük heyecanla başlayıp kendi üslubu ile yorumlayarak geleneksel ve çağdaş çizgileri bir arada kullandığı yazma sanatına başlayışını şu şekilde anlatır:

“Sene 1950, Paris’de insan müzesini geziyoruz. “Musee de l’Homme” Bizim öğrencilik yıllarımızda bu müze yoktu. Çeşitli müzelerden aktarılan binlerce eser bu müzede yepyeni bir anlamla bir araya gelmişti.

Aman Allahım bu ne müthiş bir hayvan başı diyerek, üzerine atıldığımız tahta oymanın bir davul kasmağı olduğunu, o güne kadar sanat eserlerinin bu kadar kesinlikle işe yarayabileceğini düşünmemiştim. Resme başladığım günden bu yana bizim köy kilimlerini her zaman sevdim ama bir kilimin hem sanat eseri hem de yüzde yüz işe yarayan, günlük hayatımıza karışan faydalı bir dost olacağını düşünmemiştim. Yurda

döner dönmez, güzel ile faydalıyı kendi imkânlarımız içinde, değerlendirmek istedim. İşe yarayan güzeli bu galeride değerlendirebilmek için elbirliği yaptık. Aklıma ilk gelen bizdeki yazmacılığı ele almak oldu. Öteki de çömlekçiliği. Yurdumuzun her yanında yazma basılıyor, hem de çömlek pişiriliyordu. İkisine de el attık. İstanbul’da ne kadar yazmacı ve çömlekçi tezgâhı varsa hepsini bir bir dolaştım. Yazma konusunda dilediğim tezgâh Kumkapı’da ve Çamlıca’da, Çömlekçiyi de Anadoluhisarı’nda Göksu’da buldum. Ama o ara yazmacılık beni daha çok sardı. Çünkü çömlekçilik daha çok heykel bilgisi istiyor buna karşılık yazma yüzde yüz resim sorunlarıyla olup bitiyordu. Dilediğin nakışı ıhlamur ağacına oyacaksın, yıkanmaya dayanan boyalarla basacaksın. İster kâğıda bas ister beze. Kâğıda bastığın zaman adına gravür diyorlar, Gravür resim sanatının bir dalı. Aynı nakışı beze bastığın zaman yazma kesiliyor. Kâğıda bastığın zaman yalnız İstanbul’da ve İstanbul’un bir semtinde kalan gravür, beze basıldığı zaman yazma kisvesine bürünüp bütün yurdu dolaşıyor.

1950–55 arası öylesine sardı ki beni yazmacılık, hemen hemen 5 yıl bir perhize girdim. Perhizin şartı oldukça zordu; Ya açık üstüne koyu, ya koyu üstüne açık. Bir tek renkle yetineceksin. Beri yanda ressam elinin altındaki yüzlerce rengi birbirine karıştırıp karman çorman ederken, yazmacı bir tek anilin siyahıyla on binlerce metre kare bezi büyük bir ustalıklarla donatıyor, bunları yurdun her köşesine ulaştırıyordu. Bu ara yazmacılarda şunu öğrendim. Anadolu’nun şu vilayeti, ille sarı siyah ister, öteki siyah kırmızı. Olmazsa topunu geri çevirir, Falanca vilayet cehri olmazsa bir tek yazma almaz. Bana yazmacılık işçiliğini A – sından Z –sine kadar öğreten Hanımyan Ustanın bir sözünü ömrüm boyunca unutamam. Bir müşteriye 10 metre kare bir yazma iş hazırlıyorduk, işin tam sonunda yirmi beş kuruş boyunda bir mürekkep damlası geldi, çevrenin ortasında münasebetsiz bir yeri lekелendi. Bizim ödümüz patladı. Çünkü bu boya hiçbir şeyle çıkan soydan değildi. Hanımyan, usta o canım çocuk gülüşüyle, “Keder vermez dedi. Al elini fırçayı o lekeye bir biçim ver zaten kusursuz iş yapmak Allaha mahsustur” dermiş yazmacıların Piri.. Çıraklar kusursuz bir iş çıkardıkları zaman fırçayı boyaya daldırır yazmaları üzerine kendi eliyle birkaç benek püskürtmüş... Ustanın dediğini yaptık. Çevreye damlayan lekeye çeki düzen verdik. İşin tuhafı müşteri en çok bu tarafını sevdi.

Yurdumuzda yazma ne zamandan beri yapılır. Bize nereden geldi. Bunları gücümün yettiği kadar aradım. Bize Acem'den, Acem' e de Çin'den geldiğinden öte kesin bilgiler elde edemedim. Bu konu üzerinde ne kadar durulsa yeridir. Bolu ve Kastamonu dolaylarında basılan yazmalarda Hitit geyikleri var. Din bir yandan sureti yasaklaya dursun geyikler ve kuşlar yazmalarda dolanmağa başlamışlar. Ne zamandan beri arayıp bulmaya değer karagöz nakışlarını deriye işlemiş de yazmaya işlememişiz niçin aramağa değer.

Biz üç yıldır Akademide atölyemizdeki arkadaşlarımıza biraz boya sağlayabilmek için sergiler açıyoruz. Kendi elimizle oyduğumuz kitapları basarak, yılbaşı kartları sergileri açtık. Son sergimizde yine kalıpla basılan yazmayı denedik. O günümüzün şartları, meslek tasaları ihlamur ağacını kalıp olarak oymaya fırsat vermedi, kalıp olarak alçıyı oyduk. Ihlamur ağacına en az 10 saat de oyulacak motifi 1 saat de alçıya oyduk ve bütün yazmalarımızı tahta kalıp yerine alçı kalıplara batık. Bu hiç bir zaman tahtanın sağlamlığını ve sıcaklığını vermiyor ama neylersin ki günümüz bizi çok daha çabuk olmağa zorluyor.

Şuan inanıyoruz ki sevdiği işi kendi eliyle çoğaltmak onun herkesin alabileceği bir hale getirmek sanatçının elindedir. Çünkü günümüzün kimyası sanatçıya sayısız araçlar yaratıyor. Bunları incelemek boynumuzun borcu olmalı. En güzeli, araya yabancı eller girmeden sanatçının kendi işini kendi eliyle çoğaltabilmesi hiç değilse günümüzün ressamının daktilo makinesinin icadından haberi olması....” ([ttp://www.bedrerahmi.com/](http://www.bedrerahmi.com/)).

BÖLÜM VI

KALAMIŞ YAZMALARININ ÖZELLİKLERİ

6.1. KALAMIŞ YAZMALARININ TEKNİK ÖZELLİKLERİ

6.1. 1. Kalıp ve Tezgâh Özellikleri

Mehmet Hamdi Eyüboğlu kalıp-kalem yazma tekniğini kullanarak yazma basmaktadır. (Konturlar kalıpla basıldıktan sonra renkli kalacak kısımlar fırça ile boyanır.) Ahşap kalıp kullanılarak başlayan Kalamış yazmaları 1977 yılında Mehmet Hamdi'nin strafordan kalıp çıkarmayı keşfetmesiyle strafor kalıpla basılmaya başlanmıştır. Ağaç kalıp oluşturma çok zahmetli ve vakit alan ve aynı zamanda masraflı bir yöntem olduğu için Bedri Rahmi, sağlığında birçok motifi kalıba aktaramamıştır. Mehmet Hamdi keşfettiği bu teknikle babasının ve annesinin kalıba aktarılamayan birçok motifini ele alarak yüzlerce kalıp oluşturmuş ve aileden gelen bu sanatı yaşatmaya devam etmiştir.

Kalıp oymak için öncelikle motifin ebatlarına göre strafor kesilir. Seçilen motifin altına karbon kâğıdı yerleştirilerek strafor üzerine iğnelenir. Motifi strafora geçirmek için bir toplu iğne yardımıyla kontur çizgilerinin etrafından geçmek suretiyle sık sık delikler açılır. Bu delikler motifin strafora net bir şekilde geçmesini sağlarken straforu oyma aşamasında temiz bir kalıp oluşmasına yardımcı olur. Bu teknik Yukarıda bahsettiğimiz silkme usulünün bir benzeridir. Motifi strafora geçirme işlemi tamamlandıktan sonra elimizle rahat tutabileceğimiz, kalem şeklinde bir tahta parçasına geçirilmiş iğne, mum ya da ispirto ocağında ısıtılarak straforu oyma işlemine geçilir. Motifin kumaşa basılacak kısımları yüksekte kalacak şekilde strafor oyulur. Mehmet Hamdi Eyüboğlu kalıp oyma konusunda şöyle söyler: “Ne görüldüğü kadar zor, ne sanıldığı kadar kolaydır” ve adeta iğneyle kuyu kazmaya benzetir kalıp oyma işlemini.

Yazma Atölyesi Görünüm: 1

Yazma Atölyesi Görünüm: 2

Yazma Atölyesi Görünüm: 3 (Yazma Kalıp Örneği)

Yazma Atölyesi Görünüm: 4

Mehmet Hamdi Eyüboğlu, baskı işleminde geleneksel yazma tezgâhı kullanır. Bu tezgâhlar tahtadan olup üzerleri muşamba ile kaplandıktan sonra kat kat keçe ile kaplıdır. (Bkz: Yazma Atölyesi Görünüm 4) Boya bu tezgâhtaki keçe üzerine boşaltılır ve kalıba keçe üzerine bastırmak suretiyle boya aktarılır.

6. 1. 2. Boya Özellikleri

Boya hazırlanışı ve malzemeler

- 30 lt lik kalaylı tencere
- ½ kg nişasta
- 20lt su
- 250 gr potas
- 250 gr göztaşı
- 750 gr anilin

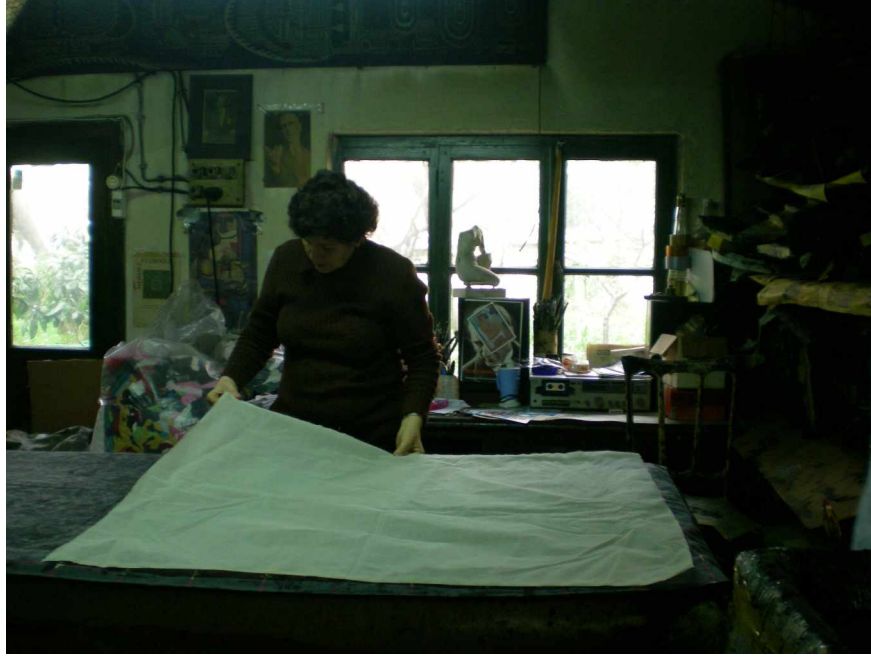
Tencereye su konulur, kaynatılır. Nişasta soğuk suda eritilir ve yavaş yavaş kaynayan suya tahta kaşıkla eklenir. Karışımın içinden kabarcık çıkınca ateşten alınır. Önce göz taşı atılır ve karışım camgöbeği rengini alır. Sonra karışıma potas ilave edilir. Karışım tamamen soğuması için açık havada bir gün bekletilir. İçine 750 gr anilin katılır ve çorap yardımıyla süzülüp 30 lt lik bir bidonunda konularak muhafaza edilir.

6. 1. 3. Kumaş Özellikleri

Seçilen kumaşın pamuklu olması 110 cm in katları olmasına dikkat edilmelidir. Kumaşın inceliği kalınlığı da önemlidir. İkisinin etkisi de farklıdır, yerine göre kullanılır. Süs için kullanılanlar ince, masa, yatak örtülerinde kalın kumaş kullanılır.

6. 1. 4. Baskı Aşaması

Kalıp hazırlanması ve kumaş seçimi tamamlandıktan sonra kumaş yine masa şeklinde büyük bir tezgâha yayılır. Bu tezgâhın üstü yine bir kat keçe ile kaplıdır. Keçenin üzerinde basılan kumaşlardan alta geçen boyarın keçeyi kirletmemesi için yine kalınca bir kumaş serilir. Bu işlemler tamamlandıktan, kumaşın boyutlarına ve kalıbın niteliğine göre bir kompozisyon planı kurulur ve buna göre baskı işlemi gerçekleştirilir.

Yazma Atölyesi Görünüm: 5

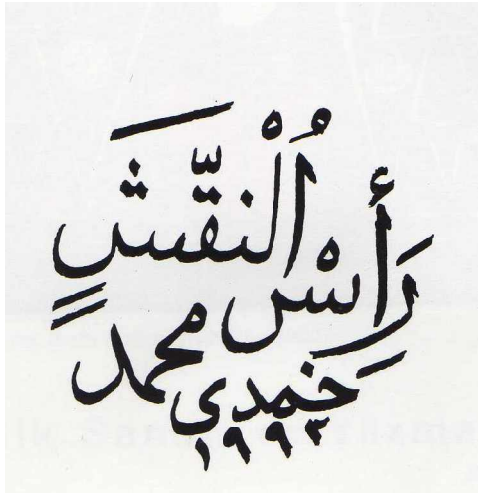

Yazma Atölyesi Görünüm: 6

Yazma Atölyesi Görünüm: 7

Kompozisyon tamamlandıktan sonra baskıda kullanılan motifler kime aitse o sanatçının imzasının oyulduğu kalıp ve Mehmet Hamdi tezgâhının, üzerinde eski yazıyla “Reis ül Nakkaşın Mehmet Hamdi “ yazan mühür basılarak baskı işlemi tamamlanır.

Resim 13: Mehmet Hamdi Eyüboğlu Mühürü (Reis ül Nakkaşın Mehmet Hamdi)

Resim 14: Bedri Rahmi Eyüboğlu, Heybeli Köylü, Yazma, 2008, İstanbul

6. 1. 5. Yıkama Aşaması

Yazmalar, baskı işlemi bittikten sonra, boyanın kumaşa nüfuz etmesi için 35 dereceye kadar ısınmış bir ortamda bekletilir. Hava alan bir odada (çatısı Marsilya kiremidi olmalı) dört saat bekletilir. Atölyesinin minik bir odasını bu iş için ayıran Mehmet Hamdi Eyüboğlu oda sıcaklığı için gaz sobası kullanmaktadır.

Yazma Atölyesi Görünüm: 8

Yazmalar çatısı hava alan bu odada bekletildikten sonra artık yıkama işlemine geçilir. Mehmet Hamdi Eyüboğlu şöyle bu konuyla ilgili söylemektedir:

“Yazmanın en güzel örneklerini İstanbul’da boğaz kıyısında vermesi tesadüfi olmamıştır. Yazma için bol miktarda akan suya ihtiyaç vardır. Yazmacılar için boğaz, boğazın tertemiz çivit mavisi suları aranıp da bulunmayacak bir meziyettir. Günümüzde yaşı kemale erenler Boğaz’da yıkanıp kurumaları için serilen öbek öbek

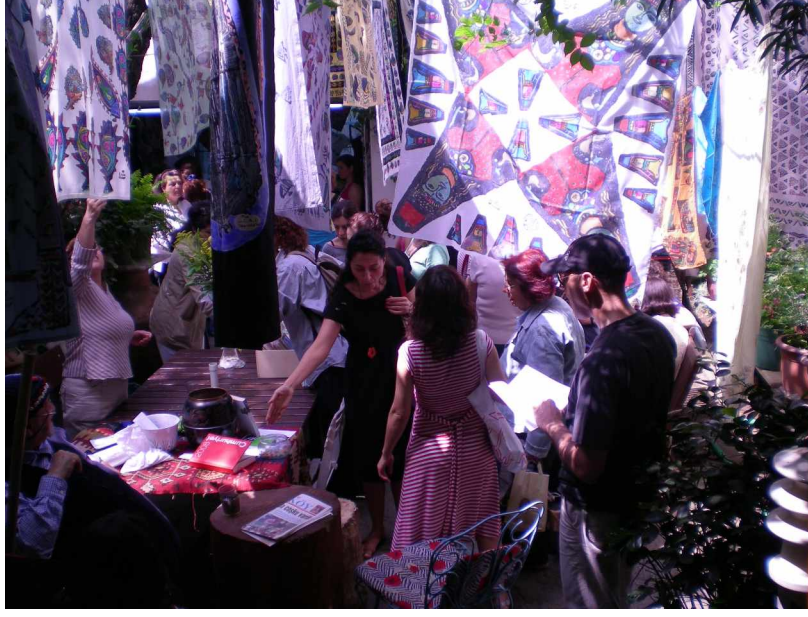
yazmaları hala hatırlayabilirler. Örneğin Yeniköy yazmaları, Kandilli, Üsküdar, Kumkapı yazmaları gibi. “Yazmaları yıkamak için gerekli miktarda suyu bahçesindeki kuyudan temin eden Mehmet Hamdi Eyüboğlu 35 derecede bekletilmiş yazmaları ertesi gün bol suyla yıkama işlemine geçer. Yıkama işleminde birden fazla kova kullanılır ve yazmalar, bu kovalarda sırasıyla bekletilerek en son iyice durulanmış şekilde kurumaya alınır.

6.1. 6. Renklendirme Aşaması

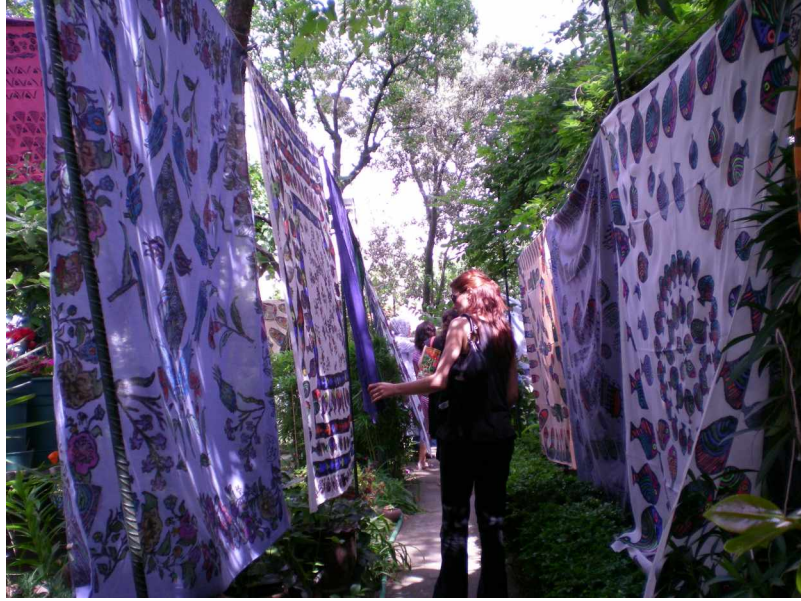
Yıkanmış ve kurtulmuş yazmalar ütülendikten sonra artık renklendirme işlemine geçilir. Renklendirme aşamasında Mehmet Hamdi Eyüboğlu su bazlı akrilik kumaş boyası kullanmaktadır. Geleneksel yazmacıkta bu işleme çeşitle denir. Renklendirme işlemi bittikten sonra yazmalar tekrar kurumaya alınır. İyice kuruyan yazmalar, Mehmet Hamdi Eyüboğlu’nun atölyesinin ismi olan “Mavi Kaplumbağa “ yazılı ve yine yazma tekniğiyle basılmış etiketleri dikildikten sonra artık yazma şenliğini beklemeye başlarlar.

Yazma Atölyesi Görünüm: 9

Yazma Atölyesi Görünüm: 10, (Yazma Şenliği)

Yazma Atölyesi Görünüm: 11, (Yazma Şenliği)

6. 2. KALAMIŞ YAZMALARININ MOTİFSEL ÖZELLİKLERİ

6.2. 1. Bedri Rahmi Eyüboğlu Motifleri

Öğrencilik döneminde Van Gogh, Gauguin gibi ressamı inceleleyen Bedri Rahmi bu sanatçılardan etkilenmiş fakat bu sanatçılardan aldığı etkileri kendi kişiliğiyle birleştirmeyi başarmıştır. Ona göre bir ustadan faydalanmak doğru bir şeydi fakat yeri gelince tesirinden kurtulmak gerekiyordu. Sanatçı öğrencilik döneminde kübistlerden de etkilenmiş ve o dönemdeki biçim arayışları resimlerine kendini oldukça belli etmiştir. Biçimlerde deformasyona yönelmeye başlayan Bedri Rahmi biçimleri deforme eden Picasso ve Braque'dan da etkilenmişti. "Onun Picasso, Matisse gibi çağdaş sanatçılara olan ilgisi, sanatçıyı onların vasıtasıyla dolaylı yoldan doğu minyatürlerine de yöneltmiştir. Hocası İbrahim Çallı'ya yazdığı bir mektupta "Maalesef İstanbul'da tanıyıp sevedemediğim şark minyatürlerine karşı içimde delicesine bir sevgi bir ihtirastır uyandı" diye bahseder. Bedri Rahmi Fransa'dayken Lhothe atölyesinde çalışmasına rağmen o atölyeye ayrı düşen sanatçılara ilgi duymuştur. Çünkü halk sanatının geleneksel ürünleriyle etkisinde kaldığı sanatçıların üslupları arasında bir benzerlik bir çağrışım vardı (Çembertaş s.82).

İslam sanatını yakından tanıyan Dufy ve Matisse buradan aldıkları etkileri çağdaş sanatla birleştirmiş, özgür çalışmayı her şeyin üstünde tutmuşlardır. Picasso ve Braque vahşi kabilelerin sanatından Dufy, Çin, Japon sanatından etkilenmişti. İlk dönem resimlerinde büyük ustalardan yola çıkarak deformasyona giden Bedri Rahmi zamanla bunları bir kenara bırakıp halk türkülerine, minyatürlere batı primitiflerine yönelmiş araştırmalarını ve sanatçı kişiliğini bu doğrultuda geliştirmiştir. Resimlerinin bir bölümünde özellikle yüz ve boyun hatlarında başlayan biçim bozma zamanla bütün vücuda yayılmış bazen de stilizasyon olarak belirmiştir. Biçimleri bozan Bedri Rahmi bir dönem de çocuksu nitelikli resimler yapmıştır. Türk süsleme sanatından öğeleri resimlerinde işlemiş biçimleri stilize ederek iki boyutlu yüzeyel bir hale dönüştürmeye başlamıştır. 1940 lı yıllarda çıktığı yurt gezilerinden sonra yerel konulara dayanan resimler kendini göstermeye başlamıştır. Artık onu

için en değerli Şey halk ve halk sanatıdır. Bedri Rahmi Eyüboğlu, halk sanatı hakkındaki düşüncelerinden Şöyle bahseder:

“Halk sanatında resmin yerini nakış tutar. Ömründe bir tek sahici tablo görmemiş milyonlarca insan vardır, fakat içine nakış girmemiş bir tek ev, bir çift göz bulunabileceğini sanmam. İskambil papazını kral, maa kızını kraliçe sanacak kadar dünyadan habersiz yaşıyanların hayatında bile nakış mühim bir yer tutar. Bizim memleketimizde nakıőın tuttuğu yere gelince, bu alanda eőimiz yoktur diyebiliriz. Çünkü bize suret çizmeyi yasak etmişler, bizde bunun acısını dünyanın hiçbir tarafında bulunulmayacak kadar çeşitli nakışlar yaparak çıkarmışız” (Eyüboğlu, 2005, s. 350).

İşte Bedri Rahmi’nin yazmacılık sanatına getirdiği en büyük yenilik yazmada insan figürü motiflerini kullanmasıdır. Daha önce bahsettiğimiz gibi çağdaş üslubundan ödün vermeyen Bedri Rahmi bu çerçeve de buram buram Anadolu kokan, memleketini yansıtan, yaşıatan motifleri yazma sanatında kullanmıştır.

Bedri Rahmi yazma motifleri üzerinde yaptığı araştırmalar ve bu yolda giriőtięi denemeler, sanatçıya her iki bakımdan da yeni bir ilerleme kaydetmek fırsatını vermiştir. Yani bu sayede hem Türk halk sanatına büsbütün yaklaőmak imkânını bulmuş, hem de aynı zamanda bu gün dünya ressamlarının birçoğunu çok ilgilendiren “renk ve çizgide azami sadelik” konusunda yeni denemelerde bulunmak fırsatını elde etmiştir” (Yalman, 1951).

6. 2. 1. 1. İnsan Figürlü Motifler

Resim 15: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Köylü Yüz”, Yazma Motifi

Bir kadın portresinin yer aldığı motif Bedri Rahmi'nin sanatının iyi bir ifadesidir. Motifte Bedri Rahmi Eyüboğlu' nun son derece önem verdiği leke ve benek unsurları kuvvetli bir şekilde kendini göstermektedir. Oval bir form içinde kendini tekrarlayan küçük birimlerin oluşturduğu geometrik şekillerle, yataylar ve dikeylerin birbirini dengelediği bir kompozisyon kurulmuştur. Sanatçı, portre ve ellerde deformasyona giderken primitif batı sanatının etkileri kendini hissettirmektedir. Portreyi sarmalayan benekler, Anadolu motiflerinden özellikle kilimlerden izler taşır. Modern ve çağdaş bir anlatımla sadelik bir o kadar da zenginlik içinde tam bir Anadolu kadını karakterini canlandırılmıştır. Sanatçı kadını, onun emektar ellerini ve bu ellerden benek benek çıkan bolluğu bereketi hep kollayan hep besleyen o anaç duyguyu ve asırlardan beri süre gelen bu döngüyü anlatmıştır.

Resim 16: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Yaşmaklı Köylü”, Yazma Motifi

Anadolu kadının anlatıldığı motifte birbirini karşılayan üçgen formlar ve bunları bütünleştiren oval hareketlerden oluşan geometrik bir kompozisyon kullanılmıştır. Motifin kontur çizgileri dışında çizgi ve beneklerden yola çıkılarak lekesele denge kurulmaya çalışılmıştır. Kadın ve çocuk figüründe deformasyona gidilirken sade ve yalın anlatım bir anlatıma rağmen ananın evladına duyduğu tarifsiz duygular ifadesini kaybetmemiştir. Anadolu kadınının anaçlığı, doğurganlığı, boynundaki lirasıyla, zarafeti güzelliği anlatılırken kadın ve çocuk figürünü kucaklayan, figürlerin iki yanından yukarı uzayan yaprak formları, kadının bereketi ve toprak ananın bereketiyle bağdaşmaktadır. Bedri Rahmi, Eyüboğlu, Anadolu ‘yu net bir şekilde hissettiren bu çağdaş motifle kadının önemini vurgulamıştır.

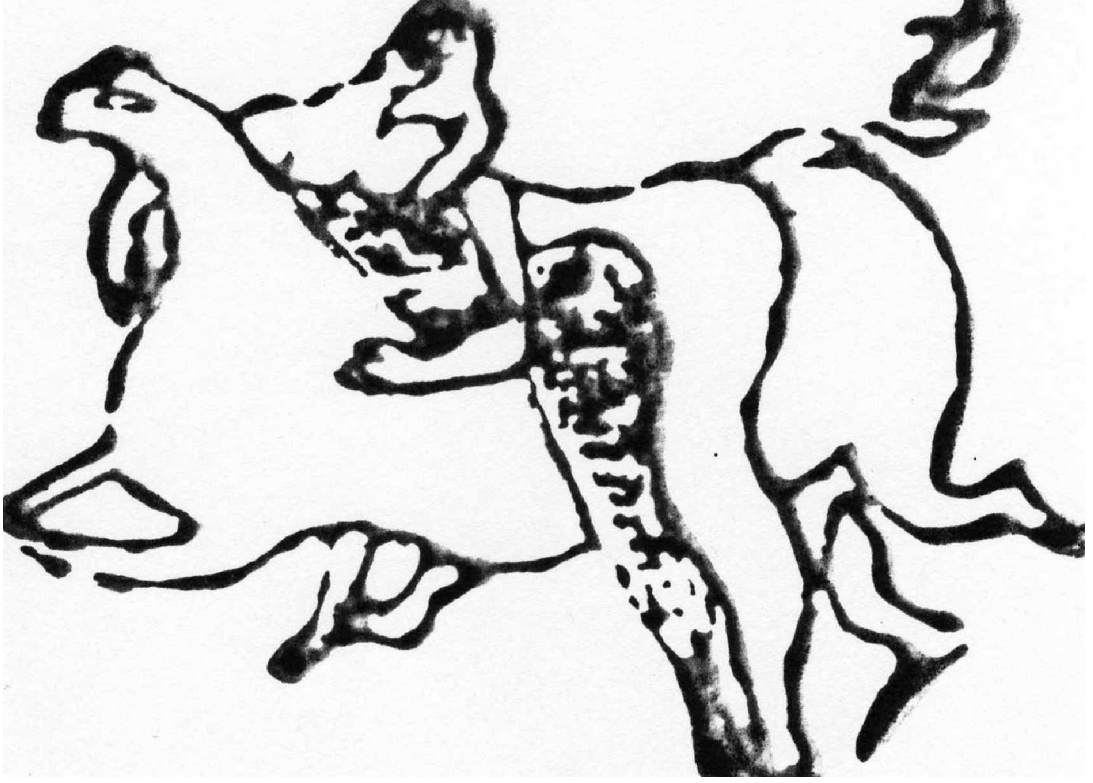
Resim 17: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Hamam”, Yazma Motifi

Hamam, dikdörtgen ve kapalı bir form olarak işlenirken içindeki koyulu ve açık lekelerden oluşan stilize edilmiş kadın formlarıyla hareketlendirilmiştir. Dikdörtgen formun üzerine kubbe yine stilize edilmiş bir şekilde kendini gösterirken izleyiciyi mekân dışına çıkararak kapalı kalmış ve sıkışmışlık duygusunu yok eder. Bu motifte kapalı mekân yer alırken mekânın içini ve dışını aynı anda görebilmekteyiz. Çocuk resimlerinde karşımıza çıkan bu özellik Bedri Rahmi’nin çocuk resimlerinden de esinlendiğini gösteriyor. Bedri Rahmi Eyüboğlu bir sözünde çocuk resminden şöyle bahseder: “ Dünya kuruldu kurulalı çocuklar resim yapıyorlardı, ama bunlarda bir lezzet, bir değer olduğunu yeni resim anlayışına borçluyuz” (Kırıçoğlu, 2005 s.57). Çocuk resimlerindeki yalınlık ve saflık Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun resimlerinde yakalamak istediği bir tattı.

Resim 18: Bedri Rahmi Eyüboğlu,” Karadut”, Yazma Motifi

Karadut motifi, oval bir plan içinde küçüklü büyüklü, dolu - boş formların yer aldığı ve benekli yapısıyla lekeselliğin ön planda olduğu bir kompozisyona sahiptir. Anadolu kadının işlendiği, kadının açık göğüsleriyle doğurganlığının ön plan çıktığı bir motiftir. Kadın karadut taneleriyle bütünleşmiştir. Bu motif primitif sanatlarda çokça rastlanan ve bereketi sembolize eden büyük ve çok memeli Kibele tasvirleriyle benzerlik gösterir. Kadının bereketi, tek başınayken çoğalışı kısacası doğurganlığı, karadut meyvesinin, tekliği içindeki çoklu taneli yapısıyla adeta bütünleşmiştir.

Resim 19: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Kız Kaçırma”, Yazma Motifi

Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun kız kaçırma sahnesinin anlatıldığı motifte hayvan ve insan figürlerinin biçimleri stilize edilmiştir. Figürler adeta birbirleriyle bütünleşmiştir. Bu motifte figürleri bir birinden ayırt etmek zor olsa da çizgilerin kullanımı ve hareket, bize bir kız kaçırma sahnesinde yer alan kargaşa, heyecan ve tutkuyu yansıtır. Anadolu türkülerinde ve hikâyelerinde çokça rastlanan bir konu olan kız kaçırma sanatçının yorumuyla çağdaş bir çizgide karşımıza gelmektedir.

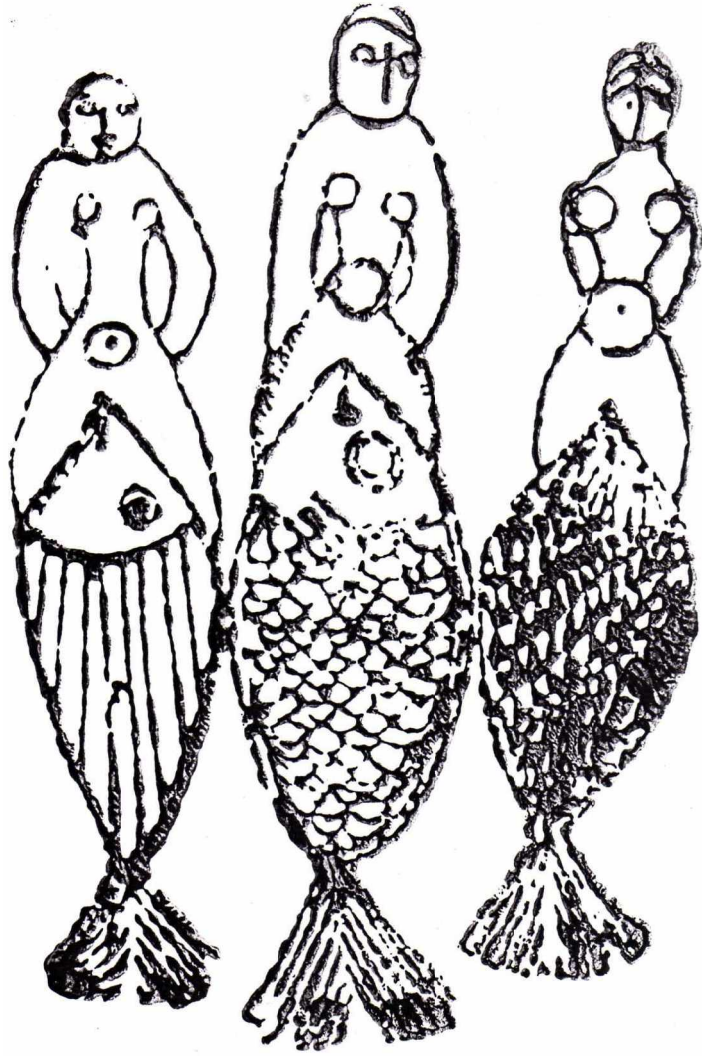
Resim 20: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Nü”, Yazma Motifi

Yazma geleneğinde bulunmayan bir unsur olan insan tasvirlerini yazmalarında kullanan Bedri Rahmi Eyüboğlu bu motifte figürü soyut bir anlayışta ele almıştır. Dikey bir doğrultuda bir araya gelmiş oval formlardan oluşan, deforme edilmiş figür, koyu oval bir lekenin ortasına yerleştirilmiştir. Kompozisyonda, koyu lekenin kenarından bordür şeklinde geçen benekler motife hareketlilik ve zenginlik kazandırmıştır.

Resim 21: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Heybeli Köylü”, Yazma Motifi

Bedri rahmi Eyüboğlu’nun Heybeli Kadın Motifinde, üçgen bir kompozisyon kullanılırken motif, içindeki dikey ve yatay doğrultuda birçok geometrik formla hareketlenir. Sade ve yalın anlatım içinde, benek ve lekelerle kendini gösteren dekoratif öğeler, eşeğin üstünde yer alan motifler ve kadının yemenisindeki oyalarda kendini gösterir. Bu motifle Anadolu kadının doğurganlığı ve anaçlığının yanı sıra günlük yaşamı ve köy hayatı anlatılmıştır.

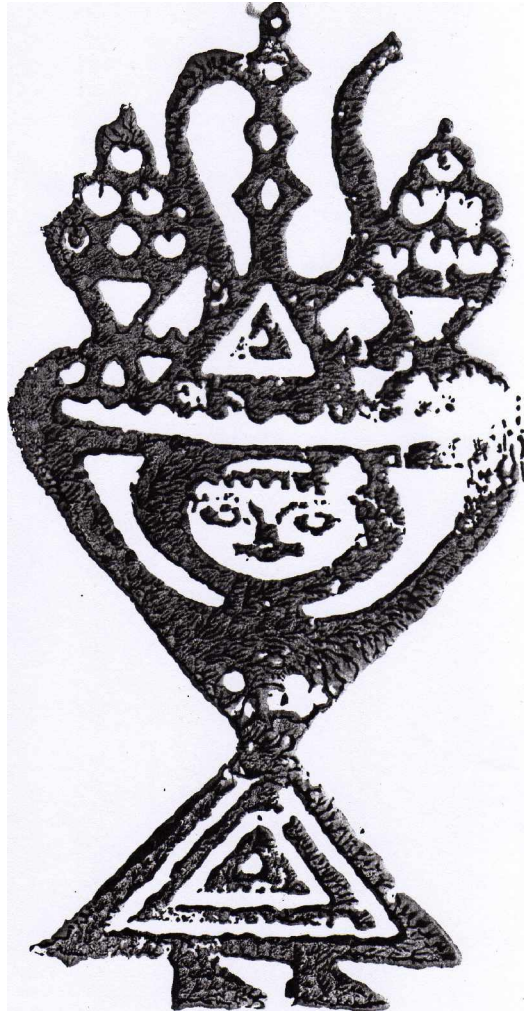
Resim 22: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Üç Deniz Kızı”, Yazma Motifi

İnsan figürlerinin ve balık figürlerinin birleştiği Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun bu motifinde, insan figürü kadın vücudunu vurgulayan, oldukça yalın ve oval formlarla tasvir edilirken figürlerin belden aşağısına balık figürleri yerleştirilmiştir. Bu motif oluşturulurken kadın ve balığa ait hemen hemen bütün anatomik özellikler kullanılmış, figürleri birleştirmede amaçlı ve seçici bir geçişe gidilmemiştir. Her balıkta farklı bir lekesellik ve doku arayışına girilerek simetrik bir görüntüden kaçınılmıştır. Kadın figürlerindeki sadelik ve balıklardaki yoğunluk, iki farklı varlığın biraradalığını güçlendirerek bütünü gösteren bir düzen içine sokmuştur.

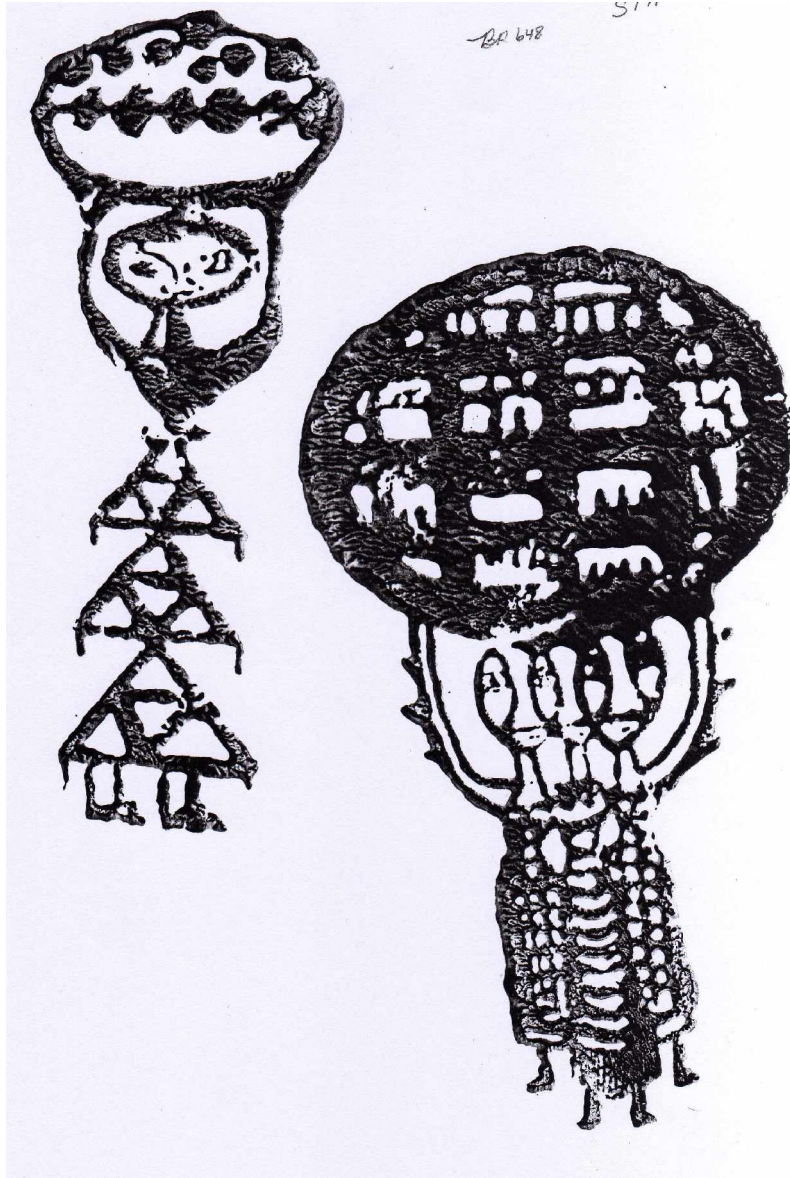
Resim 23: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “İbrikli”, Yazma Motifi

Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun, dikey bir kompozisyonundan oluşan bu motifinde, boş ve dolu formlar birbirini takip ederken üçgen ve oval formlar kompozisyonu hareketlendirmiştir. Stilize edilmiş kadın figürü Anadolu kilimlerinin üçgen formlu motiflerini andıran bir şekilde tasvir edilmiştir. Figürün başının üzerinde yer alan tepsi perspektif kaygısı olmaksızın naif ve primitif bir şekilde ele alınmıştır. Tepsi üzerindeki ibrik, geometrik bir çözümlemeye gidilerek stilize bir şekilde tasvir edilmiştir. Yalın ve dekoratif bir anlatımla Anadolu kadınının günlük yaşamından bir sahne anlatılmıştır.

Resim 24: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “İbrikli 2”, Yazma Motifi

Stilize edilmiş kadın son derece yalın bir şekilde tasvir edilirken yüzündeki neşe ve coşkuyu görebilmek mümkündür. Üçgen formların üzerine kurulu bir şekilde kompoze edilen motif bazı yerlerde kullanılan oval formlarla birbirine bağlanmıştır. Kadının eteğinde kullanılan üçgen formlar Anadolu kilimlerinin izlerini taşır. Kadına bakış açısı cepheden olmasına rağmen ayaklarını yandan görünüşü Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun primitif sanatlardan etkilenişinin bir göstergesidir. Kadının başı üstünde taşıdığı tepside yer alan ibrik ve meyve dolu kâseler, bolluk ve bereket simgesi olarak düşünülebilir. Bu figür, Anadolu’ya has kadın ve bereket kavramlarının bir arada kullanıldığı tipik bir örnektir.

Resim 25: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “İbrikçiler”, Yazma Motifi

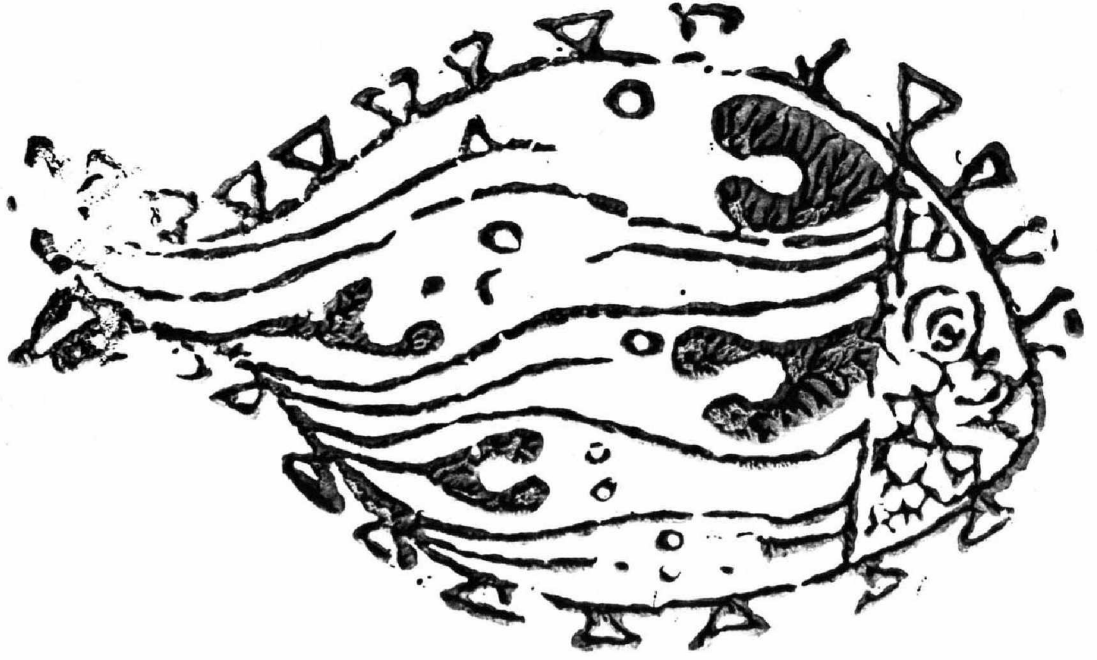
Bu iki Motifte yine stilize edilmiş insan figürleri başlarında taşıdıkları tepsilerle karşımıza çıkarken motifler adeta birer kilim motifine bürünmüştür. Tepsinin, göz ve ayakların duruşu tamamen şematiktir. Bu şekilde motif, bariz primitif etkiler taşır. Bedri Rahmi Eyüboğlu, adeta kilimlerde gördüğü motifleri insan figürüne dönüştürmüşçesine bu iki ögeyi birbirine kaynaştırmıştır.

Resim 26: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Kuşlu Çocuk”, Yazma Motifi

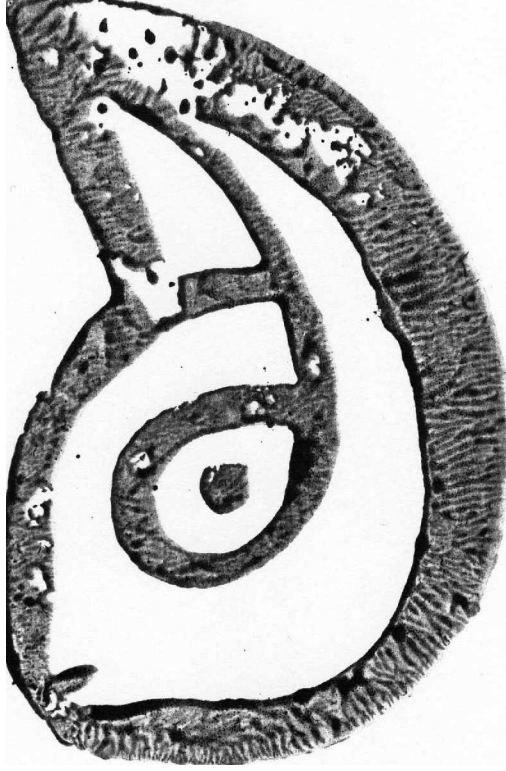
Hayvan ve insan figürünün stilize edilerek bir arada kullanıldığı bu motifle kuş ve çocuk figürleri bütünleşmiştir. Yalın bir anlatımı olan bu motif, bir çocuk duyarlılığı ve naifliğini içinde barındırırken Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun yaramaz ve muzip, bir o kadar da enerji dolu ve heyecanlı bir çocuğu anımsatan kişiliğini ifade eder. Yazmacılık sanatında yepyeni bir heyecana kapılan, mutluluktan uçan Bedri Rahmi’nin suretidir adeta bu motif.

6. 2. 1. 2. Hayvan Figürlü Motifler

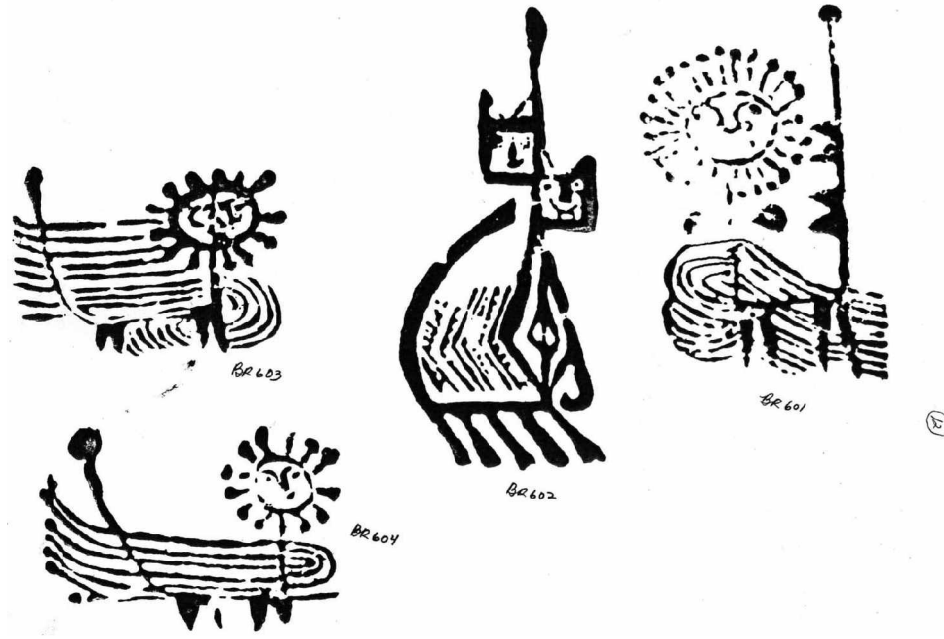
Resim 27 Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Balıklar”, Yazma Motifi

İlk bakışta sadece balık motifi gibi görünen bu motiflerde Bedri Rahmi Eyüboğlu, insan ve hayvan figürünü stilize ederek birbiri içinde kullanmıştır. Yalın bir şekilde ifade edilmiş balık motifinin içindeki insan figürleri balığın doğal dokusuyla bütünleşmiş hareketli bir yüzey oluşturmuştur. Balığın etrafını çevreleyen üçgen formlar, hem dekoratif birer öge, hem benek anlayışının bir yansıması olmakla beraber aynı zamanda kilim motifleriyle bağdaşmaktadır.

Resim 28: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Eşek”, Yazma Motifi

Anadolu köy yaşamında önemli bir yeri olan eşeği son derece yalın bir anlatımla ele alan Bedri Rahmi Eyüboğlu, bu motifte, karakteristik özellikleri ön plana alan ve gerçeğe birebir yakınlaştırma amacına kapılmayan bir anlayış sergilemektedir.

Resim 29: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Kediler”, Yazma Motifi

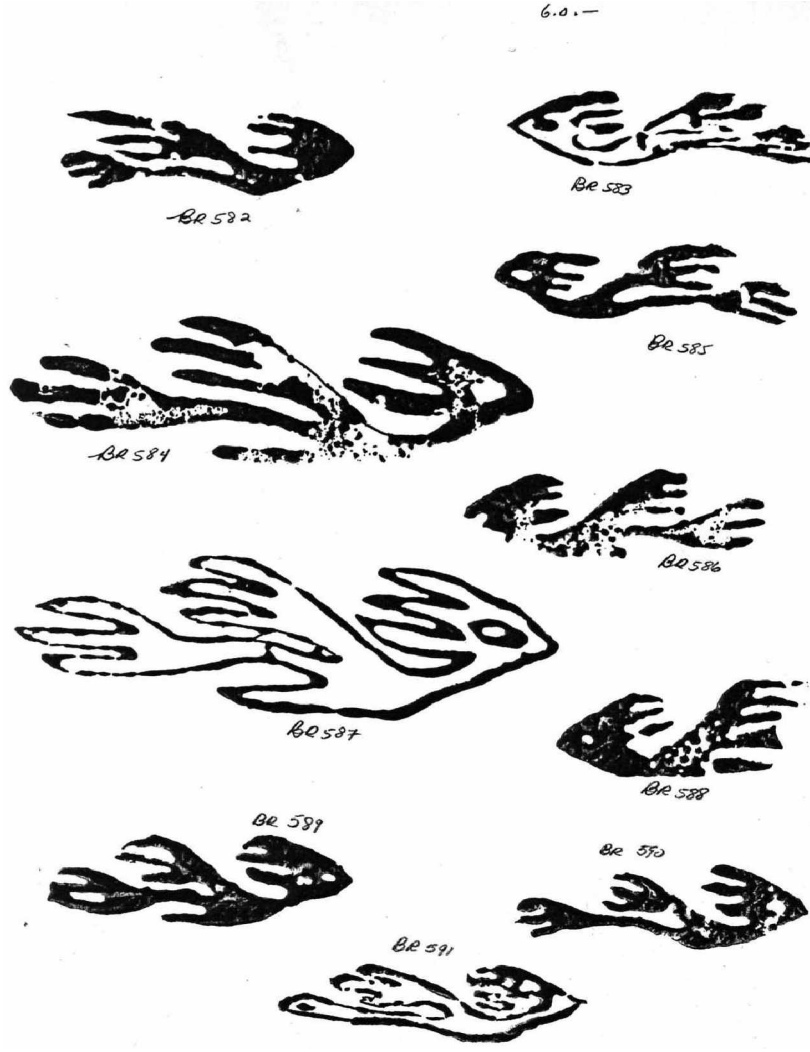
Kedi figürünü çeşitli şekillerde işleyen Bedri Rahmi Eyüboğlu, kedinin karakteristik özelliklerini alarak (örneğin çizgili yapısı gibi) bunları deforme etmiş kedi suretinden ziyade tanrının yarattığı sanatsal bir varlık olarak içindeki estetik öğeleri vurgulamıştır. Bunu yaparken yine çocuksu ve muzip bir anlatımdan kopmamıştır. Geometrik formdaki kediler, aynı zamanda neşeli birer kedi olarak tasvir edilmişlerdir. Batı sanatında da Joan Miro’nun çalışmalarında da görülen gerçeküstü stilizasyonlar burada da kendini gösterir. Bu şekilde sanatçının esin kaynağı olmuş bazı ifade tarzlarının, bazı figürlerini şekillendirdiği düşünülebilir. Fakat sanatçı bu çeşitli esin kaynaklarının da eşliğinde kendi üslubunu oluşturmuş ve korumuştur.

6. 2. 1. 3. Bitki Formundaki Motifler

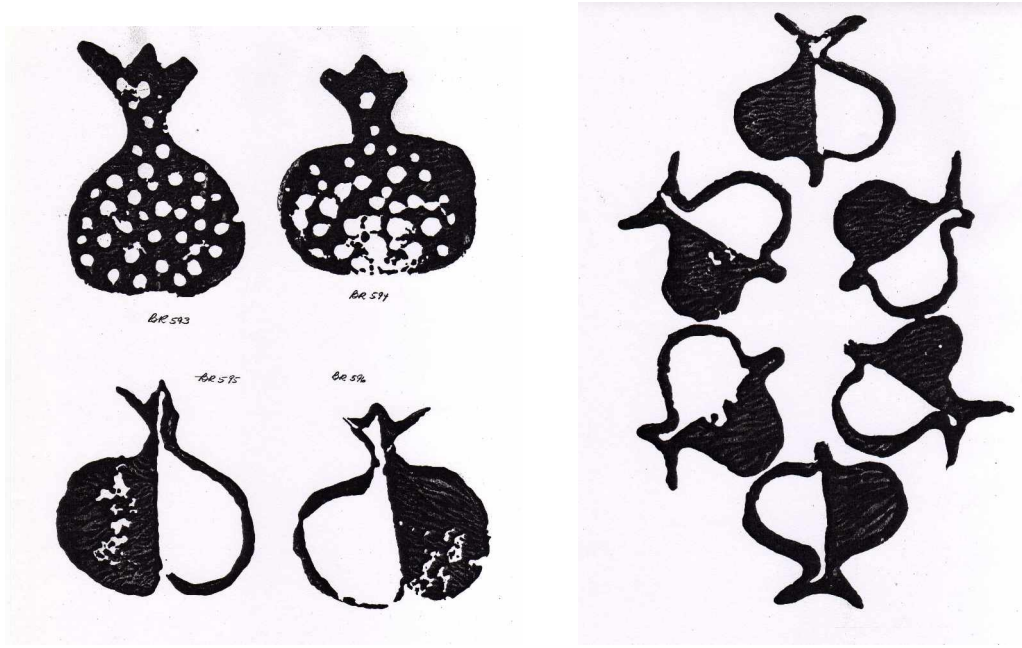
Resim 30: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Üçlü”, Yazma Motifi

Bitkisel motiflerle insan figürünü birleştirdiği bu motifinde Bedri Rahmi Eyüboğlu, kendi ailesini betimlemektedir. Eşi ve kendisi, bitki formunun gövdesini oluşturarak bir bütünü temsil ederken, bitkinin bir meyvesi olarak oğulları Mehmet başlarının tacı olmuştur. İnsan ve aile kavramı doğa ile iç içe anlatılmıştır.

Resim 31: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Bitkiler”, Yazma Motifi

Bitki motiflerinde, Bedri Rahmi Eyüboğlu, çizgi, benek ve lekelerden yola çıkarak bitkilerden soyut formalara daha da yaklaşan motifler çıkarmıştır. Bu figürlerin belli bir yöne doğru akışları olduğu göze çarpar. Figürlerin üzerinde, bu gidiş yönünü temel alan göz benzeri oluşumların bulunması, olası bir kişileştirmeye de delil olabilir. Sanatçı bitkinin yaşayan tabiatına insana ait unsurlar katmıştır. Bu motiflerde hayvan figürlerine ait çağrışımlar da kendini hissettirir. Balık ya da çok hızlı koşan bir ceylan çağrışımlarını da algılamak mümkündür.

Resim 32: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Nar”, Yazma Motifi

Yazmalarında nar motiflerini sıkça kullanan Bedri Rahmi Eyüboğlu, şiirlerinde de nardan çok söz etmiştir. Narı geometrik, dolu ve boş formlar halinde tasvir ederken taneli yapısını, benekli formlarla ifade ederek meyvenin içini de resmetme özgürlüğünü keyifle dile getirmiştir. Geleneksel Yazma Sanatında da gördüğümüz nar motifleri apayrı bir şekilde ele alınmıştır.

6. 2. 1. 4. İstanbul Tasviri Motifler

İstanbul konusunu sıklıkla resimlerinde işleyen Bedri Rahmi Eyüboğlu, Kız Kulesi, Süleymaniye, camiiler, hamamlar, adalar, boğaz manzaraları başta olmak İstanbul’dan birçok kesite yazmalarında da yer vermiştir. İstanbul boğazı ve adaları resmetmede genellikle kuş bakışını kullanmış, minyatür sanatında yer alan istifleme tekniğini kullanarak stilize etmiş ve çeşitli insan ve hayvan figürleriyle zenginleştirmiştir.

Resim 33: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Süleymaniye”, Yazma, 2008, İstanbul

Resim 34: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “İstanbul”, Yazma, 2008, İstanbul

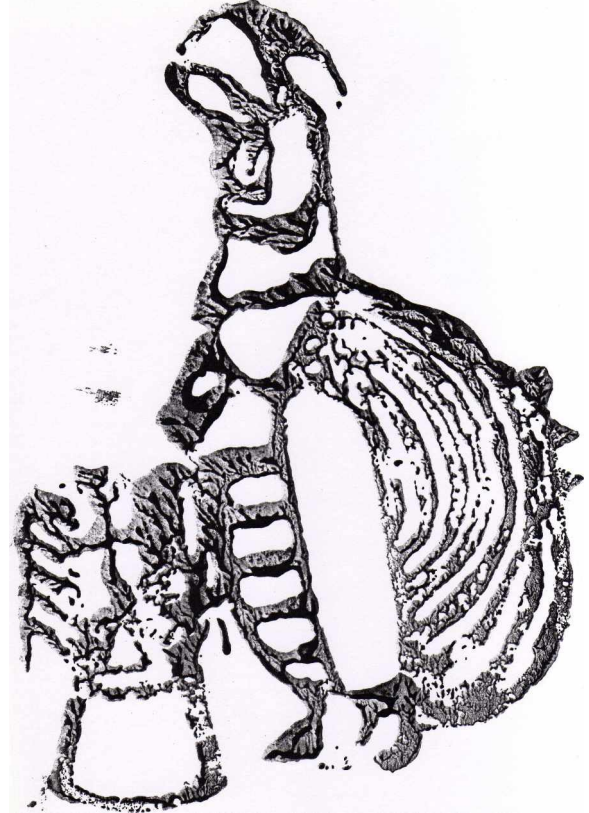
Bunların dışında yöresel dansları konu alan horon, gölge oyununa gönderme yapan karagözün gemisi ve daha sayamayacağımız birçok konuda motifleri bulunmaktadır.

6. 2. 2. Eren Eyüboğlu Motifleri

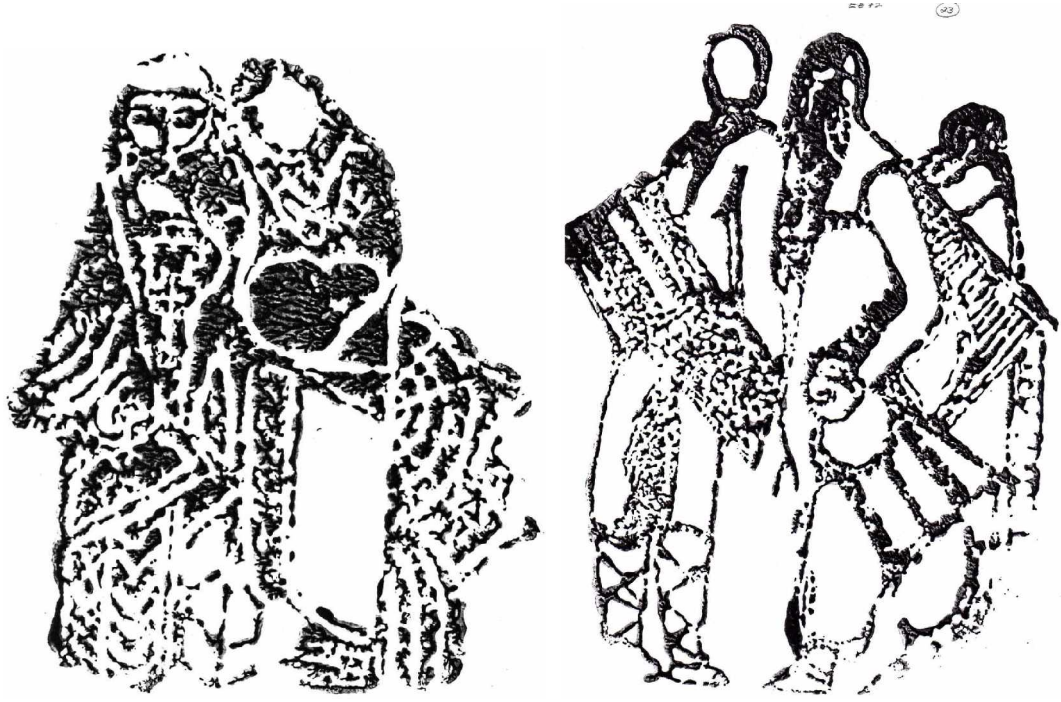
Kalamış'taki evlerinde yazma basan Eyüboğlu ailesinde, Bedri Rahmi Eyüboğlu motifleri çiziyor, Eren Eyüboğlu ve Mehmet Eyüboğlu bunların kalıplarını hazırlayıp baskı aşamasına geçiriyorlardı. Daha çok Bedri Rahmi'nin motifleri basılırken Ressam Eren Eyüboğlu da yazma için motifler hazırlıyordu. Bedri Rahmi gibi stilizasyona başvuran Eren Eyüboğlu'nun motifleri Bedri Rahmi'nin motifleri kadar deforme edilmemiş, daha detaycı ve sakin motiflerdir. İki sanatçıyı birleştiren bir başka nokta da Eren Hanım'ın da Bedri Rahmi gibi motiflerinde Anadolu nakışlarından yola çıkarak Anadolu insanını ve hayatını işlemekti.

Resim 35: Eren Eyüboğlu, “Heybeli Kadınlar” Serisinden, Yazma Motifi

Resim 36: Eren Eyüboğlu, “Heybeli Kadınlar” Serisinden, Yazma Motifi

Resim 37: Eren Eyüboğlu, “Heybeli Kadınlar” Serisinden, Yazma Motifi

Resim 38: Eren Eyüboğlu, “Heybeli Kadınlar” Serisinden, Yazma Motifi

Heybeli kadınlar serisinde tekli ve grup halinde Anadolu kadınına çalışan Eren Eyüboğlu, yöresel motiflere ve giysilere dikkat çekmiştir. Bu seride lekesele ve yalın bir üslup kullanan sanatçı Bedri Rahmi Eyüboğlu'na göre daha gerçekçi motifler kullanmıştır.

Resim 39: Eren Eyüboğlu, “Ağaçların Keyfi”, Yazma Motifi

Ağaçların altında oturan insanların oluşturduğu yatay harekete paralel olarak, ağaç dallarının yatay uzanışının, gövdenin oluşturduğu dikey ve güçlü bir hareketle dengelediği bir kompozisyonudur. Ağacın ve insanların oluşturduğu hareketli doku, dallar ve insanlar arasında düz bir alan bırakılarak dengelenir. Anadolu köylerinden bir kesit sunan bu motifte Eren Eyüboğlu, figürlerde, heybeli kadınlar serisine göre daha fazla deformasyona gitmiş, figürleri oval bir iki formla belli etmekle yetinirken, ağaç dallarında kullandığı paralelimsi çizgiler iki düzlem arasında zıtlık meydana getirerek kompozisyonu güçlendirmiştir.

Resim 40: Eren Eyüboğlu, “İstanbul”, Yazma Motifi, 2008, İstanbul

Bu motifte daha özgür bir anlatım sergileyen Eren Eyüboğlu, kompozisyonu oluşturmada minyatür sanatını andıran bir istifleme biçimi kullanmıştır. Deniz ve gökyüzünde kullandığı yuvarlak formlar, şehir görünümünde kullandığı kütesel ve geometrik biçimleri dengelerken, dekoratif birer öge olarak motifin dört bir yanını sarmalayarak aynı zamanda bağlayıcı bir özellik de göstermiştir. Deniz dokusunda kullanılan bu oval formlar, minyatür sanatında kullanılan deniz tasvirlerini de çağrıştırmaktadır.

6. 2. 3. Mehmet Hamdi Eyüboğlu Motifleri

Mehmet Hamdi Eyüboğlu babasının ve annesinin motiflerini basarak onların bu geleneğini yaşatmaya çalışmıştır. Bununla birlikte babasının o zamanlarda ele alamadığı birçok motifi de kalıba geçirerek kullanmıştır. Bunların yanı sıra Osmanlı çinileri, Osmanlı süsleme motifleri ve kandilli yazmalarından etkilenerek oluşturduğu motifleriyle de yazma basmıştır.

- **Çiçek ve meyve motifleri:**

Anadolu yazmalarında çiçek motiflerine sıklıkla rastlanır. Mehmet Hamdi Eyüboğlu bu motifte geleneksel çizgide bir yol izlemiştir. Çeşitli çiçek motiflerine yazmalarında kullanarak bu tür motifleri de yaşatmak adına çalışmalarını sürdürmüştür.

Resim 41: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Çiçek”, Yazma Motifi

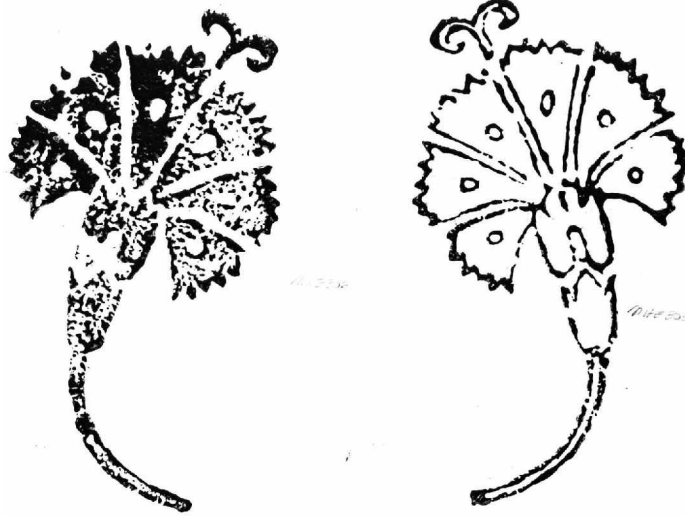
Resim 42: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Meyve”, Yazma Motifi

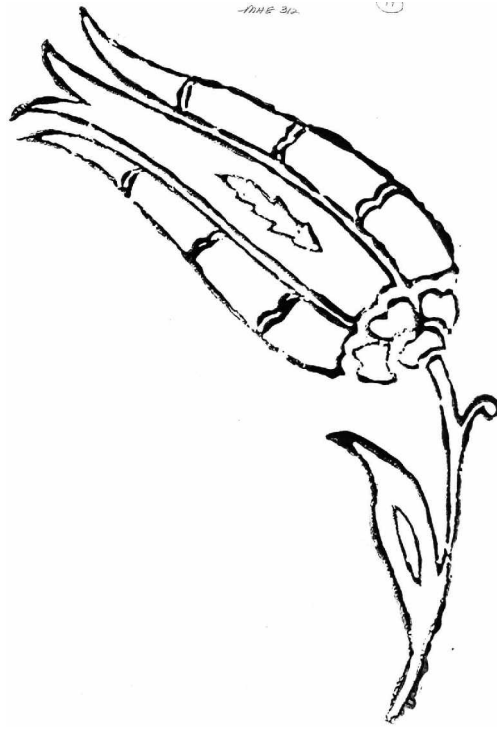
Resim 43: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Çiçek”, Yazma Motifi

- **Çini motifleri**

Osmanlı çinilerinden aldığı motifleri çeşitli şekillerde zenginleştirerek kullanmıştır.

Resim 44: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Karanfil”, Yazma Motifi

Resim 45: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Lale”, Yazma Motifi

Resim 46: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Laleler”, Yazma Motifi

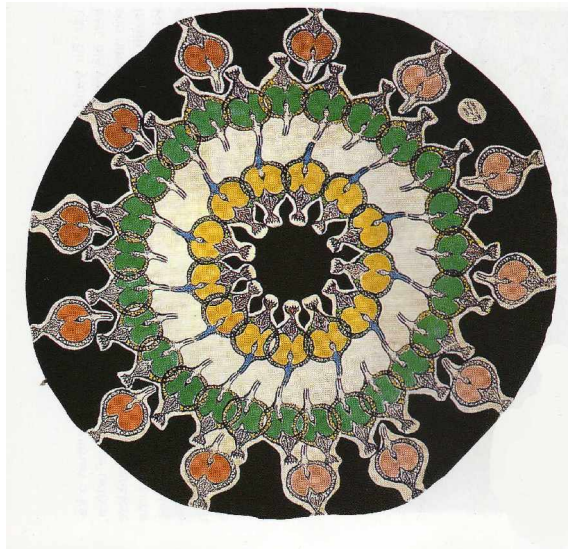
6. 3. KALAMIŞ YAZMALARININ KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ

Türk yazmacılığında motiflerin yüzey üzerinde oluşturdıkları kompozisyon yazmanın kullanım amacına göre farklılıklar göstermektedir. Yazmacılığa başlarken bu sanatı detaylı bir şekilde inceleyen Bedri Rahmi Eyüboğlu, motiflerinin şematik yapısı ve uyguladığı yüzeyin şartlarına göre farklı kompozisyonlara giderken geleneksel yazmacılıkta kullanılan kompozisyon özelliklerini yazmalarında görebilmekteyiz.

6. 3. 1. Dairesel Kompozisyonlar

Merkezden başlayarak dışa doğru açılan ve dairesel bir form kazanan kompozisyon biçimi Karadeniz, Kastamonu ve Bartın yazmalarında da kendini belirgin şekilde gösteren bir özelliktir. Dairesel biçimde anlatım İslam sanatının da tipik özellikleri arasında yer almaktadır.

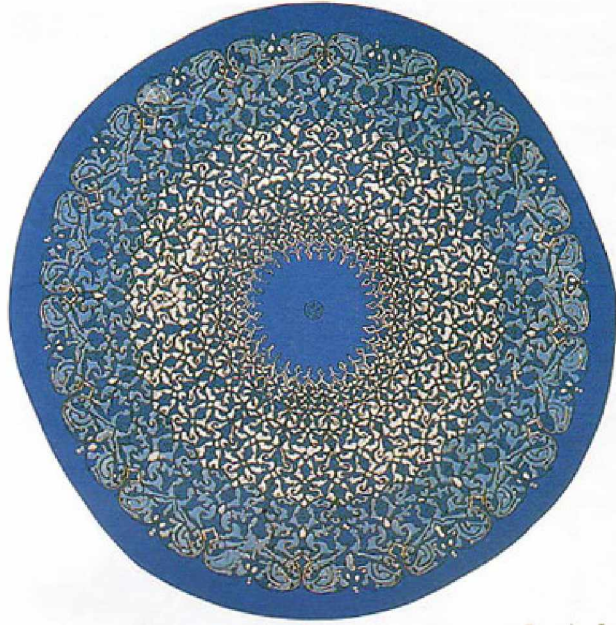
Kalamış yazmalarında Bedri Rahmi Eyüboğlu, Eren Eyüboğlu ve Mehmet Hamdi Eyüboğlu bu kompozisyon şemasını sıklıkla kullanmışlardır.

Resim 47: Bedri Rahmi Eyüboğlu,” Kuşlu Çocuk”, Çap: 190cm, Yazma,1988, İstanbul.

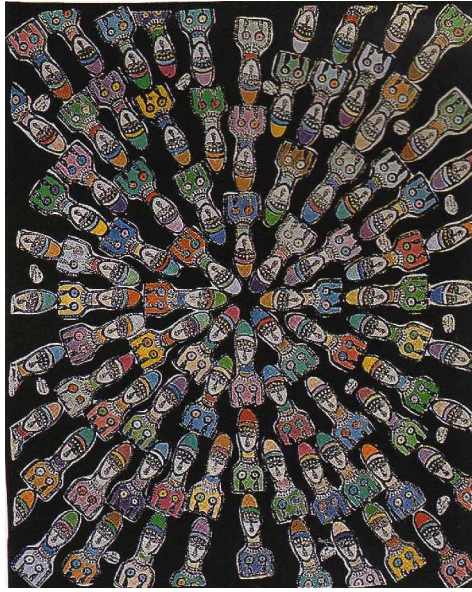
Resim 48: Eren Eyüboğlu, “Balıklı”, Çap: 240 cm, Yazma, 1988, İstanbul

**Resim 49: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Harem, IV. Murat Tavanına Saygı”,
Çap: 240 cm, Yazma, 1990**

6. 3. 2. Yoğun Motifli Kompozisyonlar

Desenin kumaş yüzeyini doldurması Tokat yazmasının belirgin bir özelliğidir. Kalamış yazmalarında yüzeyi dolduran kompozisyon şemalarına sıklıkla rastlanır. Birbiriyle konu ya da içerik olarak ilgili motifler farklı yazmalarda farklı biçimlerde ve kompozisyonlara karşımıza gelirler.

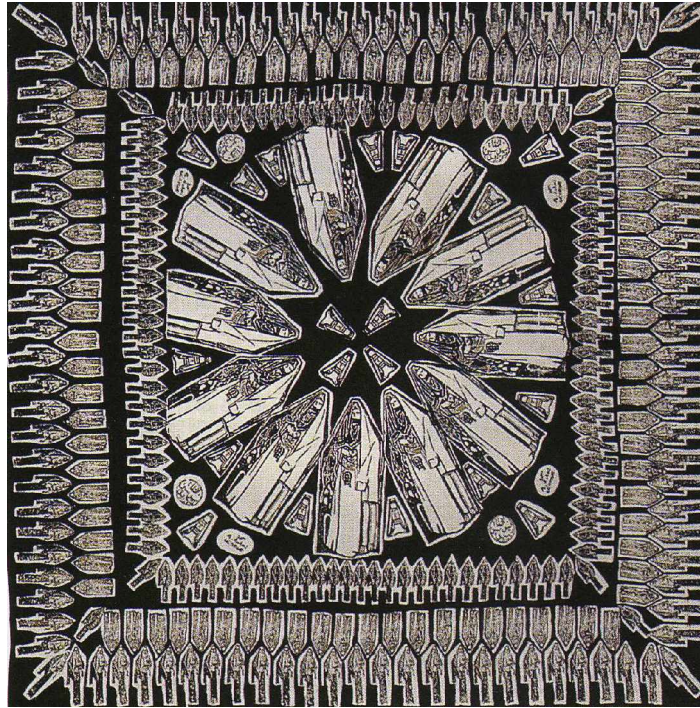
Resim 50: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Ayşe Gelin”, 240x60 cm. Yazma, 1988, İstanbul

Resim 51: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Balıklı Kompozisyon”, 240x60 cm. Yazma, 1988, İstanbul.

6. 3. 3. Kenar Bordürlü Kompozisyonlar

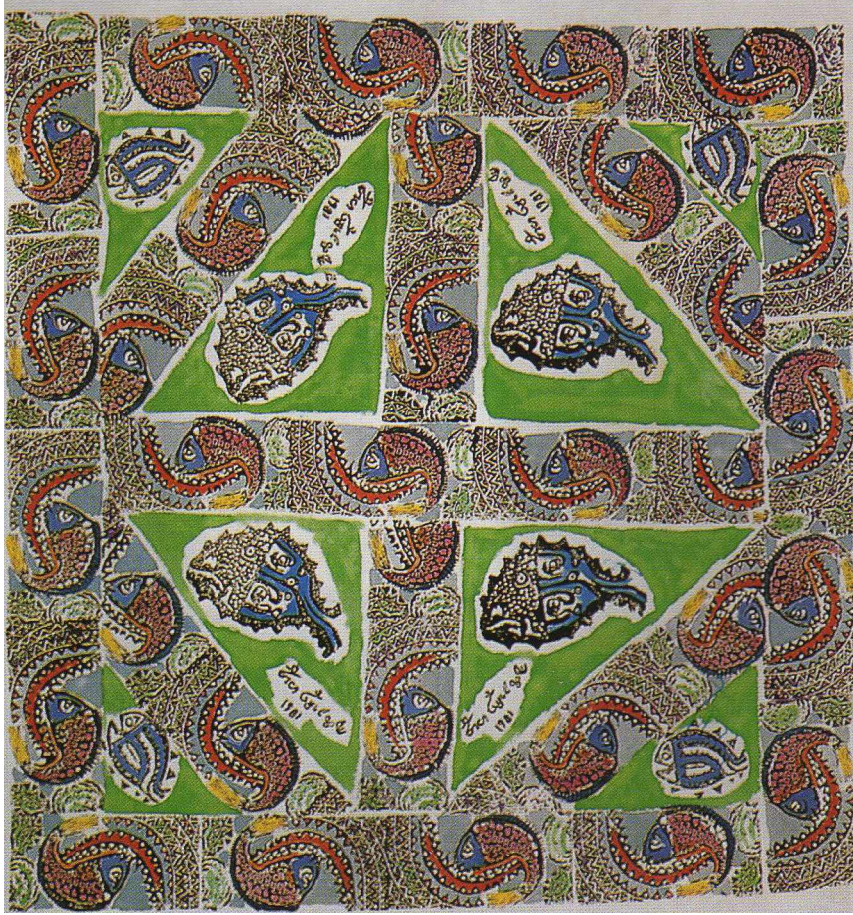
Kenarlarda bordür kullanımı Anadolu yazmacılığının birçok yöresinde kullanılan bir kompozisyon şemasıdır. Bordürler tek ya da birkaç sıra halinde yazmanın etrafını sararken, merkezde rozet biçiminde bir motif öne çıkar ya da yine içten dışa doğru açılan motifler yazmanın ortasını doldurur.

Resim 52: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “İğdeli Gelin”, 200x200 cm. Yazma, 1989, İstanbul

6. 3. 4. Geometrik Kompozisyonlar

Bedri Rahmi ve Eren Eyüboğlu'nun motifleri, sanatçıların kendi resimlerinden yazma sanatına uyarlanmıştır. Dolayısıyla Bu motifler onların sanat anlayışlarından kopmamışlar. Resimlerinde geometrik formlardan yola çıkarak biçimlerle oynayan ve stilize eden sanatçılar, kompozisyon oluşturmalarında da çeşitli geometrik şemalar kurduklarını görebilmek mümkündür. Aynı şekilde geometrik bir görünüm veren motifler kendi başlarına kullanıldığında yine yüzey üzerinde geometrik bir düzen oluştururlar. Bu düzen özellikle siyahlama tekniğinin kullanıldığı yüzeylerde daha belirgin şekilde görülür.

Resim 53: Eren Eyüboğlu, “Balıklı Kompozisyon”, 90x90 cm. Yazma, 1986, İstanbul

**Resim 54: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Ayşe Gelin”, 90x90 cm. Yazma,2008,
İstanbul**

**Resim 55: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Ana-Çocuk ve Köylüler”, 150x200 cm.
Yazma, 1991, İstanbul**

6. 3. 5. Serbest Kompozisyonlar

Kandilli yazmalarının hayranı olan ve bu yazmaların desen ve kompozisyon özelliklerinden yararlanan Mehmet Eyüboğlu, özellikle çiçekli kompozisyonlarında birbirinden bağımsız şekilde bir araya gelen motiflerden oluşan kompozisyonlar kullanmıştır. Marmara Bölgesi yazmalarında bu tarzın örneklerine sıklıkla rastlanır. Bu tür kompozisyonlarda motifler simetrik bir yapıda yüzey üzerine dağılırken, köşe motifleri de kullanılır.

Resim 56: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Laleli Kompozisyon”, 125x100 cm.

Yazma, 2008, İstanbul

Resim 57: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, “Üzümlü Kompozisyon”, 125x200 cm.

Yazma, 2008, İstanbul

6. 4. KALAMIŞ YAZMALARININ RENK ÖZELLİKLERİ

Yazma sanatında motifler kadar kullanılan renklerde çok önemlidir. Bu önemi Bedri Rahmi Eyüboğlu şu sözleriyle vurgular: “ Renklerden mahrum her hangi bir nakış, yaşama gücünün yarısından çoğunu kaybetmiş demektir.”(Eyüboğlu, 2005, s.351)

Yazma geleneğine kendi çağdaş motifleri sokan Bedri Rahmi Eyüboğlu, renk hususunda da kendi tavrını ortaya koymuş fakat bunun için yine halk sanatına yönelmiştir. .Rengin tek başına insanları büyüleyen bir cevher olabileceğini, resim

sanatında değil de nakışta bulunduğunu söyler. Çin ve İznik çinilerini inceleyen ve bunların renklerine hayranlığını her zaman dile getiren sanatçı renk arayışlarını hep sürdürmüş yazmalarında da renkçi bir tavır sergilemiştir.

Babasının izninden giden Mehmet Eyüboğlu da Bedri Rahmi'nin renklerinin peşinden giderek bunları korumaya ve yaşatmaya çalışmıştır.

Fabrikasyon boyaların kullanıldığı nakışlar zamanla güneşin ve yıkanmanın etkisiyle ilk günkü tazeliğini kaybediyordu. Bedri Rahmi Eyüboğlu, rengin bu haline çürümüş renk diyor ve bunların köylere kadar ulaşarak hızla yayıldığından yakınıyordu. Bedri Rahmi, has renklerin kaybolması ile ilgili tedirginliğini şu cümlelerle dile getirmiştir. “Devlet baba has renkleri bir memleket meselesi olarak ele almazsa birkaç sene sonra memleketimizde değil has renkli bir yazmaya, bir tek peşkire, bir tek çoraba, bir karış kilime rastlamak imkânsız olacaktır. Anadolu'nun birçok yerinde hala has renkleri bilenler, bulanlar var. Bir yandan bunları incelerken, öte yandan kimya ilminin en son nimetlerinden faydalanmamız lazım. Bizim kökleri, tohumları kaynatarak bulduğumuz has renklerin daha iyileri çoktan bulunmuş...”

Has renklerin bir kısmına İstanbul yazmacılarında rastladım. Onlara kavuştuğum zaman o kadar sevindim ki günlerce üstüm başım, elim yüzüm has renklere bulandı. Yalnız üstüme başıma değil ciğerlerime kadar işlediler, gündelik hayatıma, konuştuğum dile karıştılar, has renk, has biçim derken bir sabah şu destanla uyandım şiirin ne elinden kurtulmanın imkânı var, ne dilinden... Halk sanatı, rengi, biçimi, yazması fistanı derken işte size bir yazma destanı. (Eyüboğlu, 2005, s.351-2)

YAZMA DESTANI

Söylemesi benden çalıp oynaması Sulukule'den

Yazmacı güzeli Binnaz, hastır boyaları çıkmaz

Çil çil olmuş boyadan koltuk altları

Yıldız yıldız benleri var sayılmaz.

Yazmacı güzeli onaltı yaşında
Her yanı boya içinde ama anlı açık, aklı başında
Bir d ekarafili var kulağının arkasında, pembe pembe güller
Yazmacı güzeli Binnaz, hem yazma basar, hem şarkı söyler:
Yazmacı güzeli hastır boyaları çıkmaz.
Her şeyin hası var bu dünyada
Fırının hası var, ekmeğin hası,
Bahçenin hası var, gülün hası,
Çeliğin hası var, insanın hası
Gel gör ki her şeyin hası çarşıda satılmaz.
Yazmacı güzeli Binnaz, hastır boyaları çıkmaz.
Hele bir yeşili var zehir yeşili
Bşr defa bulaşmaya görsün yüzüne gözüne
Vallahi billahi çıkmaz
Hamama da gitsen çıkmaz.
Buna cehri derler cehri
Aklına eserse alimallah sarıya boyar bütün şehri
Cehri dediğin küçük bir tohum
Kaynatırken buram buram temmuz kokar, tarla kokar, bal kokar ...
Buna kırmızı derler kırmızı değil
Çini maçinden gelirmiş fi tarihinde
Kırmızı dedikleri küçük bir böcek
Buğday gibi ekilip biçilerek hasatı yapılmış fi tarihinde.
Buna al makam derler buna mor
Neyin nesi olduğunu Şaban ustaya sor.
Şaban usta Üsküp'ten gelmiş, geleli otuz yıl olmuş

Üsküdar'da Fıstıkağacı'nda bir tezgâh kurmuş
Aklını fikrini yazmaya vermiş,
Dili birazcık Üskübe çalar
Mesela gel bir yemek yiyelim, demez de
Yiyelim bir yemek der...
Şipşak bir sofra kurulur
Tezgâhın üstüne bir yazma serilir
Bir yumrukta iki baş soğan kırılır
Dört beş kalem pirzola, burcu burcu kekik
Sanki ömrümüzde yemek yemedik
Kaynar kaynar balmumuna daldırılır
İhlamur ağacından oyarlar kalıbı
Bir kalıpta on bin yazma basılır
Kalıp deyip geçme yürek ister, bilek isteri göz ister
Onbinlerce çarpılır birin ayıbı
Kalıbın hasını da Hanımyan oyar
Galata Kulesi kadar yerli, Kızkulesi kadar turfandadır.
Bir ellerini görsen bayılırsın
Asur heykelleri gibi küt küt, çentik çentik emektar eller
Binlerce kalıp oymuş bu güne kadar
On binlerce yazma dağda bayırda, onun şarkısını söyler
Yazmalar uçun yayladan geçin
Has rengi, has biçimi; has insanı seçin yazmalar...
Yazma üstüne ne söylesem az
En belalısı siyah üstüne beyaz
Yazmanın siyahı sıcak ister, hamam sıcaklığı

Sıcak bir şey değil, ama siyah boyanın dumanı
Ne dini vardır ne imanı
Yazmacıları yıldırır budur
Bu çökertir elmacık kemiklerini
Akide şekeri gibi gülen gözler bulanır
Duman değil zehir, can mı dayanır?
Sonra yazmalar serilir çimene kandil kandil
Işıktan; renkten; nakıştan bir bayram kurulur.
Davul zurna sesleri gelir uzaktan
İnsan eliyle tabiat gücü başa güreşirler
Daha sonra Bağlarbaşı'ndan denize inilir
Yazma dediğin balık misali akarsuya, diri suya bayılır
Boğazın suları kütür kütür
Has olmayan ne varsa söker götürür
En sonunda yazmalar havalanır öbek öbek
İstanbul'dan deniz kokan, yosun kokan bir merhaba!
İstanbul'dan deste deste nur, demet demet çiçek
Yurdun her yanına uçup gidecek
Yazmalar uçun yayladan geçin
İyi, güzeli; temizi seçin yazmalar !

BÖLÜM VII

YAZMACILIK SANATI UYGULANACAK OKULLAR İÇİN ÖĞRENCİLERİN YAŞ GRUBU ÖZELLİKLERİ

7. 1. 12–14 YAŞ GRUBU ÖĞRENCİLERİNİN BEDENSEL, ZİHİNSEL VE PSİKOLOJİK ÖZELLİKLERİ

12 -14 yaşlarında kız çocuklarında erinlik evresi çoktan başlamış erkek çocuklarında ise yeni kendini göstermeye başlamıştır orta öğretimin başlarında kız çocukları bedensel olarak erkelerden daha gelişmiş durumdadırlar. Orta öğretimin sonlarına doğru erkeler hızlı bir büyüme süreci içine girerek ergenlik dönemine geçmeye başlarlar. Bu yaşlarda kız ve erkek çocuklarında bedensel açıdan ciddi farklar gözlemlenebilir. Bedensel olarak değişmeye başlayan çocuklar bu değişimlere uyum sağlamakta zorlanabilirler. “Bu dönemde bireyde ergen benmerkezciliği görülür. Bu düşünceden dolayı ergen herkesin ona baktığını, onu gözlemlediğini düşünür ve sürekli olarak kendini sahnede hisseder”(Akyol, 2003, s.61). Bu dönemde çocukların yaşadıkları değişime uyum sağlayabilmeleri için resim, müzik, spor vb. etkinliklere yönlendirilmeleri faydalıdır. Hızlı bir büyüme evresine geçen çocuklarda bedensel gelişimin yanı sıra zihinsel gelişimleri de buna paralel bir şekilde kendini gösterir. “Piaget, bilişsel gelişimin son döneminin 12 yaşında başlayıp ergenlik boyunca devam ettiğini belirtmiştir. 18 yaşına kadar devam eden bu dönem de soyut kavramlar anlaşılır, soyut düşünce analiz edilir, sentezlenir ve değerlendirilir”(Akyol, 2003,s.60). 12 -14 yaş grubu ocuklar bu evrenin daha başında yer almaktadır. Bu dönemde çocuklar, toplumsal olaylara, politikaya ilgi göstermeye başlarlar. Çevresinde olup bitenleri eleştirel bir şekilde değerlendirmeye başlarlar. Bu yaş grubu çocuklar, bir konuda tartışma yapmaktan hoşlanırlar fakat kendi düşüncelerini ifade etmede çekingenlik gösterebilirler. Bu yüzden düşüncelerin sembollerle aktarıldığı müzik, resim şiir, gibi etkinliklere ilgileri daha da artar. Bedensel ve zihinsel açıdan hızlı bir gelişme içine girilen bu yaşlarda artık çocukluktan çıkılan ve genç bir birey olmaya yönelen bir psikoloji kendini göstermeye başlar. Geleceğe yönelik düşünceler, kimlik arayışı, kendini ifade edebilme, hayal gücünün gelişmesi

gibi davranışların kazanılmaya başlandığı bu dönemlerde bireyler artık kendilerine hedefler saptar ve bir hedeflere ulaşmak için çaba gösterirler.

7. 2. 12–14 YAŞ GRUBU ÖĞRENCİLERİNİN RESİMSEL ÖZELLİKLERİ

Okul çağındaki çocuklarda 11- 12 yaş ergenlik öncesi olarak tanımlanan bir evredir. Bu evrede bilişsel gelişimlerine paralel olarak çocuklar gerçeği yansıtmaya isteği içine girer ve kendine özgü anlatım biçimleri bulma arayışı içindedir”. Bu evrede perspektif kuralları öğrenilmemiş, ışık-gölge, renk, açık - koyu, ve resim düzleminde üçüncü boyutu yaratma yeterince gelişmemiştir” (Kırıçoğlu, 2005, s.95).

13 yaşından itibaren artık çocukluktan çıkıp genç olma kimliğine yönelme hızlı bir şekilde kendini gösterir. İlköğretim son sınıfa devam eden gençler artık çevresinde yaşananlara ve kendi yaşadıkları olaylara mantık çerçevesi içinde bakıp değerlendirmeye başlar. Kendi çalışmalarına ve çevresindeki çalışmalara eleştirel gözle bakabilme yetisi gelişir. Yalnız somut veriler değil soyut düşünce ve kavramlarla da ilgilenmeye başlayan gençlerde yorum yapabilme ve soyut düşünebilme yeteneği gelişmeye başlar. Dünya olayları, politika, çevre sorunları, gibi toplumsal yaşamın içinde barındırdığı sorunlara ilgi ve tepki gösteren çocuk mantıklı çözümler üretebilme isteğini ve çabasını gösterir. Kimlik arayışı içine giren genç anlatımlarında öznel bir ifade arayışına girmeye başlar. Resimsel sorunlar bu yaşlardan itibaren çözülmeye başlanır. Okul çağında ilk ergenlik çağında resimde bütünlük kurmakta zorlanan çocuk 13 yaşından itibaren kendini gösteren gelişimiyle birlikte bütünü kavramaya başlar. Renk karışımlarını, renklerin duygusal ve anlatımsal özelliklerini öğrenerek kullanmaya başlar. Perspektif kuralları resme girmeye başlar. Mantık çağıının başında yer alan ilköğretim son sınıf öğrencisi tam anlamıyla perspektif kurallarını çözemesi de gerçekliğe ulaşma isteğine paralel olarak bunları inceler ve uygulamaya çalışır.

BÖLÜM VIII

İLKÖĞRETİM 6. VE 8. SINIFLARDA GÖRSEL SANATLAR DERSİ PROGRAM KAPSAMININ İNCELENMESİ

8. 1. İLKÖĞRETİM 6. VE 8. SINIFLARDA GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ KAPSAMI

8. 1. Görsel Sanatlar Dersinin Genel Amaçları

Görsel sanatlar dersinin amaçları bireysel ve toplumsal, algısal, estetik ve teknik amaçlar olarak gruplanabilir.

a. Bireysel ve Toplumsal Amaçlar

1. Öğrenciye yaşamı ve doğayı gözlemleme duyarlılığı kazandırmak,
2. Öğrenciye seçme, ayıklama, birleştirme, yeniden organize etme becerileri kazandırmak; analiz ve sentez yeteneği ile eleştirel bakış açısını geliştirmek,
3. Öğrencinin yeteneklerini fark etmesini, kendine güven duygusu kazanmasını ve kendini geliştirmesini sağlamak,
4. Öğrencinin görsel biçimlendirme yolları ile kendini ifade etmesini sağlamak,
5. Öğrencinin ilgisini, bu alandaki çeşitli kaynaklarla besleyebilmek (müze, galeri, tarihi eser vb.) ve bu yolla geçmişine sahip çıkma ve geleceğini yapılandırma bilinci kazandırmak,
6. Öğrencinin her alanda kullanılabilecek yaratıcı davranışlar geliştirmesini sağlamak,
7. Öğrencinin ulusal ve evrensel sanat eserlerini ve sanatçıları tanımasını sağlamak
8. Ulusal ve evrensel değerleri tanıyabilme ve anlayabilme bilincini kazandırmak
9. Geçmişten günümüze miras kalan sanat eserlerinden haz almak ve onur duyma hassasiyeti kazandırmak,
10. İşbirliği yapma, paylaşma, sorumluluk alma, kendi işine saygı duyduğu kadar başkalarını işine de saygı duyma bilinci ve duyarlılığı kazandırmak,

11. Öğrencinin ruh sağlığını koruma, iç dünyasını anlatma, duygusal tepkilerini ortaya koyma ve bedenine saygı duyma bilinci geliştirmesini sağlamak,
12. Öğrenciye aklını, duygularını, zevklerini sorgulama bilinci kazandırmaktır.

b. Algısal Amaçlar

1. Öğrencinin algı birikimini ve hayal gücünü geliştirmek,
2. Öğrencinin görsel algı ve birikimlerini sanatsal anlatımlara dönüştürebilmesine imkân tanımak,
3. Öğrencilerin birikimlerini başka alanlarda kullanma bilme becerisini geliştirmek,
4. Öğrenciye bilgiyi ve birikimini sanatsal uygulamaya dönüştürme yeteneği kazandırmak,
5. Öğrenciye yeni durumlar karşısında özgün çözümler geliştirme becerisi kazandırmaktır.

c. Estetik Amaçlar

1. Öğrencinin, sanatın ve sanat eserlerinin her zaman önemsenecek birer değer olduğunu kavramasını sağlamak,
2. Öğrenciye geçmişten günümüze miras kalan sanat eserlerimizden ve doğadan haz alma, onlarla gurur duyma ve onları korunma bilincini kazandırmak,
3. Öğrenciye görsel sanatlar sevgisi ve bu sevgiyi hayatının her alanına yansıta bilme, bunu davranış biçimi haline getirebilme yeterliliği kazandırmak,
4. Öğrenciye, doğadan seçtiği ve insan eliyle üretilen nesneleri estetik birikimle kullanarak değerlendirme bilinci kazandırmak,
5. Öğrenciye kendini ifade edebilmede estetik değerlerden yararlanma yeteneği kazandırmaktır.

ç. Teknik Amaçlar

1. Öğrenciye her türlü araç gereci kullanarak görsel anlatım diline dönüştürme isteği ve kullanma becerisi kazandırarak kendini geliştirmesine imkân tanımak,

2. Öğrenciyi değişik tekniklerle elde edilen sonuçların etkilerini sezdirebilmek ve öğrencilerin farklılıklardan zevk alabilmelerini sağlamak.
3. Öğrenciye farklı tekniklerin getireceği anlatım zenginliğinin farkına varabilmek,
4. Öğrenciye kullandığı tekniklerin dışında yeni teknikler arama isteği ve cesareti kazandırmak,
5. Öğrenciye, amacına uygun malzemeyi seçme, malzemelerden anlam çökmek becerisi kazandırmak,
6. Öğrenciye kendini ifade etme sürecinde çıkacak sorunlara teknik çözümler üretebilme becerisi ve güveni kazandırmaktır.

8. 1. 2. Görsel Sanatlar Eğitiminin İlkeleri

1. Her çocuk yaratıcıdır.
2. Her çocuk farklı algı, bilgi, sezgi, duygu dünyası ve geçmiş hayat tecrübesine sahiptir.
3. Uygulamalarda, görsel sanat alanlarına yönelik iki ve üç boyutlu çalışmalar ile çoklu ortam çalışmalarına yer verilir.
4. Görsel sanatlar dersi, diğer disiplinlerle birlikte eğitim amaçlarındaki bütünlüğü kurmaya veya bireyin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olur.
5. Dersin işleniş ilgi çekici hale getirilen öğrenme-öğretme yöntem ve teknikleriyle zenginleştirilir.
6. Görsel sanatlar dersi, çocuğu temel alır. Öğrenme-öğretme süreci, çocuğun kendine özgü algılama ve anlamlandırma evreni içinde, gelişim basamaklarına göre düzenlenir.
7. Değerlendirmede öğretmen, her çocuğun gelişim sürecini, bireysel farklılıkların öğrenme-öğretme sürecine katılımını ve sınıf içi performansın göz önünde bulundurulur.

8. 1. 3. Görsel Sanatlar Eğitimi Dersi Kazanımları ve Etkinlikleri

Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı üç öğrenme alanı altında yapılandırılmıştır:

a. Görsel Sanatlarda Biçimlendirme:

Çizgi, biçim, doku, leke, yapı, mekan, renk gibi görsel sanat öğeleri ile denge, vurgu, ahenk, değişiklik, hareket, ritim, dereceleme, oran- orantı gibi sanatsal düzenleme ilkelerinin, seçilen etkinlik, önerilen yöntem ve teknikler eşliğinde, duyuşsal ve devinimsel kazanımlara yönelik uygulamalar içinde sezdirildiği, hissettirildiği, geliştirildiği ve pekiştirildiği bir öğrenme alanıdır.

b. Görsel Sanat Kültürü:

Görsel Sanat Kültürü öğrenme alanında, öğrencilerin ulaşmaları beklenen kazanımlar, “estetik”, “sanat eleştirisi”, “sanat tarihi” gibi varlığını sanattan alan diğer disiplinlerin birbiri içine geçirilerek sarmal olarak verilmesiyle oluşturulmuştur. Böylelikle sanata duyarlı, sanattan zevk alan ve sanata karşı eleştirel bir bakış açısı kazanmış bireyler yetiştirilmesi hedeflenmiştir.

c. Müze Bilinci

“Müze Bilinci” öğrenme alanı ile öğrenciler;

- Görsel sanatların birbirinden farklı dallarında verilmiş olan, aynı zamanda birer kültür ve tarih mirası sayılan eserleri tanırlar. Bu çerçevede öğrenciler, sadece yerel olanı değil aynı zamanda evrensel olanı da gözlemleyebilirler.
- Çok çeşitli ve zengin arkeolojik katmanlardan oluşan Türkiye Cumhuriyeti Topraklarını, Anadolu medeniyetlerini tanırlar ve bu değerlere sahip çıkma bilincini edinirler.
- Müzelerin eğitim yoluyla, kişilere sunacağı geniş imkanlar ve tercihli bakış açılarının yanı sıra öğrencilerin yeni yaratımları ortaya çıkarması ve içinde bulundukları toplumu, coğrafyayı ve farklı kültürleri kavraması sağlanır.

Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların hayata geçirilmesi ve hedeflenen bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıkların kazandırılması için çeşitli etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

6. sınıflar için, “Görsel Sanatlarda Biçimlendirme” konusuna ilişkin kazanımlar

1. Nokta ve çizgi etkisini üç boyutlu çalışmalarında kullanır.
2. Yüzey üzerinde hareket ve üç boyutluluk etkisi yaratmada çizgileri kullanır.
3. Sanatçıların mekânı belirtmek için ışık ve gölgeyi nasıl kullandığını tartışır.
4. Kompozisyonlarında üç boyutluluk etkisi yaratmada ışık ve gölgeyi kullanır.
5. Sanat eserlerindeki denge unsurunu tartışır.
6. Renklerin, duygu ve ruh hallerini yansıttığını fark eder.

6. sınıflarda “Görsel sanatlarda biçimlendirme” konusuna ilişkin etkinlikler

- Uzay merdiveni
- Etüt çalışması
- Mutluluk, korku, hüznün, hastalık
- Yıldızlı gece
- Bir rengin hikâyesi
- Gül pembe

8.sınıflar “Görsel Sanatlarda Biçimlendirme” konusuna ilişkin kazanımlar:

1. Şiir, öykü, masal, efsane, mitoloji, karikatür gibi çeşitli alanların ürünleri ile ilgili olarak görsel biçimlendirme çalışmaları yapar.
2. Görsel çalışmalarında ton derecelendirmesi ile derinlik etkisi oluşturur.
3. Sanatsal düzenleme ilkelerinden yararlanarak özgün kompozisyonlar meydana getirir.
4. Coğrafi ve kültürel etkenlerin renk seçimindeki belirleyici rolünü tartışır.

5. Duygu, düşünce ve izlenimlerini çeşitli görsel sanat teknikleriyle ifade eder.
6. Çizgilerin kişiye özgü olduğunu kavrar.
7. Yaptığı çalışmalarını sergilemekten ve çevresiyle paylaşmaktan büyük haz alır.

8.sınıflarda “Görsel Sanatlarda Biçimlendirme” konusuna ilişkin etkinlik örnekleri:

- Karikatür çiziyoruz
- Atatürk’ün bilime ve sanata verdiği önem
- Aynısından neler oldu?

6. sınıflarda “Görsel Sanat Kültürü” konusuna ilişkin kazanımlar:

1. Sanat eserleri ve endüstri ürünlerini örneklerle açıklar.
2. Sanat eserleri ile endüstri ürünlerini karşılaştırır.
3. Ulusal kültür mirasımızdan örnekler verir.
4. Ulusların tanınmasında güzel sanatların önemini tartışır.
5. Ulusal kültürü yansıtan ve tanıtan görsel çalışmalar yapar.
6. Gösterilen sanat eserinde anlatılan ve anlatılması mümkün olan fikirler ve duyguları tahmin eder.
7. Gösterilen sanat eserlerinden edindiği izlenimlerden yola çıkarak görsel tasarımlar yapar.
8. Sanattaki niteliği insan eli ve duyarlılığının belirlediğini fark eder.
9. Doğadaki güzellik ile sanattaki güzelliği karşılaştırır.

6.sınıflarda “Görsel Sanat Kültürü” konusuna ilişkin etkinlik örnekleri:

- Suda yüzen renkler
- Güzel ülkem
- Şeffaf renkler
- Güzel sanatlar ve ülkemiz

- Ulusal kültür ürünlerimiz
- Doğadan izlenimler

8.sınıflarda” Görsel Sanat Kültürü “konusuna ilişkin kazanımlar:

1. Sanatın kendine özgü bir anlatım dili olduğunu kabul eder.
2. Sanatın anlatım dilinin evrensel olduğunu fark eder.
3. Farklı sanat akımları hakkında bilgi edinir.
4. Farklı ifade biçimlerinin sanatın dallarını oluşturduğunu fark eder.
5. Duygu ve düşüncelerin sanatın farklı dalları ile ifade edilebileceğini bilir.
6. Gördüğü sanat eserindeki görsel biçimlendirme öğelerinin sanatsal düzenleme ilkelerine göre nasıl kullanıldığını açıklar.
7. Karşılaştığı evrensel ve ulusal sanat eserlerinin sanatçılarının yaşam öykülerinin öğrenmeye istek duyar.
8. Sanat eserlerindeki konu çeşitliliğini sorgular.

8.sınıflarda “Görsel Sanat Kültürü “konusuna ilişkin etkinlik örnekleri:

- Eser analizi
- Kent projesi
- Düşünen adam
- Eser eleştirisi
- Minyatür

6. sınıflarda “Müze Bilinci” konusuna ilişkin kazanımlar:

1. Müzedeki eserlerle, bu eserlerin ait oldukları dönemler arasında ilişki kurar.
2. Değişik kültürlerle saygı duyar.

3. Eserler aracılığıyla Anadolu uygarlıklarını tanır.
4. Görsel tasarımlarında Anadolu uygarlıklarına ait eserlerden yararlanır.
5. Müzedeki eserlerden yola çıkarak çeşitli görsel tasarımlar yapmanın kendi kültür birikimine katısını tartışır.
6. Yaptığı görsel tasarımları sergilemenin kıvancını yaşar.
7. Ülkemizin müze, ören yeri, tarihi eser, anıt vb. zenginliklere sahip olmasından gurur duyar.

6.sınıflarda “Müze Bilinci” konusuna ilişkin etkinlik örnekleri:

- Bu eser hangi kültüre ait
- Eser bulmacası
- Anadolu
- Sikke basıyorum
- Maske yapıyorum

8. sınıflarda “Müze Bilinci” konusuna ilişkin kazanımlar:

1. Türk müzeciliğinin kurulmasında öncülük eden kişileri araştırarak bilgi edinir.
2. Seçtiği herhangi bir eserin müzeye ulaşma sürecini araştırır.
3. İnternet üzerinden bir müze ziyareti yapar.
4. İnternet üzerinden araştırdığı müzeye yönelik tanıtıcı görsel araştırmalar yapar.
5. Kültürel mirasa sahip çıkmanın önemini pekiştirmede bilişim teknolojilerinden yararlanır.
6. Müzedeki eserler, tarihi yapılar, anıtlar vb.den yola çıkarak görsel tasarımlar yapar.
7. Ülkemizin müze, ören yeri, tarihi eser, anıt vb. zenginliklere sahip olmasından gurur duyar.
8. Tarih, kültür ve görsel sanatlar arasındaki ilişkinin farkına varır.

8.sınıflarda “Müze Bilinci” konusuna ilişkin etkinlik örnekleri:

- Osman Hamdi Bey
- Müzelerimizi tanıyoruz
- Sanal ortamda müzeyi tanıyorum
- Tarihi sanat eserleri bize neler söylüyor
- Müzede yangın

BÖLÜM IX

YÖNTEM

9. 1. ARAŞTIRMA MODELİ

Uygulama, İstanbul Çekmeköy Gönülleri Derneği Yaz Okulu programı kapsamında ilköğretim 6. ve 8. sınıf öğrencilerinde, Mehmet Hamdi Eyüboğlu Yazmalarının örneklenmesinin sanat eğitimindeki deneysel göstergelerinin gözlemlenmesine yöneliktir. Yazma tekniğinin uygulanmasına yönelik olan bu çalışmada deneysel yöntem uygulamalı araştırma modeli kullanılmıştır.

Yapılan araştırmada öncelikle, Mehmet Hamdi Eyüboğlu yazmaları ve geleneksel Türk yazma sanatı incelenmiş ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerine teknik aşamaları ve yazma örneklerini içeren bir sunum hazırlanmıştır. Sunumda yazma motifleri incelenerek Bedri Rahmi Eyüboğlu motiflerinde yer alan Anadolu kültürüne ait öğeler vurgulanırken sanatçının çağdaş üslubunun altı çizilmiştir.

İlköğretim 6. ve 8. sınıf görsel sanatlar dersi müfredatına paralel olarak Çekmeköy Gönüllüleri Deneğinde yazma uygulamaları yapılmış ve bu uygulamalar, 4 adet etkinlik şeklinde programlı olarak gerçekleşmiş ve değerlendirilmiştir.

9. 2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Uygulama için öngörülen evren Çekmeköy Gönüllüleri Deneği 2008 yılı yaz okuludur. Söz konusu evreni temsil eden örneklem ise, karma olarak eğitim gören ilköğretim 6. ve 8. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Öğrenciler toplamda 55 kişidir. İlköğretim 6. sınıf öğrencileri 30 kişilik bir mevcuda sahip olmakla birlikte, mevcudun 13'ü kız, 17'si erkektir. İlköğretim 8. sınıf öğrencileri 25 kişilik bir mevcuda sahip olmakla birlikte, mevcudun 15'i kız 10'u erkektir.

9. 3. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Uygulama çalışması için Çekmeköy Gönüllüler Derneği 2008 yılı yaz okulu ilköğretim 6. ve 8. sınıf öğrencilerine, Mehmet Hamdi Eyüboğlu yazmaları konulu dört adet etkinlik yaptırılmıştır. Bu etkinlikler yazma tekniğini içermekle birlikte, yazma tekniği, 4 aşamada ele alınarak programlanmıştır. Etkinlikler, Mehmet Hamdi Eyüboğlu yazmalarının incelenmesi ve tanıtılması, yazma kalıbı oluşturma çalışmaları, kumaş üzerine kalıpla yazma uygulama çalışmaları ve basılan yazmaların renklendirilmesi çalışmaları şeklindedir. Etkinlikler sürecinde tezde araştırılan bilgiler sınıf ortamında sunulmuş, Mehmet Hamdi Eyüboğlu atölyesi, tekniği, yazmaları incelenirken, Türk Yazma Sanatı ve Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun bu sanata getirdiği farklı yorum üzerinde durulmuştur.

Araştırma sürecinde, konuyla ilgili ulaşılabilen her türlü birincil ve ikincil kaynaklar, kitaplar, süreli yayınlar, araştırmalar, internet vb. incelenerek yabancı dildeki kaynaklar Türkçeye çevrilmiştir. Mehmet Eyüboğlu atölyesinde 7 ay süresince yazma uygulamaları incelenmiş, uygulama aşamaları ve sonuçları fotoğraflanarak tez çalışma sürecinde ve öğrencilere yönelik uygulamalarda kaynak olarak kullanılmıştır. Çekmeköy Gönüllüleri Derneği öğrencilerine uygulanan Mehmet Hamdi Eyüboğlu Yazmalarının örneklenmesi konulu çalışmanın sonuçları değerlendirilmiştir.

9. 4. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI

Yapılan araştırmada, konuyla ilgili her türlü kaynak taranmış, Mehmet Hamdi Eyüboğlu atölyesinde 7 aylık bir süreyi kapsayan çalışma yapılarak yazma sanatı incelenmiştir. İncelemeler doğrultusunda öğrencilere yaş gruplarının özellikleri gözetilerek yazma tekniğinde uygulamalar yaptırılmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen veriler, öğrencilerin bedensel, zihinsel, psikolojik ve zihinsel özelliklerine göre değerlendirilmiştir.

BÖLÜM X

İLKÖĞRETİM 6. VE 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GÖRSEL SANATLAR DERSİNDEKİ YAZMA UYGULAMALARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

10. 1. ETKİNLİK 1: MEHMET EYÜBOĞLU YAZMLARININ İNCELENMESİ VE TANITILMASI

Amaçlar:

- Mehmet Hamdi Eyüboğlu ve yazma sanatını tanıma,
- Yazma sanatı hakkında fikir sahibi olma ve bu sanatı günlük hayatta tanıma, örnekleme,
- Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun sanatçı kimliğini tanıma ve sanatçının Türk Yazma Sanatı içindeki yerini algılama,
- Yazma sanatında kullanılan malzemeler hakkında bilgi sahibi olma,
- Kalamış yazmalarında kullanılan motifleri inceleme ve tanıma. İnceleme sürecinde kendi görüşlerini söyleyerek eleştirel düşünebilme yetisini geliştirme,
- Geometrik formlardan yola çıkarak, yazma motifi oluşturabilme.

Araç ve Gereçler: Teorik bilgi verilecek olan bu aşamada, öğrencilerin dikkatini çekecek görsel öğelere ihtiyaç vardır. Sözlü ifadeyi desteklemek adına bilgisayar ortamında hazırlanmış ve görsel öğelerle desteklenmiş bir sunum ya da okul imkânlarına göre yine konuya ilişkin resimlerin ve önemli noktaların vurgulandığı, yazılı ifadelerin yer aldığı panolar kullanılır. Anlatım sonunda çizim aşaması için kurşun kalem ve resim kâğıdı kullanılacaktır.

Etkinlik Süreci Görünüm:1

Öğretim Süreci: Konu anlatımı, sanatçının atölyesini, çalışma ortamını, çalışmalarını içeren fotoğraflar ve kendi sözleri ve fotoğraflarından oluşan bir slayt gösterimi seyrettirilerek gerçekleştirilmiştir. . Bir belgesel niteliği taşıyan bu sunum da öğrenciler, sanatçının evinin bahçesine girip kapıyı çalan birer misafir konumuna sokulmuşlardır. Bir önceki haftadan öğrencilere Mehmet Hamdi Eyüboğlu ve Bedri Rahmi Eyüboğlu hakkında bir araştırma ödevi verilmiştir. Slayt gösterimi sırasında öğrencilere çeşitli sorular sorularak onların da bilgilerini paylaşmaları sağlanmıştır. Bu sorulardan bazıları aşağıdaki gibidir:

- Yazma tekniği size tanıdık geldi mi, daha önce buna benzer bir çalışma yapmış mıydınız?
- Günlük yaşamınızda yazma örneklerine nerelerde rastladınız?
- Sizce “Güzel faydalı olmalıdır “sözüyle ne anlatılmak istenmiştir?
- Sizce motifler hangi konu üzerine yoğunlaşmıştır?
- Motifleri geometrik biçimler halinde görebilir miyiz, bu biçimleri gösterebilir miyiz?

Bu sorular doğrultusunda Kalamış yazmalarında kullanılan motifler incelenmiştir. Motiflerin içindeki kare, üçgen, daire gibi geometrik formlar gösterilmiştir. Bu formların içi dolu ve boş şekillerde nasıl kendini tekrar ettiğine öğrencilerin dikkati

çekilmiştir. Bu sayede motif oluşturma aşaması için bir ön çalışma gerçekleştirilmiştir.

Konu ile ilgili bilgilendirme aşaması oldukça kısa ve öz olmakla beraber maddeler haline getirilmiş şekilde işlenmiştir. Fazla bilgi ve gereksiz ayrıntılardan kaçınarak, öğrencilerin konuya hâkim olması sağlanmıştır.

Anlatım sonunda, anlatımla ilgili görsel öğeler sınıf ortamından kaldırılarak, öğrencilerden; kare, üçgen, daire vb. geometrik formlar ve bunların büyük, küçük, içi dolu ve boş şekillerde kendini tekrarlayan özgün motifler oluşturmaları istenmiştir. Motif oluştururken oldukça sade, yalın ve ayrıntıdan uzak durmak gerektiğine dikkat çekilmiştir. Öğrenciler konu bakımından serbest bırakılırken, çevrelerinde bulunan, bitki, meyve, hayvan gibi konularla ilgili gözlemlerini hatırlatacak nitelikte sorular sorulmuştur. Kendi motifini oluşturan her öğrenciden yazmasına basmak üzere, isimlerinin baş harfleri ya da tamamından oluşan kendi mühürleri için de çizim yapması istenmiştir. Mühür kalıplar, basılacak yüzeyde ters yönde çıkacağı için tasarladıkları mühürlerin yüzeye basıldığında okunaklı olması adına kâğıtları cama dayayarak tersten kopya etmeleri ve kalıba bu şekilde geçirmeleri gerektiği hatırlatılmıştır.

10. 2. ETKİNLİK 2: YAZMA KALIBI OLUŞTURMA ÇALIŞMALARI

Amaçlar:

- Öğrencilerin yazma sanatı hakkında öğrendikleri bilgileri pekiştirme,
- Öğrencilerin iş bölümü, sorumluluk ve paylaşma duygularını geliştirme,
- Yazma kalıbı için gerekli malzemeleri ortak bir şekilde temin etme,
- Yazma kalıbı yapımını öğrenme.

Araç ve Gereçler: Kalın strafor, karbon kâğıdı, yorgan iğnesi, mum, el ile kolay kavranabilecek çubuk şeklinde tahta parçaları.

Öğretim Süreci:

Bu aşamada öğrenciler dörderli gruplar halinde çalıştırılmıştır.

Öğrencilere öncelikle dikkat etmeleri gereken kurallar ve güvenlik önlemleri anlatılmıştır ve iş bölümü yapılarak grup çalışmasında nelere dikkat edilmesi gerektiği hatırlatılmıştır.

Kalıp oluşturmak için öncelikle kalıp oyma işleminde kullanılacak olan oyma uçları yapılmıştır. Oyma ucu dikiş iğnelerinin önceden öğretmen ya da seçilen iki öğrenci tarafından delinmiş tahta parçalarına tutturulmasıyla yapılmıştır.

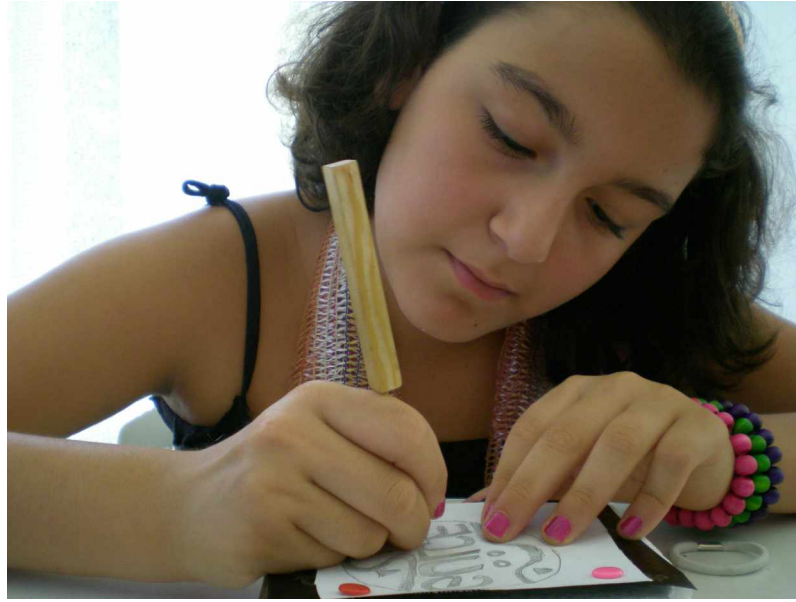

Etkinlik Süreci Görünüm:2

Etkinlik Süreci Görünüm:3

Oyma uçlarının yapımı bittikten sonra önceki hafta çizilen motiflerin strafora geçirilmesi işlemine geçilmiştir. Bunun için motiflerin çizili olduğu kâğıtlar altlarına karbon kâğıdı yerleştirilerek straforun üzerine toplu iğnelerle tutturulmuştur. Straforun üzerine kaymayacak şekilde tutturulan motifin dış konturları üzerinden iğneyle sık sık delinerek geçilmiştir. Böylece motif kalıba geçirilmiştir. Bu yöntem bir önceki hafta yazma tekniğini anlatımında adı geçen silkme usulünün bir benzeridir.

Etkinlik Süreci Görünüm:4

Motiflerini strafora geçiren öğrenciler dörderli gruplara ayrılarak kalıp oyma aşamasına geçmiştirler. Bu aşamada her grup karşılıklı bir oturma planı içinde çalıştırılmıştır. Her grup masasının ortasında bir mum koyularak öğrencilerin azami derecede mum kullanması sağlanmıştır. Öğrenciler mum üzerinde ısıttıkları oyma uçlarını, motiflerin dış konturlarına değdirerek kalıp oyma işlemini gerçekleştirmişlerdir.

Etkinlik Süreci Görünüm:5

Öğrenci Kalıp Çalışması: 1

Öğrenci Kalıp Çalışması: 2

Öğrenci Kalıp Çalışması: 3

Öğrenci Kalıp Çalışması: 4

Öğrenci Kalıp Çalışması: 5

Öğrenci Kalıp Çalışması: 6

10. 3. ETKİNLİK 3: KUMAŞ ÜZERİNE KALIPLA YAZMA UYGULAMA ÇALIŞMALARI

Amaçlar:

- Yazma kalıplarını kullanarak uygulanacak yüzey üzerinde kompozisyon oluşturabilme,
- Öğrencilerin kalıplarını ortak kullanarak paylaşma alışkanlıklarını geliştirme.

Araç ve Gereçler: İstenen boyutta pamuklu Amerikan bezi, su bazlı siyah tekstil boyası, tezgâh oluşturmak için strafor, kalın boya fırçası, gazete kâğıdı.

Öğretim Süreci: Bu aşamada öğrenciler grup olarak çalışmaya devam etmişlerdir. Her grup ortak kullanmak üzere birer boya tezgâhı oluşturmuştur. Boya tezgâhı kare şeklinde kesilmiş straforun üzerinin pamuklu kumaşla kaplanmasıyla oluşturulmuştur. Boya tezgâh üzerine bolca sürülmüştür ve kalıp bu tezgâhın üzerine bastırılarak boya alması sağlanmıştır. . Kalıbın boyayı tamamen aldığından emin olmak için geniş ve yumuşak bir fırçayla hafifçe tekrar kalıba boya verilmiştir. Bu aşamada kalıbın çukur kısımlarına boya bulaştırmamaya dikkat edilmiştir. Kalıptaki boyanın iyi bir şekilde beze aktarılması için masa üzerine kumaş serilmeden önce bol miktarda gazete kâğıdı serilerek yumuşak bir zemin hazırlanmıştır. Öğrencilere Kalamış yazmalarında kullanılan kompozisyon biçimleri hatırlatılarak, kumaş üzerinde takip edecekleri kompozisyon planını öncelikle grup arkadaşlarıyla konuşmaları ve daha sonra uygulamaya geçmeleri önerilmiştir. Baskı aşamasında dikkat edilecek noktalardan biri de kumaşların önceden düzgün bir şekilde katlanmış olmalarıdır. Simetrik bir kompozisyon oluşturmak istendiğinde, kumaş üzerindeki kat izleri motifler arasındaki mesafeyi belirlemede kılavuzluk edecektir. Bu konudaki hatırlatmalar yapıldıktan sonra baskı işlemine geçilmiştir.

Etkinlik Süreci Görünüm:6

Etkinlik Süreci Görünüm:7

10. 4. ETKİNLİK 4: BASILAN YAZMLARI RENKLENDİRME AŞAMASI

Amaçlar:

- Öğrencilerin dilediği renkleri kullanarak kendilerini özgürce ifade edebilmeleri,
- Öğrencilerin grup çalışmasında fikir üretebilme, ortak karar verebilme becerilerinin gelişmesi.

Araç ve Gereçler: Çeşitli renklerde Lukas su bazlı akrilik tekstil boyası, fırça.

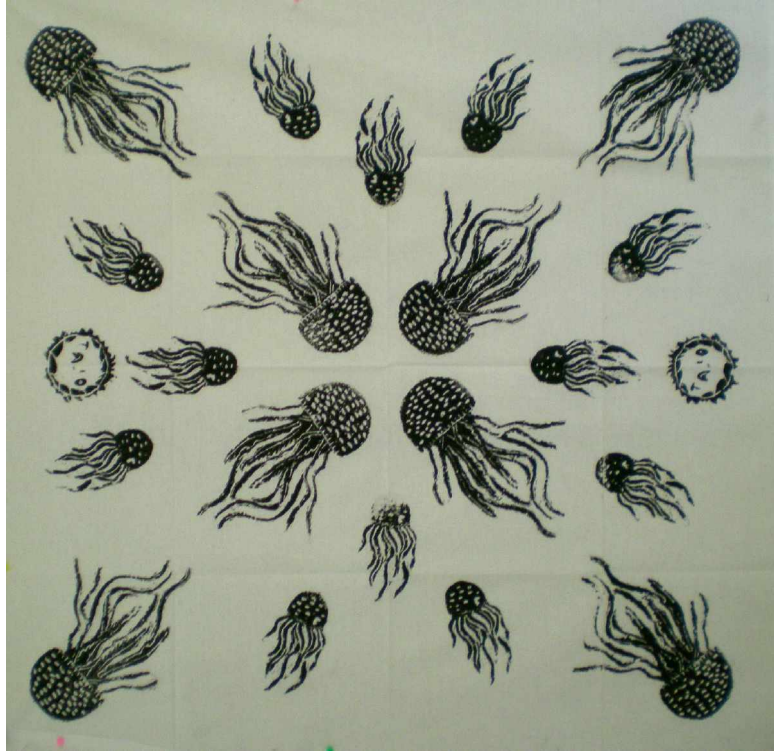
Öğretim Süreci: Öğrenciler birlikte oluşturdukları yazmaları istedikleri renklerde boyayarak renklendirmişlerdir.

Etkinlik Süreci Görünüm:8

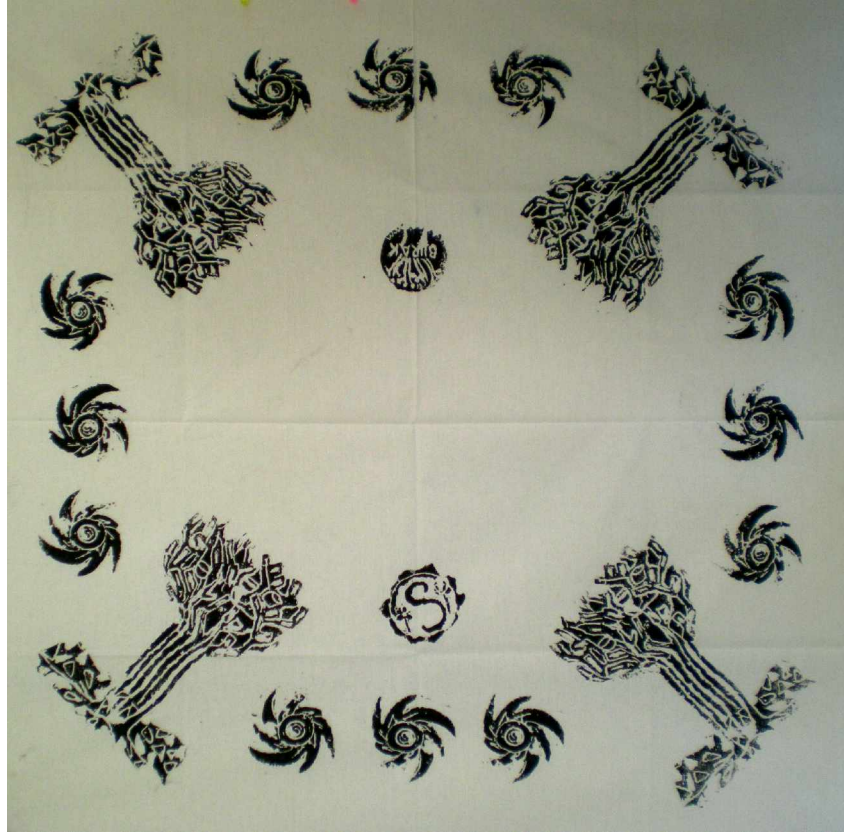
Etkinlik Süreci Görünüm:9

Öğrenci Yazma Çalışması: 1

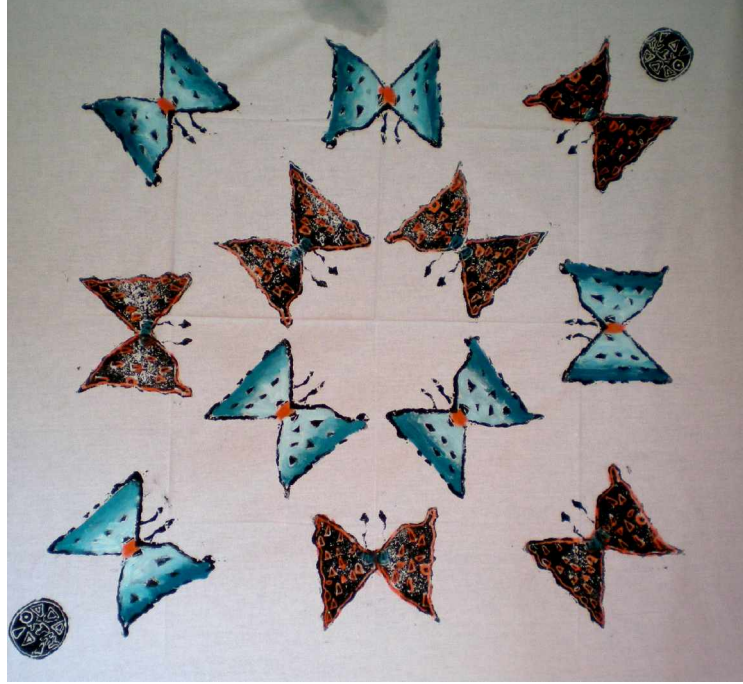
Öğrenci Yazma Çalışması: 2

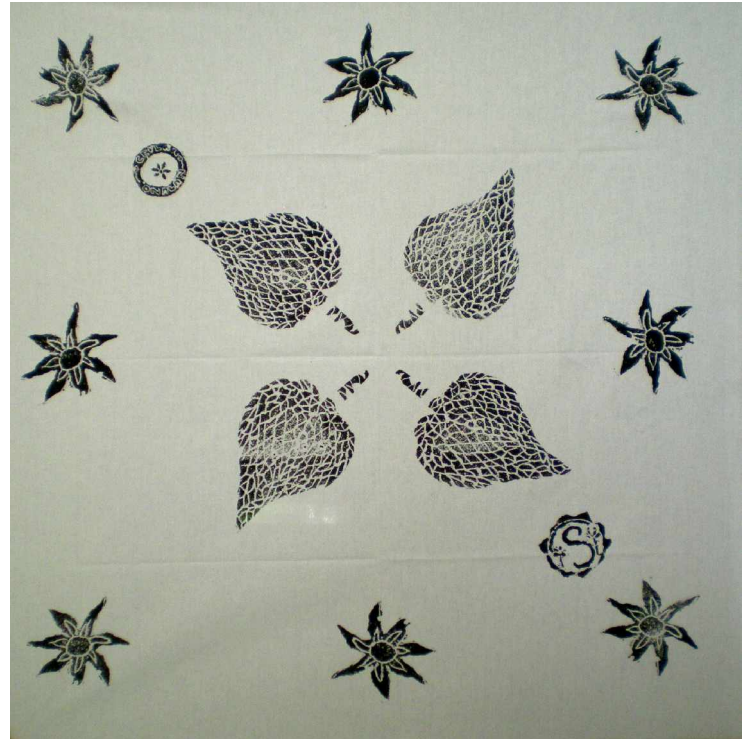
Öğrenci Yazma Çalışması: 3

Öğrenci Yazma Çalışması: 4

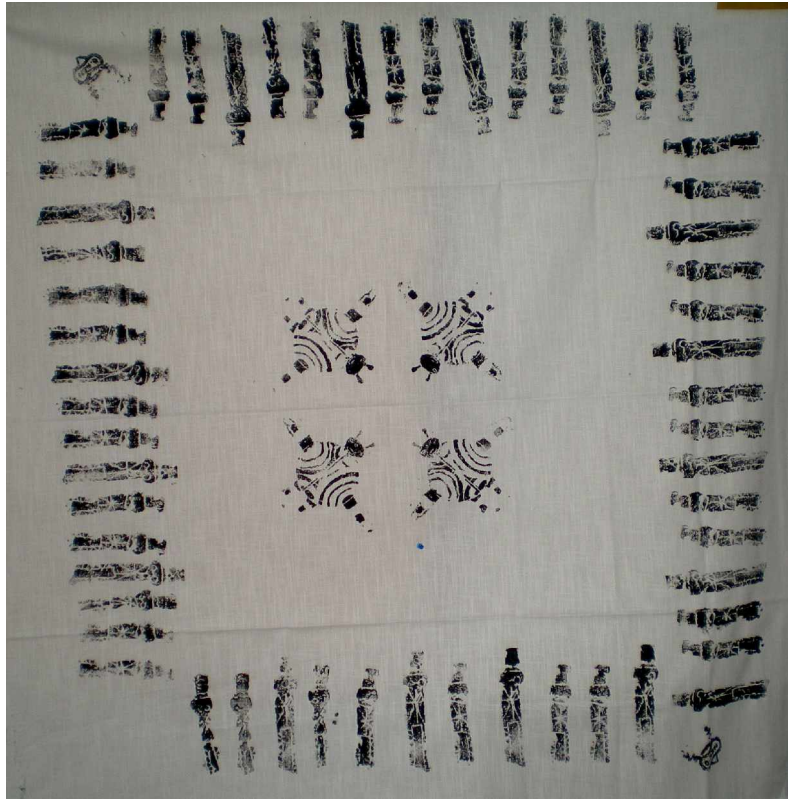
Öğrenci Yazma Çalışması: 5

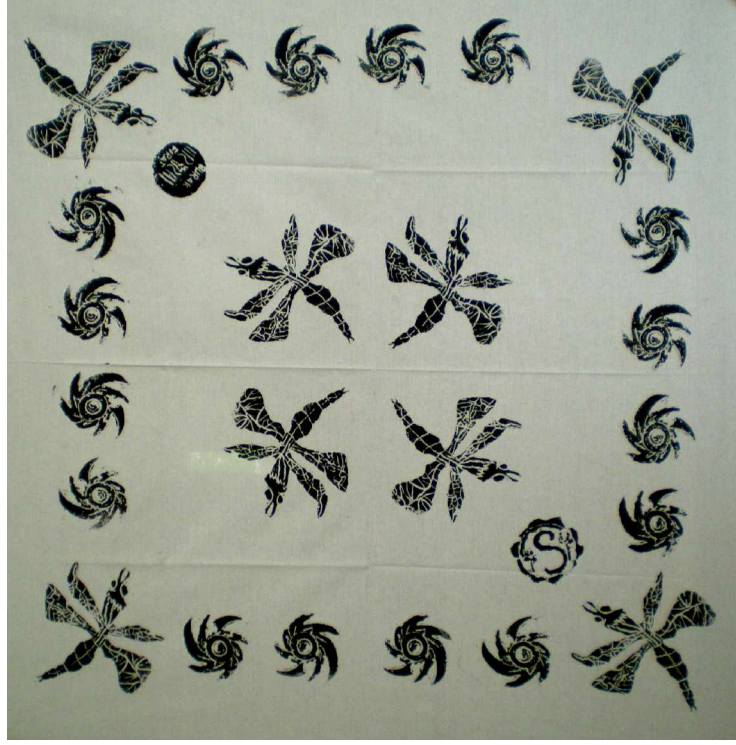
Öğrenci Yazma Çalışması: 6

Öğrenci Yazma Çalışması: 7

Öğrenci Yazma Çalışması: 8

Öğrenci Yazma Çalışması: 9

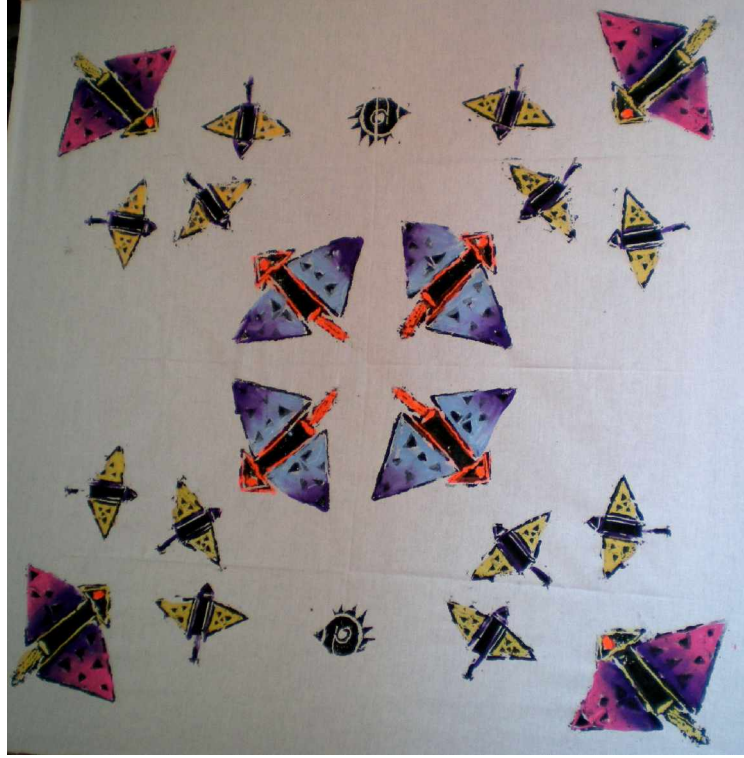
Öğrenci Yazma Çalışması: 10

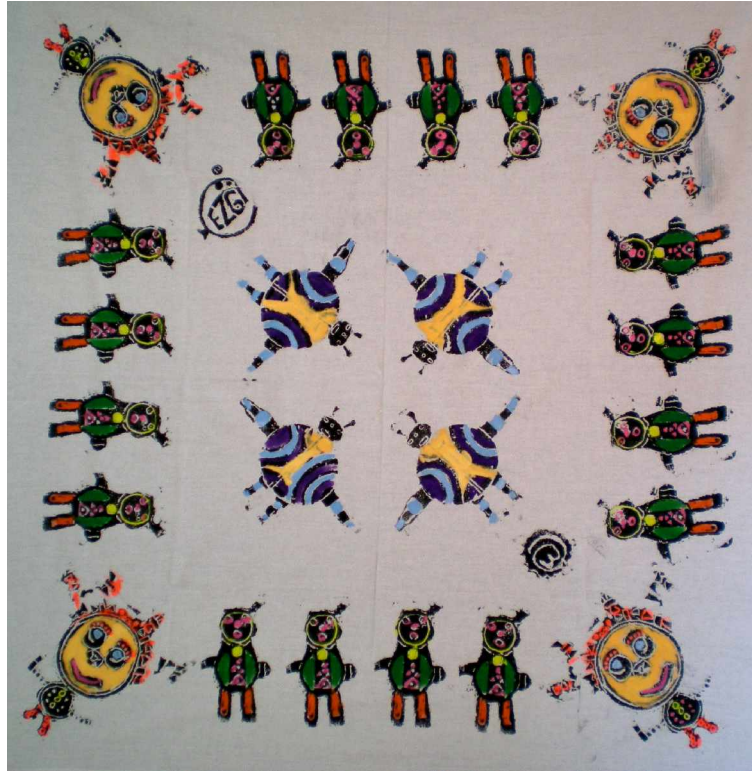
Öğrenci Yazma Çalışması: 11

Öğrenci Yazma Çalışması: 12

Öğrenci Yazma Çalışması: 13

Öğrenci Yazma Çalışması: 14

10. 5. UYGULAMA ÇALIŞMLARINDAN SONRA, ÖĞRENCİLERİN YAZMACILIK SANATI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

10. 5. 1. Öğrencilere Yöneltilen, Değerlendirmede Dikkate Alınacak Sorular ve Yanıtları.

Yazma uygulama çalışmalarından sonra öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilmiştir.

- 1- Yapmış olduğunuz çalışmadan zevk aldınız mı, neden?
- 2- Daha önce buna benzer bir çalışma yapmış mıydınız?
- 3- Bu çalışma sonucunda neler öğrendiniz maddeler halinde yazınız.
- 4- Bu çalışmanın size ne gibi faydaları oldu?
- 5- Okulda ve günlük yaşamınızda böyle bir çalışmayla neler yapardınız?

“Yapmış olduğunuz çalışmadan zevk aldınız mı, neden?” sorusuna verilen cevaplardan bazıları aşağıdaki gibidir.

- Evet, hem de çok. Çünkü daha önce bu tarz çalışmaları hiçbir yerde görmemiştik. Çok farklı ve değişikti. İlk defa yapmamıza rağmen hocamızla birlikte çok başarılı çalışmalar ortaya koyduk.
- Zevk aldım çünkü öğrenmediğim şeyleri öğrenmiş oldum.
- Evet, çünkü eğlenceli ve güzel bir çalışma olduğu için.
- Aldım. Hem de çok çünkü çok zevkliydi.
- Zevk aldım çünkü arkadaşlarımla berber bir çalışma yaptım. Kendi istediğim şekli yaptım.
- Evet, çok eğitici olduğu için ve başka bir yerde yapmadığımız şeyleri yaptık.
- Değişik bir konuydu, baskıları yaparken eğlendim
- Yapmış olduğumuz çalışmada bir bütün olarak arkadaşlarımızla tamamladığımızdan, yeni çalışma yöntemi öğrenip uyguladığımızdan dolayı zevk aldım.

“Daha önce buna benzer bir çalışma yapmış mıydınız?” sorusuna verilen cevaplardan bazıları aşağıdaki gibidir.

- Hayır, yapmadım.
- Evet, kalıp çalışması patates baskı çalışmasına benziyor.
- Hayır, yapmadım bu çalışma çok farklıydı.
- Hayır, okulumuzda genelde hep aynı şeyleri yapıyoruz.

“Bu çalışma sonucunda neler öğrendiniz maddeler halinde yazınız.” sorusuna verilen cevaplardan bazıları aşağıdaki gibidir.

- Motifleri yaparken hayal gücümü kullandım. Farklı bir çalışma oldu.
- Farklı cisimlere, farklı motifler verebileceğimi öğrendim.
- Arkadaşlarımla dayanışma içinde güzel çalışmalar yapabileceğimi öğrendim.
- Yazma yapmayı öğrendim.
- Baskı yapmayı öğrendim.
- Kalıp çıkarmayı öğrendim.
- Mehmet Hamdi Eyüboğlu’nun kim olduğunu öğrendim.
- Bir örtünün üzerine nasıl motifler geçtiğini öğrendim.
- Giydiğimiz ve kullandığımız giysilerin üzerindeki motiflerin nasıl oluştuğunu öğrendim
- Kumaş boyasının nasıl yapılacağını öğrendik.
- Bedri Rahmi Eyüboğlu’nu tanıdık.
- Renklendirmenin nasıl yapılacağını öğrendik.
- Bu çalışmayı yaparken hayal gücümüzü kullanarak güzel bir şeyler yaratmaya çalıştık. Güzel ve farklı bir çalışma oldu bizim için.

“Bu çalışmanın size ne gibi faydaları oldu?” sorusuna verilen cevaplardan bazıları aşağıdaki gibidir.

- Elbiselerin veya bezlerin üstüne nasıl baskı yapıldığını merak ediyordum. Bunu öğrendim ve çıkardığımız motifler, kalıplarla perdeler baskılar yaptım. Merak edip öğrenmek istediğim şeyleri öğrendim merakımı giderdim.
- Bu çalışmanın bize baskı yapmayı renklendirmeyi ve öğrenmediğimiz şeyleri öğretmek ve bu çalışmada faydalanmak amacıyla bir çalışma olmuştur.
- Bu çalışmayla nevreşimimi kendim yapabilirim.

- Güzel perdeler yaptık.
- Değişik aktivitelerden yararlanarak kalıp çıkarmayı öğrendik.
- Yeni bir yöntem öğrendim. Bunu yaşamımın kalan kısmında uygulayabileceğim.
- Hiç bilmediğim bir çalışmaydı. Öğrendiğimiz iyi oldu. İlerde işimize yarayacağına eminim.
- Böyle bir çalışma önceden yapmadığım için yeni öğrenmiş oldum.
- Arkadaşlarımızla hep birlikte sınıfımıza perde, masa örtüsü yaptık. Sınıfımız çok güzel oldu.

“Okulda ve günlük yaşamınızda böyle bir çalışmayla neler yapardınız?”

sorusuna verilen cevaplardan bazıları aşağıdaki gibidir.

- Böyle bir çalışmayla sınıfımıza masa örtüsü yapardım veya tişört yapardım.
- Evlerin duvarlarını boyardım.
- Etrafımda değiştirmek istediğim cisimleri motiflerle değiştirirdim.
- Çanta yapardım.
- Futbol topuna baskı yapardım.
- Elbiseler yapardım.
- Okulda ve günlük yaşantımızda böyle bir çalışmayla perde, nevresim takımı, yatak örtüsü vb. şeyler yapabiliriz.
- Okulda bu tarz değişik çalışmalar yapılmıyor. Güzel ama daha basit toplumda bilinen şeyler öğretiliyordu. Bu çalışmalarla günlük yaşantımıza sanatı daha çok katarak giydiğimiz kıyafetlerde kendi tarzımı oluşturur, pantolonlarımıza bu baskı yöntemiyle yeni motifler çıkarırım.

Öğrencilerin Yöneltilen Sorulara Verdikleri Yazılı Cevaplardan Örnekler

Adı - soyadı: Gökmen Demir

Yaşı: 15

Sınıfı: 8. Sınıf

Okulu: Hatice Mehmet Ekeriöglü İ.Ö.O

1- Yapmış olduğunuz çalışmadan zevk aldınız mı, neden?

Evet. Hem de çok. Çünkü daha önce bu tarz çalışmalarını hiç bir yerde görmemiştik. Çok farklı ve değişikti. Hepsi birbirinden güzel ve zevkli çalışmaları. İlk defa yapmamıza rağmen hocamızla birlikte çok başarılı çalışmalar ortaya koyduk.

2- Daha önce buna benzer bir çalışma yapmış mıydınız?

Hayır. Çalışmalarımızın hepsini İnci hoca ile bizat, ilk defa yaptık.

3- Bu çalışma sonucunda neler öğrendiniz maddeler halinde yazınız.

Kalıp bekleme olmayı öğrendim.

Baskı yapmayı öğrendim.

4- Bu çalışmanın size ne gibi faydaları oldu?

Elbiselerin reya bezlerinin üstüne nasıl baskı yapıldığını merak ediyordum. Bunu öğrendim ve arkadaşlarımla motifler, kalıplarla perdeler baskılar yaptım. Merak edip öğrenmek isteğim şeyleri öğrendim. Merakımı giderdim.

5- Okulda ve günlük yaşamınızda böyle bir çalışmayla neler yapardınız?

Okulda bu tarz değişik çalışmalar yapılmıyor. Güzel ama daha basit, toplumun bilinen şeyler öğrettik yordu. Bu çalışmalarla günlük yaşamımıza sanatı daha çok katarak giydirmiş kıyafetlerde kendi tarzımızı oluşturmuş pantolonlarımıza bu baskı yöntemi ile motifler çıkarırm.

Adı - soyadı: Gökem Doğan

Yaşı: 12

Sınıfı: 6-E

Okulu: Hatice Mehmet Ekşioğlu İlköğretim Okulu

1- Yapmış olduğunuz çalışmadan zevk aldınız mı, neden?

Zevk aldım... Çünkü öğrenmediğim şeyleri öğrenmiş oldum.

2- Daha önce buna benzer bir çalışma yapmış mıydınız?

Hayır... Yapmamıştım.

3- Bu çalışma sonucunda neler öğrendiniz maddeler halinde yazınız.

- 1- El becerimizi geliştirdik.
- 2- Kumak boyası nasıl yapılacağını öğrendik.
- 3- Renklendirme nasıl yapılacağını öğrendik.

4- Bu çalışmanın size ne gibi faydaları oldu?

Bu çalışmanın bize baskı yapmayı, renkleri dörmeyi ve öğrenmediğimiz şeyleri öğretmek ve bu çalışmadan faydalanmak amacıyla bir çalışma olmuştur.

5- Okulda ve günlük yaşamınızda böyle bir çalışmayla neler yaptınız?

Okulda ve günlük yaşamınızda böyle bir çalışmayla perde, nevresim takımı, yatak örtüsü vb. şeyler yapabiliriz.

Adı - soyadı: Mustafa Eksi

Yaşı: 12

Sınıfı: 6/D

Okulu: Hatice Mehmet Eksiğlu İlköğretim Okulu

1- Yapmış olduğunuz çalışmadan zevk aldınız mı, neden?

Zevk aldım, çünkü arkadaşlarımla beraber bir çalışma yaptım.
Kendi istediğim şekli yaptım.

2- Daha önce buna benzer bir çalışma yapmış mıydınız?

Hayır, yapmamıştım.

3- Bu çalışma sonucunda neler öğrendiniz maddeler halinde yazınız.

- Baskı yapmayı öğrendim.
- Kara kalemle çalışmayı öğrendik.
- Kalıp çıkarmayı öğrendik.

4- Bu çalışmanın size ne gibi faydaları oldu?

Baskı yapmayı öğrendim.

5- Okulda ve günlük yaşamınızda böyle bir çalışmayla neler yapardınız?

Futbol topu çizerdim. Yanında bir kişi topa vuruyor. Öyle
bişeyler yapardım yastık yüzü yapardım. Masa örtüsü
yapardım.

Adı - soyadı: Ali Çetinkaya

Yaşı: 12

Sınıfı: 6

Okulu: Hatice Mehmet Ekşioglu İlköğretim Okulu

1- Yapmış olduğunuz çalışmadan zevk aldınız mı, neden?

Evet. Çünkü eğlenceli ve güzel bir çalışma olduğu için.

2- Daha önce buna benzer bir çalışma yapmış mıydınız?

Evet.

3- Bu çalışma sonucunda neler öğrendiniz maddeler halinde yazınız.

- Bir örtünün üzerine nasıl motifler geçtiğini öğrendim.
- Giydüğümüz ve kullandığımız giysilerin üzerindeki motiflerin nasıl olabileceğini...

4- Bu çalışmanın size ne gibi faydaları oldu?

Bu çalışmada mevrâ semâ kendim yapmak gibi faydaları oldu.

5- Okulda ve günlük yaşamınızda böyle bir çalışmayla neler yaptınız?

Trsört, Perde, masa örtüsü ve belirseler yaptım.

Adı - soyadı: MEARVE UZELI

Yaşı: 14

Sınıfı: 8

Okulu: Hatice, Mehmet Ekşikli İ.O.O.

1- Yapmış olduğunuz çalışmadan zevk aldınız mı, neden?

Yapmış olduğumuz çalışmada, bir bütün olarak arkadaşlarımızla tamamladığımızdan, yeni çalışma yöntemi öğrenip, uyguladığımızdan dolayı zevk aldım.

2- Daha önce buna benzer bir çalışma yapmış mıydınız?

Evet. Örneğin masaya, elimize sardığımız boyayla şekil verdik.

3- Bu çalışma sonucunda neler öğrendiniz maddeler halinde yazınız.

- farklı cisimlere farklı motifleri verebileceğimi,
- Arkadaşlarımla dayanışma içinde güzel çalışmalar yapabileceğimi.

4- Bu çalışmanın size ne gibi faydaları oldu?

Yeni bir yöntem öğrendim. Bunu yaşamımın kalan kısmında uygulayabileceğim.

5- Okulda ve günlük yaşamınızda böyle bir çalışmayla neler yapardınız?

Etrafımda değiştirmek istediğim cisimleri motiflerle değiştirirdim.

Adı - soyadı: MERVE UZELİ

Yaşı: 14

Sınıfı: 8.

Okulu: Hatice, Mehmet Ekşioğlu İ.O.O.

1- Yapmış olduğunuz çalışmadan zevk aldınız mı, neden?

Yapmış olduğumuz çalışmada, bir bütün olarak arkadaşlarımızla tamamladığımızdan, yeni çalışma yöntemi öğrenip, uyguladığımızdan dolayı zevk aldım.

2- Daha önce buna benzer bir çalışma yapmış mıydınız?

Evet. Örneğin masaya; elimize sordüğümüz boyayla şekil verdik.

3- Bu çalışma sonucunda neler öğrendiniz maddeler halinde yazınız.

- farklı cisimlere farklı motifleri verebileceğimi,
- Arkadaşlarımla dayanışma içinde güzel çalışmalar yapabileceğimi.

4- Bu çalışmanın size ne gibi faydaları oldu?

Yeni bir yöntem öğrendim. Bunu yaşamımın kalan kısmında uygulayabileceğim.

5- Okulda ve günlük yaşamınızda böyle bir çalışmayla neler yaptınız?

Etrafımda değiştirmek istediğim cisimleri motiflerle değiştirdim.

Adı - soyadı: Katya Fırat

Yaşı: 12

Sınıfı: 6/A

Okulu: Hatice Mehmet Ekşioglu

1- Yapmış olduğunuz çalışmadan zevk aldınız mı, neden?

Evet çok zevk aldım. Çünkü böyle bir şey yapmak her insanın hoşuna gider. Daha önce böyle bir çalışma yapmadığımı işin yeni bir şey öğrenmiş oldum.

2- Daha önce buna benzer bir çalışma yapmış mıydınız?

Hayır. Yapmadım.

3- Bu çalışma sonucunda neler öğrendiniz maddeler halinde yazınız.

1) Başkısı yapmayı öğrendim.

2) Daha önce yapmadığım bir şey öğrendim.

4- Bu çalışmanın size ne gibi faydaları oldu?

Böyle bir çalışma önceden yapmadığımı işin yeni öğrenmiş oldum. Ve çok zevk aldım.

5- Okulda ve günlük yaşamınızda böyle bir çalışmayla neler yapardınız?

Öyle bir çalışmayla sınıfımıza masa örtüsü yapardım veya fişört yapardım.

BÖLÜM XI

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

11. 1. SONUÇ

Mehmet Hamdi Eyüboğlu, 1976'dan 2008 yılına kadar, günümüzde sanayileşmenin etkisiyle oldukça azalmış ve artık yok olma noktasına gelmiş bir geleneği yaşatmıştır. Yazma sanatı, tarih öncesi çağlardan temelleri atılarak çeşitli evrelerden geçmiş ve Türk geleneksel el sanatlarında önemli bir yer almıştır. Mehmet Hamdi Eyüboğlu, babasından devraldığı bu geleneği büyük bir heyecanla ve zevkle sürdürürken, atölyesinin kapılarını herkese açmış ve geleneği yaşatırken de aynı zamanda paylaşmıştır.

Kalamış yazmaları olarak bilinen ve Mehmet Hamdi Eyüboğlu'na babasından miras kalan Mavi Kaplumbağa isimli atölyesinde basılan yazmalar, başta Bedri Rahmi Eyüboğlu motifleri olmak üzere, Eren Eyüboğlu ve Mehmet Hamdi Eyüboğlu'nun Osmanlı motiflerinden esinlenerek gerçekleştirdiği motiflerden oluşmaktadır.

Bedri Rahmi Eyüboğlu, halk sanatının zenginliklerini özgün ve çağdaş bir çizgide eserlerinde işlemiş, araştırmacı ve çalışkan tavrıyla çok sayıda esere imza atmıştır. Eserlerinde Anadolu insanına ve kültürüne yönelen sanatçı, yazma sanatını ele almış ve artık zanaata dönüşmüş bu sanata yeni bir soluk getirmiştir.

Günümüzde Türk geleneksel sanatlarına yeteri kadar ilgi gösterilmezken, okul çağındaki çocuklarımız artık unutulmaya başlayan bu sanatlardan habersiz yetişmektedirler. Çevrelerinde belki her gün gördükleri birçok eser karşısında fikir sahibi değildirler ve bu yüzden kayıtsız kalmaktadırlar. Bu sebeplerden dolayı Kalamış Yazmaları çocukların bu yöndeki eksiklerini gidermek için görsel sanatlar eğitimi derslerinde yer alması gereken faydalı bir konudur.

Çalışma, konu olarak çocukların geleneksel Türk sanatlarına ilgilerini artırırken

aynı zaman da Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun çağdaş çizgilerini inceleyen öğrenciler, soyut resmin özelliklerini kavramakta ve uygulama esnasında geometrik formlardan yola çıkarak basit stilizasyonlar yapmaktadırlar. Bu yüzden, çalışma, çocukların resimsel yeteneklerini de geliştirmektedir. Özgün, aynı zamanda özgür ve renkli bir

tavır sergileyen Bedri Rahmi Eyüboğlu motiflerinden yola çıkan öğrenciler, sanatçıdan yararlanmayı fakat onu taklit etmemeyi başarmaktadırlar. Sanatçının bir çocuk naifliği tadında ele aldığı motifleri, çocuklara yepyeni ufuklar açmaktadır. Sanatçının özgür tavrını ele alarak, taklit etme çabası içinde olmaksızın, özgür bir şekilde kendilerini ifade eden öğrenciler, grup halinde sürdürdükleri bu çalışmadan büyük zevk almışlardır. Öğrenciler baskı çalışmasını masa örtüsü ve perdelik kumaşa basarak bunları sınıf ortamlarında kullanmış ve vakit geçirdikleri ortamı, sanatsal bir mekâna dönüştürme sevincini ve gurunu yaşamışlardır.

Bu tez kapsamında Mehmet Hamdi Eyüboğlu ve Kalamış yazmaları ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve yapılan uygulamalarda öğrencilerin bu konudan zevk aldıkları, son derece özgün ve yaratıcı bir şekilde çalıştıkları gözlemlenmiş bu tür uygulamalardan uzak kaldıkları ve ihtiyaç duydukları fark edilmiştir.

11. 2. TARTIŞMA

- Uygulama çalışmaları sonucunda öğrenciler yazma tekniğini öğrenerek başından sonuna kadar bu tekniği uygulamayı başarmışlardır.
- Teknik olarak yepyeni bir konuyla karşılaşan öğrenciler, incelenen sanatçılar ışığında, çeşitli stilizasyonlara giderek kendi motiflerini oluşturmuşlardır.
- Motif oluşturma sürecinde öğrenciler, geometrik şekillerden yola çıkmışlardır. Öğrenciler seçtikleri bir geometrik formu esas alarak, bunun büyük – küçük, içi dolu – boş ve çeşitli açılarda kendini tekrar etmesi şeklinde bir yol izleyerek, soyutlama çalışmalarında bulunmuşlardır. Takip edilen bu yol, öğrenci yazma çalışması 5 ve öğrenci yazma çalışması 13 de kendini net bir şekilde göstermektedir. Bu şekilde bir metot öğrencinin çok kısa sürede ve zorlanmadan zevkle sonuca varmasını sağlamıştır.
- Yaş gruplarını, yazma tekniğiyle yapılan uygulamaları sürecinde değerlendirdiğimizde; ilköğretim 6. sınıf basamağındaki çocukların ilköğretim 8. sınıf öğrencilerine göre daha özgür ve özgün çalışmalar yaptıkları gözlemlenmiştir. Aynı zamanda ilköğretim 6. sınıf öğrencileri, 8.

sınıflara göre daha çabuk ve rahat motif oluşturmuşlardır. İlköğretim 8. sınıf öğrencileri daha gerçekçi çalışmalar yapmayı tercih etmişlerdir. Öğrenci yazma çalışması 1'e baktığımızda denizanası formunu ayrıntılı bir şekilde inceleyen 8. sınıf öğrencisini görmekteyiz. Öğrenci yazma çalışması 8'e baktığımızda, 6. sınıf öğrencisinin yaptığı daha naif ve özgün bir çalışma gözlemlenmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda, yazma çalışmalarının daha erken yaşlarda okullarda uygulanması gerektiğini ve bu çalışmanın öğrencilerin yaratıcılığını ve özgünlüğünü geliştirecek ve koruyacak bir çalışma olacağını söyleyebiliriz.

- Yapılan uygulamada öğrenciler günlük yaşamlarında yer alan basit malzemelerden (strafor, iğne, mum, pamuklu bez gibi) yola çıkarak, farklı ve yaratıcı çalışmalar yapmışlardır.
- Bu uygulama sürecinde öğrenciler, malzemelerini ortak temin etmiş, oluşturdukları motifleri ortak kullanarak farklı denemelerde bulunmuş, keyifli bir grup çalışması yapmışlardır. Bu etkinlik, çocukların birlikte çalışma yeteneklerini destekler niteliktedir.
- Yapılan çalışmaların sınıf ortamında sergilenmesi, uygulamayı pekiştiren önemli bir aşamadır. Çalışmalar, kalıcı birer kullanım eşyası olmuştur. Ve böylece çocuklar, sınıf ortamını sanatsal bir mekâna çevirirken sanatı sosyal hayatlarına katmış olmaktadır.
- Öğrencilere, uygulama sonunda yöneltile sorulara verilen cevaplar incelendiğinde ve etkinlik süresinde sınıftaki durumları gözlemlendiğinde uygulamadan büyük zevk aldıkları görülmüştür.
- Öğrencilerin büyük kısmı, ilk defa böyle bir çalışma yaptıklarını belirtirken, arkadaşlarıyla sürekli paylaşım halinde sürdürdükleri uygulamada, bu tarz çalışmalara ihtiyaç duydukları ve uzak kaldıkları gözlemlenmiştir.

- Öğrencilerin daha önce buna benzer bir çalışma yapmayışları sanat ders saatlerinin yetersizliğinin ve bu derslere yeterli önemin verilmemesinin bir sonucudur. Sınıf mevcutlarının çok kalabalık olması da bu tür çalışmalardan uzak durulmasını etkileyen bir başka nedendir.

11. 3. ÖNERİLER

1- Mehmet Hamdi Eyüboğlu ve Kalmış Yazmaları ‘nın ilköğretim 6. ve 8. sınıf öğrencilerine yaptırılan uygulamaya çalışmaları, teorik ve teknik olarak kapsamlı bir içeriğe sahiptir. Bu doğrultuda öğrencilere verilmesi gereken bilgiler doğru şekilde düzenlenmeli fazla detaydan kaçınılmalıdır. Anlatım aşamasının maddeler halinde verilmesi akılda kalıcılığı güçlendirecektir.

2- Anlatım görsel öğelerle desteklenmiştir. Görsel öğelerle birlikte konuyla ilişkili halk destanları, şiirler ve hikâyelerden yola çıkarak çeşitli etkinlikler ya da drama çalışmaları da yapılabilir.

3- Bu tez çalışmasında, yazma sanatına yönelik gerçekleştirilen uygulamalar, ilköğretim 6. ve 8. sınıf öğrencilerine yöneliktir. Yapılan etkinlik ve gözlemler sonucunda, tez kapsamındaki uygulama çalışmalarının ilköğretimin 4. ve 5. sınıf kademelerinde başarıyla uygulanabileceğini söyleyebiliriz.

4- Tez çalışmasında, yapılan etkinlikler sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Bu ve buna benzer çalışmaların, atölye ortamında yapılması daha verimli sonuçlar doğuracaktır. Okullarımızda görsel sanatlar dersine yönelik faaliyetlerin sürdürülmesi için atölye ortamı sağlanmalıdır.

5- Öğrencilerle Kalmış Yazmaları incelenirken motiflerdeki yöresel ve çağdaş özellikler, özellikle vurgulanmalıdır. Bu süreç soru cevap şeklinde geliştirilmeli, öğrencinin bazı bilgileri kendi yorum ve eleştiri yeteneğini kullanarak keşfetmesi sağlanmalıdır.

6- Yazma Sanatı uygulamalarını içeren etkinlikler, sadece belirli haftalarla sınırlı kalan bir çalışma değil, çocukların boş zamanlarını değerlendirebilecekleri her

zaman yapılabilecek bir çalışmalıdır. Yazma çalışmaları, okullarda, ders saatleri dışında ya da seçmeli ders şeklinde yer alabilir.

KAYNAKÇA

Akbil, F. P. (1970). *Türk El Sanatlarından Örnekler*. İstanbul: Akademi Yayıncılık.

Akbil, F. P. (1977). Yazmacılık Sanatı. *Kültür Bakanlığı Sanat Dergisi*, (5) 10-114.

Aktansoy, H. (2004). Ressam Bedri Rahmi. *Artist*. (2) 33-37.

Akyol, A. K. (2003). Bilişsel Gelişim. *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Alkaşı, A. (2003). Yazmalar ve İğne Oyası. *İlgi Dergisi*. (105) 34-37.

Arslan, N. (1997). Onlar Grubu. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*. İstanbul: Yem Yayınevi.

Aslıer, M.(1976). Bedri Rahmi Eyüboğlu. *Türkiyemiz Dergisi*. (18) 8-12.

Ayda, Ş. M.(1996). Günümüz Türk Sanatı. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Başaran, İ. E. (1998). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Gül Yayınevi.

Binbaşioğlu, C. (1990). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

Yeşilyaprak, B. (2002). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık

Buyurgan, S. & Buyurgan, U. (2007). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Cinlioğlu, H. (1999). Yazmacılık. *Ev Tekstili Dergisi*. (20) 58-59.

Çelik, A. (1996). *Bedri Rahmi Eyüboğlu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınevi.

Çembertaş, O. (1986). *Bedri Rahmi Eyüboğlu ve Halk Sanatı*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dal, E. (1997). Bedri Rahmi Eyüboğlu. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*. İstanbul: Yem yayınevi, 1.

- Durul, Y. (1978). Kandilli Kalemîşi Yazmaları. *Türkiyemiz Dergisi*. (24) 64-67.
- Dülger, B. (1951). Yazma Sergisi. *Zafer Gazetesi*.
- Edgü, F. (1998). Bedri Rahmi Eyüboğlu. *Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri (1938-1943)*. İstanbul: Milli Reasürans T. A. Ş. Yayıncılık.
- Erol, T. (1984). *Günümüzde Türk Resminin Oluşum Sürecinde Bedri Rahmi Eyüboğlu*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Ersoy, A. (2004). Bedri Rahmi Eyüboğlu. *500 Türk Sanatçısı* İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Ersoy, A.(1998). *Günümüz Türk Resim Sanatı(150'den 2000'e)*. İstanbul: Bilim Sanat Galerisi .
- Eyüboğlu, B.R. (2005). *Resme Başlarken*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Eyüboğlu, B.R. (1968). *Yazma Bizim Tezgah*. İstanbul: Ceylan Yayınları Matbaası.
- Eyüboğlu, B.R. (2008). Merhaba Renk. Bedri Rahmi Eyüboğlu Resim Sergisi Katalog. İş Bankası Kültür Merkezi Kibele Sanat Galerisi.
- Eyüboğlu, M. H. (2000) *Bedri Rahmi – Eren Eyüboğlu aşk Mektupları II*. İstanbul: Türkiye İş bankası Kültür Yayınları.
- Eyüboğlu, M. H. (2006). *Bedri Rahmi – Eren Eyüboğlu aşk Mektupları IV*. İstanbul: Türkiye İş bankası Kültür Yayınları.
- Eyüboğlu, M. H.(1989). Kalamış Yazmaları Katolog.
- Freeborn, M. E. (1997). *The Turkish Tradition Of Block Printing and The Art Of The Eyüboğlu Family*, Independent Learning Module, Anglia Ruskin University, East Road, Cambridge, UK.
- Fırat, N. İ. (1989). Yemeni Denilen Yazma Başörtülerimiz. *Kültür ve Sanat Dergisi*. (4) 79-80.
- Girgök, L. (1997). Yazma. Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi. İstanbul: Yem yayınevi. Cilt3
- Gökaydın, N. (1987). *Tahta Baskı Tekniği, Dünyü, Bugünü ve Eğitimdeki Yeri, Türkiye'de ve Almanya'da Ağaç Baskı Sanatı*. Ankara: H.Ü.G.S.F. Yayınları

- Güvenli, Z. (1976). Bedri Rahmi'nin Resimleri. *Kültür Bakanlığı Sanat Dergisi*. (4) 93-100.
- Görgünay, N.(1982). Elazığ Çift Baskıcılığı. *Türkiyemiz Dergisi*. (37) 10-14.
- Kaya, R. (1974). *Türk Yazmacılık Sanatı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası kültür Yayınları.
- Kaya, R. (1980). Kandilli Yazmaları. *Sanat Dünyamız Dergisi*.(18) 9-13.
- Kemal, Y.(1952). Yazmacılık. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- Kehnemuyi, Z. (1995). *Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kırıçoğlu, O. T. (2002). *Sanatta Eğitim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Köksal, G. & Kayadelen, Ş. *Yazmacılık Sanatı*. İstanbul: Pendik Soroptimist Kulübü Yayını.
- Peşkersoy, E & Osman, Y. (2008). M.E. B. *İlk Öğretim Görsel Sanatlar Dersi, 1-8 Sınıflar Kılavuz Kitabı*. İstanbul: Devlet Kitapları, Kelebek Matbaacılık.
- Öz, N. D. (2006). *Türk Yazmacılık Sanatı ve Son Dönem İstanbul Yazmaları*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özsezgin, K. (1982). *Başlangıçtan Bu Güne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi*, İstanbul: Tıglat Yayıncılık.
- San, İ. (2003). *Sanat Eğitimi Kuramları*. İstanbul: Ütopya Yayınları Eğitim Dizisi.
- Şam, A. (1997). *19. Yüzyıldan Günümüze Yazmacılık Sanatında Etkiler*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Sürür, A. (1986). Bervanik Baskıcılığı. *Türkiyemiz Dergisi*. (48).
- Sürür, A. (1982). Geleneksel Türk Tekstil Sanatları. *Bilim, Başarı, Birlik Dergisi*. (35).
- Tansuğ, S. (1996). Kandilli Yazmaları.*Antik Dekor*. (34) 146-147.

Tansuğ, S. (1989). “Osmanlı’dan Kalma En Güzel Desenlerle Çatma ve Yazma Sedir Takımları. *Antik Dekor*. (4) 78-80.

Tansuğ, S. (1995). *Türk Resminde Yeni Dönem* . İstanbul: Remzi Kitabevi.

Tansuğ, S.(2005). *Çağdaş Türk Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi, İstanbul,

Tansuğ, S. (1988). Bedri Rahmi Hakkında Bir Genelleme. *Gösteri Sanat ve Edebiyat Dergisi*. (96).

Tekin, H. (1991). *Eğitimde Ölçme Değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınevi

Türker, K. (1996). *Ağaç Baskı ve Tokat Yazmaları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları

Türker, K. (2001). Geçmişten Günümüze Ev Tekstil Ürünlerinde Yazma. *Ev Tekstili Dergisi*. (31) 42-44.

Türker, K.(1997). Gözalcı Motifleriyle Tokat Kâğıtçı Yazmaları. *Kültür ve Sanat Dergisi*. (36) 61-65.

Uludağ, İ. H. (1995). *Ağaç İşleri*. İstanbul: Maarif Basımevi

Yazkaç, P. (1996). *Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun Yazmaları*. Lisans Tezi, Gazi Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Bölümü.

Yalman, T. (1951). Bedri Rahmi Yazma Sergisi. Vatan Gazetesi.18 Mart

Karşılıklı Görüşme

Eyüboğlu; M. H. (2008)

İnternet Kaynakları

<http://www.bedrirahmi.com/>

Erişim tarihi: 30.01. 2009

Çakır, Aslı (2004). Yazmacılık Benden Oğluma, Ondan da Torunuma Gececek,

<http://www.milliyet.com.tr/2004/06/08/cumartesi/axcum01.html>. Web adresinden 25.07. 2008 tarihinde edinilmiştir.

Edem, A. (2006). Geleneksel Yazmacılık Kalamı'nda Yaşıyor.
<http://arsiv.sabah.com.tr/2006/01/27/cm/yas101-20060106-103.html>

Web adresinden 25.07.2008 tarihinde edinilmiştir.

Uslubaş, T. (2006). Yazmalardaki Eyüboğlu
<http://www.tumgazeteler.com/?a=1530208> Web adresinden 25.07.2008 tarihinde edinilmiştir.

Anonim. (1998). Kalamı Yazmaları.
<http://www.radikal.com.tr/1998/06/06/kultur/01kala.html> Web adresinden 20.06.2008 tarihinde edinilmiştir.

Tokat Valiliği Resmi Web Sitesi. Yazmacılık.

<http://www.tokat.gov.tr/kultur/elsanatlari.html> Web adresinden 20.06.2008 tarihinde edinilmiştir.